

ปัญหาเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

นางสาวชนัญฎกานต์ ก้นทะเนตร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2564

Problems relating to seizure and returned exhibits under the Forest

Act B.E. 2484 (1941)

Miss Chanatkarn Kantanet

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

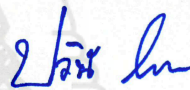
Sukhothai Thammathirat Open University

2022

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลาง
ภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484
ชื่อและนามสกุล นางสาวชนัญฎกานต์ กันทะเนตร
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีณี ไพรทอง)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์)

.....
(รองศาสตราจารย์วรวุฒิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา **คั่นคว่ำอิสระ** ปัญหาเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484
 ผู้ศึกษา นางสาวชนัญญากานต์ กันทะเนตร **รหัสนักศึกษา** 2634002899 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ปวีณี ไพรทอง **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว่ำอิสระนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ (2) ศึกษาถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ในต่างประเทศ (3) ศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ (4) ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้

การศึกษาคั่นคว่ำอิสระนี้ เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร โดยมุ่งศึกษาจากตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ ข้อตกลง บทความ รายงานการศึกษารายงาน ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองและศาลฎีการวมตลอดถึงเอกสารอื่นและข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ตามแนวคิดการตีความถ้อยคำของตัวบทกฎหมายนั้นจะต้องพิจารณาถ้อยคำของตัวบทเป็นลำดับแรก หรือต้องค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวให้เจอ และตีความให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเจตนารมณ์นั้น และนำเอาทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมายมาพิจารณาประกอบก็จะได้ว่าความว่ากฎหมายนั้นมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบก็จะมีศักดิ์ของกฎหมายนั้นแตกต่างกัน การจัดลำดับศักดิ์จะทำหน้าที่แก้ไข้ปัญหาความขัดแย้งแห่งกฎหมายแล้วบอกให้ทราบว่า จะต้องใช้กฎหมายฉบับใดมาบังคับใช้แก้คดี ซึ่งมีหลักการโดยสรุปคือกรณีที่กฎหมายเฉพาะเรื่องขัดแย้งกับกฎหมายทั่วไปต้องใช้บังคับกฎหมายเฉพาะเรื่อง (2) จากการศึกษากฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดีย และกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ พบว่าทั้ง 2 ประเทศ ได้บัญญัติความรับผิดชอบสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ได้กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้เพื่อลดความเสี่ยงในการอาศัยอำนาจตามกฎหมายเข้มแข็งแก่ประชาชนจึงเห็นควรนำมาบัญญัติเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติป่าไม้ของประเทศไทยด้วย (3) ในทางปฏิบัติแม้ว่าพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่เท่าเทียมกัน แต่เมื่อพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่องเมื่อขัดแย้งกับประมวลวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป ผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องใช้กฎหมายเฉพาะเรื่องก่อน ซึ่งหากกฎหมายเฉพาะเรื่องไม่มีบัญญัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ ก็ค่อนข้างกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกรณีนั้น (4) ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะว่าให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของมาตราที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางในพระราชบัญญัติป่าไม้ให้มีความชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ต่อไป

คำสำคัญ คดีป่าไม้ ยึดของกลาง คืนของกลาง

Independent Student title: Problems relating to seizure and returned exhibits under the Forest Act B.E. 2484 (1941)
Author: Miss Chanatkarn Kantanet; **ID:** 2634002899; **Degree:** Master of Laws;
Independent Student advisor: Dr.Pawinee Praithong, Associate Professor;
Academic year: 2021

Abstract

This independent study aims to (1) to study the concepts theories and principles of law relating to the seizure and returned exhibits in forest cases; (2) to study the principles of law relating to the seizure and returned exhibits in forest cases of foreign countries; (3) to study and analyze the problems and obstacles of law enforcement related to the seizure and returned exhibits in forest cases; (4) to corrective guidelines and suggest relating to the seizure and return of exhibits in forest cases.

This independent study is qualitative research whereas the documentary research was conducted from the articles of law, regulations, books, texts, academic articles, research, the discussion of the office of the council of state, including administrative judgments, the judgment of the Supreme Court as well as other ocuments and electronic data. Related.

The finding revealed that (1) according to the concept of interpreting the wording of the law, must first consider the wording of the law and must find the spirit of the law and interpret it in the same direction as that intent. and taking into account the theory of hierarchy of law, it can be concluded that there are many forms of law, which has the following principles: in cases where specific laws conflict with general laws, specific laws must be enforced; (2) according to study of forest law of the Republic of India and the forest law of the Republic of the Union of Myanmar, it was found that both countries have provided liability for officials who act unlawfully in order to reduce the risk of using the law to abuse. Come to provide additional provisions in the Forest Act of Thailand as well; (3) in practice, although the Forest Act B.E. 2484 (1941) and the Criminal Procedure Code have the same order of law. But when the Forest Act B.E. 2484 is a specific law when it conflicts with the Criminal Procedure Code which is general law enforcement will have to apply specific laws first. Which if the specific law doesn't prescribe any particular matter Then the general law was applied to that case; (4) the researcher, there should be Amendments to the section on Forest Act B.E. 2484 relating to the seizure and returned exhibits in forest cases be amended to be more clear and comprehensive in order to avoid further problems in practice.

Keyword: Forest cases, Seizure exhibits, Returned exhibit.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และแนะนำแนวทางในการจัดทำจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ปวีณี ไพรทอง อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งกรุณารับผู้ศึกษาเป็นเป็นที่ปรึกษา และคอยให้คำปรึกษา ชี้แนะ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ ซึ่งหากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน การศึกษาครั้งนี้ก็คงไม่สำเร็จสมบูรณ์ได้ ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยหลวง อดีตผู้บังคับบัญชาของผู้ศึกษาที่ให้ความอนุเคราะห์ หนังสือคู่มือในการปฏิบัติงาน ระเบียบ และ หนังสือราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัญหา และอนุญาตให้ผู้ศึกษาสอบถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยหลวงได้ตลอด แม้ว่าผู้ศึกษาจะไม่ได้ปฏิบัติงานที่อุทยานแห่งชาติดอยหลวงแล้ว และขอขอบคุณเพื่อน พี่ ๆ น้อง ๆ นักศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ พี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้มีพระคุณอย่างยิ่ง และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของความสำเร็จนี้ คอยให้กำลังใจผู้ศึกษาอยู่ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ทำให้ผู้ศึกษามีกำลังใจ กำลังใจในการทำการศึกษาครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ทั้งนี้หากการศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากมีสิ่งใดที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาหรือการพัฒนากฎหมายอยู่บ้าง ผู้ศึกษาขออุทิศไว้เพื่อการศึกษาต่อไป

ชนัญฐกานต์ กันทะเนตร

พฤศจิกายน 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. กรอบแนวคิด.....	6
3. วัตถุประสงค์.....	7
4. ขอบเขตการวิจัย.....	7
5. คำนียามศัพท์.....	7
6. ระเบียบวิธีวิจัย.....	8
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลาง.....	9
1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนทรัพย์สิน.....	9
1.1 แนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล.....	9
1.2 แนวคิดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน.....	13
1.3 แนวคิดการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ.....	14
1.4 แนวคิดการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุ.....	14
1.5 แนวคิดการใช้ดุลยพินิจ.....	15
1.6 แนวคิดการตีความกฎหมาย.....	16
2. ทฤษฎีว่าด้วยการตีความกฎหมาย.....	19
2.1 ทฤษฎี Literal Rule.....	19
2.2 ทฤษฎี Mischief Rule.....	20
2.3 ทฤษฎี Golden Rule.....	20
2.4 ทฤษฎี Purposive Approach.....	22
3. ทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย.....	23
3.1 การจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย.....	24
3.2 ผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย.....	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและค้ำของกลางของประเทศไทยและต่างประเทศ.....	28
1. กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและค้ำของกลางในประเทศไทย.....	28
1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	28
1.2 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484.....	40
1.3 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560.....	43
1.4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.....	45
1.5 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.....	49
2. กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและค้ำของกลางในต่างประเทศ.....	49
2.1 กฎหมายของสหรัฐอเมริกา.....	50
2.2 กฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรเลีย.....	58
2.3 กฎหมายของสาธารณรัฐอินเดีย.....	60
2.4 กฎหมายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์.....	65
3. เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	69
3.1 ตารางเปรียบเทียบ.....	69
3.2 สรุปผลการเปรียบเทียบ.....	77
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการยึดและค้ำของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484.....	78
1. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย.....	78
2. ปัญหาการพิจารณาคำร้องค้ำของกลางระหว่างคดี.....	80
3. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยึดของกลาง.....	82
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	85
1. บทสรุป.....	85
2. ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	91
ประวัติผู้ศึกษา.....	96

ณ

สารบัญตาราง

ตารางที่ 3.1 ประเด็นเปรียบเทียบ.....	หน้า 69
--------------------------------------	------------

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่อยู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน เนื่องจากว่าตามสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทยนั้นจะมีพื้นที่ป่าไม่อยู่เกือบ 40 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด และในอดีตนั้นคนในสังคมไทยส่วนมากมักจะนำไม้มาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย หรือนำมาแปรรูปเป็นของใช้ต่าง ๆ ในครัวเรือน เช่น โต๊ะ เติง ก้าวี่ เป็นต้น รวมตลอดถึงนำไม้เหล่านั้นไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นอีกมากมาย โดยที่แทบจะไม่รู้เลยว่าการกระทำดังกล่าวนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ เพราะว่าเรียนรู้และจดจำมาจากการที่เห็นว่าบรรพบุรุษของตนก็ทำกันมาเช่นนี้ และทำมานานมากหลายยุคสมัยแล้วจนกลายเป็นเรื่องปกติของคนในยุคสมัยนั้น หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตบางพื้นที่ของประเทศไทยเลยก็ว่าได้ ในสมัยก่อนยังขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องมือ อุปกรณ์ รวมถึงยานพาหนะต่าง ๆ ที่ยังมีไม่มากพอที่จะอำนวยความสะดวกให้กระทำความผิดได้ง่ายเหมือนปัจจุบัน จึงไม่ค่อยประสบพบเจอปัญหาเกี่ยวกับการจัดการของกลางในคดีป่าไม้เท่าไรนัก เมื่อป่าไม้เพิ่มขึ้น ผู้คนก็ต้องการไม้มากขึ้น นายทุนต่าง ๆ ก็เริ่มจะที่จะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้เหล่านั้น จนเกิดเป็นขบวนการตัดไม้ขึ้น ซึ่งในอดีตจนถึงปัจจุบันหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องก็มีมาตรการปราบปรามกันอยู่ตลอดแต่ก็ไม่หมดไปจากสังคมไทยเสียที และถึงแม้ว่าในสมัยก่อนนั้นประเทศไทยจะมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าอยู่มากมายก็ตาม เช่น พระราชบัญญัติประกาศการรักษาป่าไม้ ร.ศ. 116 พระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 กฎข้อบังคับวางระเบียบวิธีจัดการรักษาป่า พ.ศ. 2456 ฯลฯ เป็นต้น ก็ยังไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาลงมือเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่าให้หมดสิ้นหรือลดน้อยลงไปได้ ต่อมาในปีพ.ศ. 2484 สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติว่าเห็นสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ให้มีความเหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ขึ้น โดยให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ ข้อบังคับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป่าไม้ทุกฉบับที่เคยบังคับใช้ และให้ใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้แทน เพื่อเป็นการคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น พันธุ์ไม้ และของป่าสัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ ป่าและภูเขา ให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิม มิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่รัฐและประชาชนสืบไป จากการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2563¹ พื้นที่ป่าทั่วประเทศไทยมีจำนวนประมาณ 102,353,484.76 ไร่ คิดเป็น 31.64 เปอร์เซ็นต์ และปี พ.ศ. 2564² นั้นพื้นที่ป่าทั่วประเทศไทยมีจำนวนประมาณ 102,212,434.37 ไร่ คิดเป็น 31.59 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ไม่รวมถึงสวนยางและสวนผลไม้และพื้นที่ป่านอกเส้นขอบเขตการ

¹ กรมป่าไม้. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2563. กรุงเทพมหานคร : สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้. 2563. หน้า 39.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 38.

ปกครองของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งหากนำข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับกันก็จะเห็นได้ว่าภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี พบว่า พื้นที่ป่าหายไปประมาณ 141,050.39 ไร่ หรือคิดเป็น 0.05 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนใหญ่การหายไปของป่าไม้มักเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า เผาป่า เป็นต้น

อย่างไรก็ตามนอกจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวันแล้ว ปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญเช่นกัน เช่นในเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาในทางปฏิบัติและควรได้รับการแก้ไข จึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ปัญหาที่ผู้ศึกษาพบเจอก็คือว่าเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ขึ้น ไม่ว่าจะพบเจอขณะเดินลาดตระเวน มีสายข่าวรายงานหรือมีผู้ร้องเรียนก็ตาม พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะสนธิกำลังไปยังจุดเกิดเหตุทันที เมื่อไปถึงสถานที่เกิดเหตุหากพบบุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในบริเวณนั้นก็ทำการแสดงตนว่าเป็นเจ้าหน้าที่ และดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พร้อมทั้งตรวจยึดสิ่งของที่อยู่บริเวณจุดเกิดเหตุไว้เป็นของกลางทั้งหมด ทั้งนี้หากไม่พบผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะตรวจยึดเฉพาะทรัพย์สินที่อยู่บริเวณดังกล่าว ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดหรือรับสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่ได้มา หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดแล้ว ให้จัดบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนำส่งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินคดี และเก็บรักษาของกลางไว้ในที่ปลอดภัยต่อไป ของกลางที่ยึดไว้นั้นจะทำบันทึกส่งมอบให้หน่วยงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดจับกุมเป็นผู้เก็บรักษา ตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เดิมกรมป่าไม้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ โดยให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2532 ข้อ 3 กำหนดให้ของกลางที่ยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ทุกชนิด ยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ มอบให้กรมป่าไม้รับไปดูแล รักษา และจัดการตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเร็ว โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดของกลางไว้ จนกว่าคดีถึงที่สุด ทั้งนี้หากไม่สามารถนำของกลางออกจากสถานที่เกิดเหตุ หรือสถานที่ตรวจยึดได้ ให้บันทึกเหตุผลไว้เป็นหลักฐานพร้อมแจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบและรายงานผู้บังคับบัญชาโดยเร็ว ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจ้างเฝ้ารักษาของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึด หรือรับของกลางมาจากหน่วยงานอื่น มีอำนาจจ้างเฝ้ารักษาตามเลี้ยงดูสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางได้ โดยใช้แบบสัญญาจ้างเฝ้ารักษาตามแบบอธิบดีกำหนด ให้หน่วยงานผู้กล่าวโทษ หรือรับของกลางมาจากหน่วยงานอื่น บันทึกรายการของกลางลงในทะเบียนของกลางตามแบบที่อธิบดีกำหนด ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจยึดสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลใดที่บุคคลได้ใช้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ ให้ได้รับผล ในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือ มาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ได้มีบทบัญญัติในการดำเนินการไว้เป็นการเฉพาะโดยชัดเจนหากของกลางดังกล่าว เป็นของที่เสียหาย หรือถ้าารจนคดีถึงที่สุดจะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษาของกลางพิจารณาขายทอดตลาด หรือประมูล โดยต้องทำหนังสือขอความเห็นชอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบเพื่อขอจำหน่ายของ

กลางเมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบแล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ทำ บันทึกรายละเอียดคำวินิจฉัยรูปพรรณ เกี่ยวกับของกลางไว้เป็นหลักฐานแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบขออนุมัติขายทอดตลาดต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้รับมอบหมาย เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้รับมอบหมายอนุมัติให้ขายทอดตลาดของกลางแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการขายทอดตลาดทั้งหมด หรือบางส่วนโดยให้อธิบดี ผู้อำนวยการสำนักหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย 3 คน มีข้าราชการไม่ต่ำกว่าระดับ 5 เป็นประธาน มีหน้าที่ กำหนดราคาขั้นต่ำและดำเนินการรับผิดชอบเรื่องการประมูลขาย หรือขายทอดตลาดต่อไป ต่อมา หากมีการร้องขอคืนของกลางระหว่างคดี ในกรณีที่ของกลางเป็นสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางที่มีใช้เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัย ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และไม่ต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีและต้องเป็นการได้จากผู้ เป็นเจ้าของที่แท้จริง ด้วยการกระทำความผิดทางอาญา ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอขออนุมัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางนั้น ๆ ให้เจ้าของที่ แท้จริงและมีสิทธิครอบครองได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย ก่อนเสนอขออนุมัติคืนของกลางต่อรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหนังสือขอความเห็นชอบต่อ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบว่าของกลางที่จะพิจารณาให้คืนแก่เจ้าของที่ แท้จริงนั้น ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีหรือไม่ เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบแล้วจึงขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อคืนของกลางต่อไป เฉพาะของกลางที่เกิดจากการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ในกรณีที่หากมีผู้อื่นที่มีใช้ผู้ต้องหาหรือ จำเลย หรือ พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ปฏิบัติต่อของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ต่อมาเมื่อคดีถึงที่สุดศาลมีคำพิพากษาไม่รับของกลาง หรือพนักงาน อัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีไม่ว่าทรัพย์สินจะเป็นของผู้กระทำความผิด หรือผู้อื่นที่สงสัยว่าเป็นผู้กระทำความ ผิด นั้น หรือไม่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่คืนให้แก่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองที่แท้จริง โดยผู้เป็น เจ้าของจะต้องมีหนังสือเรียกร้องขอคืนภายในกำหนด 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ทราบคำสั่งไม่ฟ้องของ อัยการ หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

ดังนั้นทรัพย์สินที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจยึดหากเป็นทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้ใช้ในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 (ฐานทำไม้โดยผิดกฎหมาย) มาตรา 48 (ฐาน ความผิดเกี่ยวกับการแปรรูปไม้และมีไม้แปรรูปไว้ครอบครองโดยผิดกฎหมาย) มาตรา 54 (ฐาน ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกแผ้วถางทำลายป่า) มาตรา 69 (ฐานความผิดมีไม้ที่ยังไม่ได้แปรรูปไว้ใน ความครอบครองโดยผิดกฎหมาย)แล้วแต่กรณีตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 จะถือว่าเป็นของ กลางในคดีป่าไม้ตามมาตรา 64 ทวิ ซึ่งได้บัญญัติว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดา เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควร สงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ที่ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้จนกว่าพนักงาน อัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด...” มาตรานี้มีเจตนารมณ์ที่ให้อำนาจพนักงาน

เจ้าหน้าที่ยึดของกลางไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุดได้ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่นั้น เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดมาดำเนินการร้องขอรับของกลางดังกล่าวที่ได้ใช้หรือเคยเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดคืนไปในระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งหากมีการคืนของกลางไปก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่าให้รับของกลางดังกล่าวหรือไม่นั้น ผู้กระทำความผิดก็อาจจะนำของกลางนั้นกลับมาใช้ในการกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่งได้ ปัญหาที่ผู้ศึกษาได้พบเจอในทางปฏิบัติก็คือว่าเมื่อพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องคดี แต่มิได้มีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินของกลาง หรือแม้แต่มีคำสั่งให้ริบทรัพย์สิน แต่คดียังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งถือได้ว่าคดียังไม่สิ้นสุดก็ตาม พนักงานอัยการจะมีหนังสือแจ้งผลเกี่ยวกับการจัดการของกลางถึงพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินการจัดการของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา 85 วรรคท้าย ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะนำไปปรับใช้กับกรณีที่เกิดคดีถึงที่สุด หรือเสร็จคดีแล้วเท่านั้น แต่ในกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดจะสั่งให้คืนตามมาตรา 85 วรรคท้ายนั้นสามารถสั่งได้หรือไม่ และเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับหนังสือแจ้งผลเกี่ยวกับการจัดการของกลางจากพนักงานอัยการก็จะมีหนังสือแจ้งมายังหน่วยงานที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดของกลางนั้นสังกัดอยู่ว่าให้คืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าวให้กับพนักงานสอบสวนเพื่อจะนำไปคืนให้กับบุคคลผู้มีสิทธิตามมาตรา 85 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรมป่าไม้ต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ที่ทำการยึดทรัพย์สินของกลางไว้ก็ได้ให้แนวทางในการปฏิบัติไว้ว่าหากมีกรณีดังกล่าวจะต้องทำหนังสือคัดค้านการคืนของกลางไว้ก่อน โดยให้เหตุผลว่าการคืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าวถือว่าเป็นการคืนของกลางระหว่างคดีตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ที่อยู่ในช่วงเวลาตามมาตรา 64 ทวิ กล่าวคือ พนักงานอัยการต้องมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด และหากจะคืนของกลางต้องดำเนินการตามมาตรา 64 ทรี ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณีให้แก่เจ้าของก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิได้ในกรณีดังต่อไปนี้”

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้น มาจากผู้ เป็นเจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา”

ประกอบกับเมื่อปี พ.ศ. 2529 กรมป่าไม้ได้นำปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวส่งไปหารือต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้มีความเห็นในเรื่องเสร็จที่ 77/2529³ ว่า “การที่พนักงานอัยการมีความเห็นให้จัดการคืนของกลางตามมาตรา 85 วรรคท้ายนั้น มีความหมาย

³ บันทึกความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ เรื่องเสร็จที่ 77/2529 เรื่อง การคืนรถยนต์ของกลางตามมาตรา 64 ทรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และมาตรา 85 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เพียงเป็นการให้คำแนะนำ ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายให้เจ้าพนักงานผู้จับต้องทรัพย์สินที่ยึด...” อีกทั้งยังเคยมีกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินฟ้องพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อศาลปกครองโดยมีข้อกล่าวหาว่าพนักงานเจ้าหน้าที่กลับแก่ง ใช้อำนาจโดยมิชอบ ไม่ยอมคืนทรัพย์สินของกลางให้ตนไปใช้ประโยชน์ ในระหว่างคดี ทั้งที่พนักงานอัยการได้มีหนังสือแจ้งมาแล้ว ทำให้ตนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ต่อมาศาลปกครองสูงสุดก็ได้มีคำพิพากษา ที่ อ. 530/2555 วินิจฉัยว่า การที่พนักงานอัยการไม่ได้มีคำขอต่อศาลอาญาให้ริบรณต์ของกลาง ย่อมมีผลให้รณต์ที่พิพาทไม่อาจอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้รณต์ดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีอีกต่อไป และการที่พนักงานอัยการแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการรณต์ของกลางได้ตามมาตรา 85 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีนัยว่าไม่ประสงค์ที่จะใช้รณต์พิพาทเป็นหลักฐานในคดี ส่วนมาตรา 64 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับบทบัญญัติว่าด้วยการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกำหนดตัวบุคคลผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งเกี่ยวกับการคืนของกลางเท่านั้น การพิจารณาคืนของกลางจึงต้องผูกพันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากพิจารณาจากคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวก็จะได้หลักว่าเมื่อรณต์ของกลางดังกล่าวเป็นของกลางในคดีอาญาพนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจยึดไว้ตามมาตรา 85⁴ มาตรา 132 (4)⁵ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และสามารถใช้อุทธรณ์พิจารณาคืนได้ตามมาตรา 85 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” และยังสามารถใช้อุทธรณ์คืนของกลางระหว่างการสอบสวนได้ด้วยตามมาตรา 85/1 บัญญัติว่า “ในระหว่างสอบสวน สิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ซึ่งมีใช้ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ถ้ายังไม่ได้นำสืบหรือแสดงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้” ด้วยความเคารพต่อศาลปกครอง ผู้ศึกษาเห็นว่าหากกรณีดังกล่าวเป็นการยึดทรัพย์สินของกลางตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะและได้บัญญัติถึงกระบวนการยึดและคืนของกลางไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ไม่ควรที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกรณีดังกล่าวให้เกิดความซ้ำซ้อนและทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกิดความสับสนอีก และปัญหาที่ตามมาอีกอย่างก็คือเมื่อผู้ต้องหา จำเลย หรือเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงมายื่นขอคืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องคืนตามกฎหมายฉบับใดถึงจะถูกต้อง และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 “เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจคืนตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การคืนนั้นจำเป็นต้องทำโดยสุภาพ ถ้าคนผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้คืน สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น”.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ดังต่อไปนี้ (4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)”.

ดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ นั้น ก็เป็นปัญหาอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข เนื่องจากว่าเมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะก็จะบัญญัติหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและกำหนดผู้มีอำนาจในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวไว้แล้วโดยเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ บทบัญญัติของกฎหมายฉบับดังกล่าวแทบจะไม่ได้ใช้บังคับเลย เนื่องจากในปัจจุบันพนักงานสอบสวนมักจะให้คืนของกลางตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปโดยมีหลักเกณฑ์วิธีการและผู้มีอำนาจในการพิจารณาแตกต่างไปจากกฎหมายเฉพาะ ประกอบกับไม่มีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจนทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสน ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องของการจัดการของกลางไม่เป็นธรรมเท่าที่ควร หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความชัดเจนในเรื่องนี้ และการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนในการดำเนินการจัดการของกลางในคดีป่าไม้จึงเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล และกระทบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการตามมาตรการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดรวมทั้งการจัดการเกี่ยวกับของกลางในคดีป่าไม้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องพิจารณาหาข้อยุติว่ากรณีดังกล่าวนี้จะต้องบังคับใช้ตามกฎหมายฉบับใด เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน และนำไปอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างหนึ่ง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปอย่างเกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดต่อไป

2. กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดที่ผู้ศึกษาได้นำมาศึกษาประกอบการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้แก่ แนวคิดเรื่องการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ แนวคิดและเจตนารมณ์ของการจัดการของกลางในคดีอาญาของประเทศไทยกับต่างประเทศรวมถึงแนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลประกอบกับหลักการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน และหลักการใช้ดุลพินิจ โดยในรายงานฉบับนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ และปัญหาอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของกลาง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหนังสือเวียน บันทึกรายงานข้อตกลงระหว่างส่วนราชการ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด และการให้ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต่อไป

3. วัตถุประสงค์

- 3.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางของประเทศไทย
- 3.2 เพื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางของต่างประเทศ
- 3.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ของประเทศไทย
- 3.4 เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มุ่งศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ของประเทศไทยมีประสิทธิภาพและเกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายมากที่สุด

5. คำนิยามศัพท์

5.1 **คดีป่าไม้** หมายถึง คดีหรือความที่ฟ้องผู้กระทำการฝ่าฝืนหรือกระทำการอันเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

5.2 **ของกลางในคดีป่าไม้** หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด บรรดาไม้ท่อน ไม้แปรรูป สิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยไม้ ที่บุคคลทำหรือมีไว้เป็นความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยได้กระทำความผิด หรือสิ่งของที่ใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ความผิดทางอาญา

5.3 **ระหว่างคดี** หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการตรวจยึดไปจนถึงพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลมีคำพิพากษา แล้วแต่กรณี

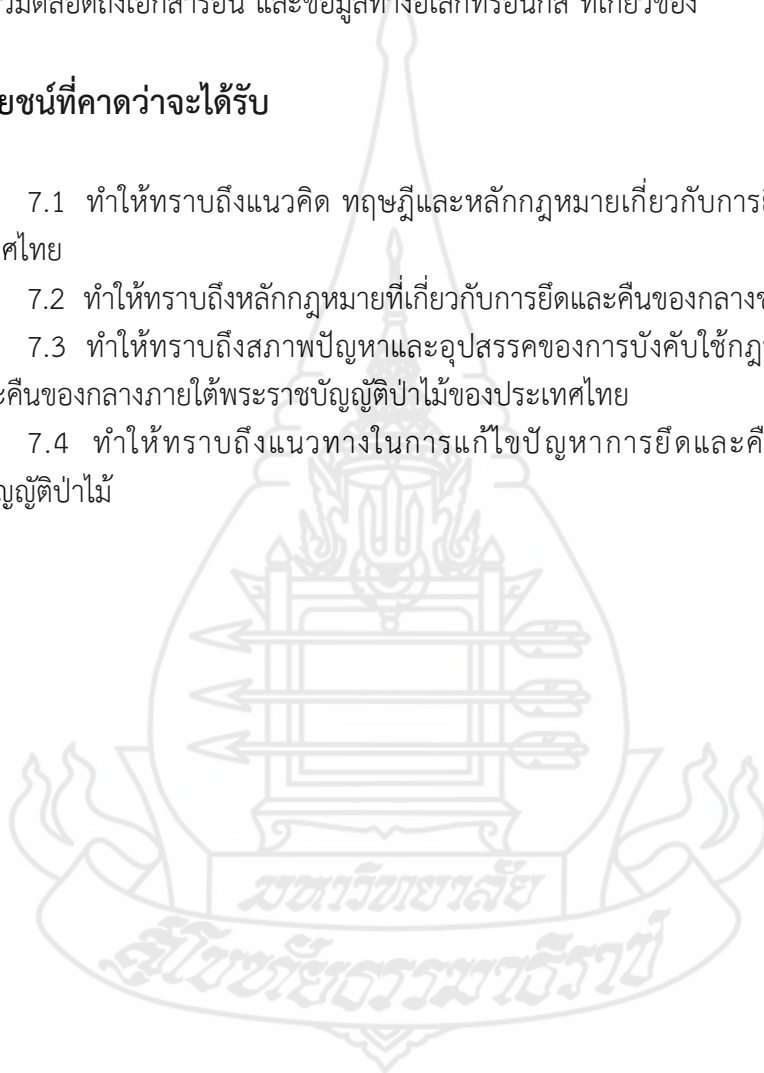
5.4 **คดีถึงที่สุด** หมายถึง พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือ ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ นี้ เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาจากตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ ข้อตกลง บทความ รายงานการศึกษารวิจัย ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองและศาลฎีกา รวมถึงเอกสารอื่น และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้อง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางของประเทศไทย
- 7.2 ทำให้ทราบถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางของต่างประเทศ
- 7.3 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ของประเทศไทย
- 7.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลาง

ในส่วนของบทนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลาง ภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้โดยจะศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าของกลางที่ถูกยึดนั้นเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินของกลางนั้นก็ย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินของกลางนั้นด้วย ต่อมาจะศึกษาถึงแนวคิดในการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเนื่องจากการยึดของกลางนั้นย่อมถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินด้วยตลอดจนศึกษาถึงหลักการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานด้วยว่าสามารถใช้อำนาจในการยึดและคืนทรัพย์สินของกลางได้เพียงใด

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการยึดทรัพย์สิน

1.1 แนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลว่าจะได้รับความคุ้มครองอย่างไรนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงสาระสำคัญในเรื่องความหมายของกรรมสิทธิ์จากนั้นจะเป็นการศึกษาถึงความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

คำว่า “กรรมสิทธิ์” หมายถึง สิทธิทั้งปวงที่ผู้เป็นเจ้าของมีอยู่เหนือทรัพย์สิน อันได้แก่ สิทธิใช้สอยสิทธิจำหน่าย รวมถึงสิทธิติดตามเอาคืนทรัพย์สินของตน และสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁶ กรรมสิทธิ์จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินตัวทรัพย์สินบุคคลทั่วไปในสังคมและรัฐในลักษณะที่เจ้าของทรัพย์สินมีอำนาจควบคุมทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองในขอบเขตของกฎหมายโดยบุคคลทั่วไปในสังคมยอมรับหรืออ้างแก่บุคคลทั่วไปได้ ด้วยเหตุนี้กรรมสิทธิ์จึงต้องก่อตั้งขึ้นด้วยกฎหมายซึ่งหมายถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น⁷ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามหลักกฎหมายไทย ดังต่อไปนี้

1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามหลักกฎหมายสากล

แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่บนหลักการที่ว่า "เสรีภาพอันเป็นหลักพื้นฐานของเสรีภาพและสิทธิโดยธรรมชาติ (Essential Freedom and Natural

⁶ ราชบัณฑิตยสถานพจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานพิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์. 2537. หน้า 15.

⁷ พรชัย รัศมีแพทย์. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน: แนวคิด ขอบเขต และรูปแบบ. วารสารกฎหมาย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2546. หน้า 56-57.

Right)⁸ ของมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นและต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ" แต่ในความเป็นจริง การได้รับความคุ้มครองจากรัฐย่อมไม่อาจเท่ากันได้ แต่ต้องมีความเท่าเทียมกันในทุกโอกาส

ดังนั้น ทางเดียวที่จะทำให้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันโดยกฎหมาย การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลก็จะทำได้โดยกฎหมายเท่านั้น และจะมีได้ก็เฉพาะกรณีที่ทำเป็นอย่างยิ่งตามกฎหมายธรรมชาติและจะไม่ลงโทษแบบกดขี่ การปฏิบัติใด ๆ จะต้องให้ความคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วย แม้ในบางครั้งอำนาจของเจ้าพนักงานจะต้องถูกจำกัดก็ตามในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้น แต่เดิมถือว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของกษัตริย์ เอกชนมีสิทธิเพียงครอบครอง และสิทธิใช้สอยเท่านั้น จึงมิได้มีหลักประกันในทรัพย์สินแก่บุคคล เพราะอาจถูกยึดตามอำเภอใจ แต่ต่อมาแนวคิดปัจเจกชนนิยมกับสิทธิเสรีนิยมได้เริ่มแพร่หลายเข้ามา ทำให้แนวความคิดในเรื่องทรัพย์สินได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ทำนองเดียวกับสิทธิเสรีภาพอื่นๆ หากใช้เกิดขึ้นเพราะกฎหมายกำหนดให้เป็นเช่นนั้นไม่⁹ จากแนวความคิดที่เปลี่ยนไปดังกล่าว จึงเกิดหลักประกันสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลว่าย่อมได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์และได้รับการคุ้มครอง รัฐหรือเอกชนจะละเมิดไม่ได้เจ้าของทรัพย์สินจึงมีอำนาจที่จะใช้สอยทรัพย์สินนั้นหรืออาจจะสละทิ้งไปเสียตามอำเภอใจรัฐไม่อาจจะก้าวก่ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของเอกชนนี้ ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของรัฐอีกด้วย แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้แพร่หลายไปในภาคพื้นยุโรปภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส โดยในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้มีการประกาศใช้ "ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและพลเมือง" โดยบัญญัติไว้อย่างแจ่มชัดว่า "กรรมสิทธิ์" ในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์¹⁰ นอกจากนี้ยังกำหนดว่า "สิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งจะละเมิดมิได้ การละเมิดกรรมสิทธิ์จะกระทำมิได้" เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะตามที่กำหนดในกฎหมาย และให้ค่าชดเชย ค่าทำขวัญตามสมควรเสียก่อนแล้ว

นอกจากนี้ ในกฎหมายแมกนา คาร์ตา (Magna Carta) ของอังกฤษก็ได้บัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวอังกฤษในทางทรัพย์สินไว้ด้วยว่า "บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง ขังขัง หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยที่ประชุมขุนนาง (His Peers) และตามกฎหมายของบ้านเมือง"¹¹ หลักการดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการจนเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย จนกระทั่งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ที่ประชุมสมัชชาองค์การ

⁸ Leon Raadzinowicz, *The Liberal Position, Ideology and Crime*, (New York: Columbia University Press, 1966), pp. 6 - 9 อ้างใน จงรัก จุฑานนท์, "การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อการถูกจับกุม และการตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมในชั้นสืบสวนคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 1.

⁹ เพ็ญแข พรหมจินดา. สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจยึดและริบทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2527. หน้า 9.

¹⁰ ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชน มาตรา 2 บัญญัติว่า กรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์....

¹¹ กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์การพิมพ์. 2527. หน้า 21-22.

สหประชาชาติมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ขึ้น ซึ่งได้มีการกล่าวถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้ในข้อที่ 17 ว่า

(1) "ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองเช่นเดียวกัน โดยร่วมกับผู้อื่น" (Everyone has the right to own property alones well as in association with others)

(2) "บุคคลใดๆ จะถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้" (No one Shall be arbitrary deprived of his property)¹²

ดังนั้น สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่รัฐพึงให้ความคุ้มครอง จะให้มีการล่วงละเมิดโดยพลการไม่ได้ โดยสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจึงถือได้ว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิของบุคคลในด้านอื่นๆ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้หลักประกันในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวของบุคคลด้วย

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามหลักกฎหมายไทย

1) หลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย กล่าวคือการใช้อำนาจของหน่วยงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา 2 (16) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ การละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือการจำกัดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามหลักรัฐธรรมนูญนั้นไม่อาจทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเฉพาะและเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้นจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าแนวคิดในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีแนวความคิดว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมดประชาชนมีสิทธิเพียงใช้สอย และใช้ย่นระหว่างกันเองเท่านั้น แต่ในยุคระบอบประชาธิปไตยกับให้ประชาชนมีสิทธิในทรัพย์สินอย่างเต็มที่และรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนการที่รัฐจะไปจำกัดหรือตัดทอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้นย่อมไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายตราขึ้นไว้เป็นการเฉพาะและจะต้องกระทำการนั้นเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น เช่น เรื่องการเวนคืนที่ดิน การยึดทรัพย์ เป็นต้น

2) การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามมาตรา 1336 ได้กำหนดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และ

¹² มานิต สิทธิผล. ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและริบของกลางในคดีป่าไม้. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. 2532. หน้า 10-11.

มีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดคล้องเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิหรือขายในทรัพย์สินของตนซึ่งบุคคลอื่นจะเข้ามาแทรกแซงมิได้ แต่สิทธิดังกล่าวก็อาจถูกจำกัดการใช้สิทธิได้ ทั้งนี้จะต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น เช่น

1. ข้อจำกัดเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ได้แก่ การทหารเศรษฐกิจสังคม การเมืองทั้งนี้โดยบัญญัติไว้เป็นกฎหมายจะออกโดยคำสั่งหรือคำสั่งบัญชาของคณะบุคคลไม่ได้
2. ข้อจำกัดเพื่อความสงบเรียบร้อยหรือรัฐประศาสนนโยบาย
3. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การป้องกันการทำอนาจารการมอมเมาเยาวชน เป็นต้น
4. ข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองอนามัยของบุคคลในสังคม ได้แก่ กฎหมายผังเมืองกฎหมายควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น¹³

จะเห็นได้ว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอาจถูกจำกัดได้ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามการจำกัดการใช้สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะเป็นไปเพื่อการอื่นนอกจากเพื่อประโยชน์สาธารณะมิได้

1.1.3 แนวคิดในการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล¹⁴

ปัจจุบันแนวความคิดตามรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ได้วิวัฒนาการไปในทางที่ว่าคุณคดีย่อมมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยรัฐต้องยอมรับและให้ความคุ้มครองในขณะเดียวกันสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายคือในการใช้ทรัพย์สินนั้นมิใช่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นแต่จะใช้สอยทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมความมั่นคงปลอดภัยไม่ว่าจะทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐ หากจะก้าวก้าวการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของสังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงโดยการตรากฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการได้มาและการใช้สอยทรัพย์สินตลอดจนวางข้อจำกัดสิทธิแห่งทรัพย์สินของบุคคลนั้น เช่น การตรากฎหมายออกมาใช้บังคับโดยการกำหนดว่าผู้ใดทำหรือมิใช่ซึ่งทรัพย์สินบางประเภทที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าเป็นความผิดไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ให้ยึดเสียทั้งสิ้น เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินนั้นมีความมุ่งหมาย ดังนี้

- 1) เพื่อรัฐจะได้จำกัดทรัพย์สินที่รัฐเห็นว่าถ้าหากให้ผู้นั้นผู้ใดมีไว้ในครอบครองแล้วจะก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือภัยแก่สังคม
- 2) เพื่อรัฐจะได้ป้องกันไม่ให้เจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในการกระทำความผิด

¹³ วิษณุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณการ. 2530. หน้า 652-653.

¹⁴ มานิต สิทธิผล. เรื่องเดียวกัน. หน้า 11.

ดังนั้น ลักษณะการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงสามารถกระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

1) ข้อจำกัดทางรัฐประศาสนโยบายทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่สาธารณะและเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ รัฐจึงมีความจำเป็นต้องตามกฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

2) ข้อจำกัดการใช้สอยตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าบุคคลมีสิทธิในทรัพย์สินของตนแต่จะต้องใช้สอยทรัพย์สินของตนภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้โดยจะต้องไม่ก้าวล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือทำให้เกิดความไม่สงบสุขต่อส่วนรวมซึ่งหากปรากฏว่ามีการล่วงละเมิดตามหลักการดังกล่าว กล่าวคือหากมีการใช้สอยทรัพย์สินไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือความไม่สงบต่อสังคมส่วนรวมแล้วย่อมมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินนั้นและยึดทรัพย์สินของบุคคลนั้นได้ซึ่งเป็นมาตรการในการลงโทษอย่างหนึ่ง

3) ข้อจำกัดสิทธิในการใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้นจะถูกจำกัดในการใช้สอยภายในขอบเขตไม่ให้ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของสาธารณะตามรัฐประศาสนโยบายแล้วสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลอาจถูกจำกัดหรือลิดรอนสิทธิได้หากปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในทางคดีไม่ว่าจะในทางคดีแพ่งหรือคดีอาญาซึ่งรัฐมีความจำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีโดยเจ้าพนักงานอาจจะเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินนั้นส่งมอบมาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีหรือเจ้าพนักงานอาจยึดทรัพย์สินดังกล่าวไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งคดีก็ได้ อย่างไรก็ตามสิ่งของที่ควรต้องยึดก็คือสิ่งของที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรืออยู่ในดุลพินิจที่ศาลจะพิพากษาให้ยึดและบรรดาของกลางที่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายบัญญัติให้อำนาจในการสอบสวนที่จะรวบรวมและยึดไว้ซึ่งสิ่งของบุคคลใดๆ สำหรับไว้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีอาญาซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นของคู่กรณีในคดี ทั้งนี้พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีหน้าที่ในการพิจารณาด้วยว่าควรจะยึดทรัพย์สินได้หรือไม่อย่างไร โดยจะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนและหลักความยุติธรรมประกอบการพิจารณา โดยเฉพาะกรณีที่ยึดทรัพย์สินไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดี¹⁵

1.2 แนวคิดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน

สำหรับหลักการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานนั้นเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ และเป็นการกระทำทางปกครองอย่างหนึ่ง และการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานตามกฎหมายนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำทางปกครองอย่างหนึ่งด้วย ซึ่งในการสอบสวนคดีอาญานั้นพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่จะหาได้เพื่อนำมาประกอบสำนวนการสอบสวนส่วนพนักงานสอบสวนจะแสวงหาพยานหลักฐานมาได้มากน้อยเพียงใดก็เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนโดยคำว่าพยานหลักฐาน ในที่นี้หมายถึง พยานวัตถุพยานเอกสารหรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงหรือไม่รวมทั้งเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาซึ่งคดีแต่ละเรื่องจะมีข้อเท็จจริงที่

¹⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 12.

ไม่เหมือนกัน¹⁶ ฉะนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ จึงย่อมไม่เหมือนกัน คดีเรื่องใดจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานใดไว้ในสำนวนการสอบสวนบ้างจะต้องพิจารณาตามหลักการสอบสวน คดีอาญาด้วยซึ่งหลักเกณฑ์พื้นฐานที่สำคัญในการกระทำดังกล่าว

1.3 แนวคิดคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

แนวคิดการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะเป็นแนวคิดในทางกฎหมายที่เรียกร้องให้การกระทำทั้งหลายขององค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ¹⁷ กล่าวคือต้องเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมโดยส่วนใหญ่หรือเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้รับประโยชน์จากกิจการที่รัฐดำเนินการ แต่การกระทำขององค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองดังกล่าวไม่จำเป็นต้องสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกคนในสังคม เพียงแต่ต้องเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับความต้องการส่วนใหญ่ในสังคม และไม่เป็นไปเพื่อความต้องการขององค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เป็นผู้ดำเนินการกับทำกิจการนั้นๆ หรือเป็นการจงใจเพื่อประโยชน์ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง แต่ต้องพิจารณาถึงความต้องการของคนในสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การกระทำทางปกครองที่มุ่งประโยชน์สาธารณะนั้นอาจเป็นการกระทำที่ให้ประโยชน์แก่ปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งพร้อมกันไปด้วยก็ได้ แต่ฝ่ายปกครองจะต้องอธิบายได้ว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างไร สำหรับประโยชน์สาธารณะนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่พนักงานสอบสวนต้องคำนึงเสมอเมื่อกระทำการใดๆ เพราะหลักการนี้เป็นที่ยอมรับในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นหลักการสำคัญสำหรับการใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องอธิบายได้ด้วยเหตุผลว่า การนั้นกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์สาธารณะหรือไม่นั้น เป็นการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักการใช้ดุลพินิจ ดังจะได้อธิบายในลำดับต่อไป

1.4 แนวคิดการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุ

เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการก้าวล่วงสิทธิของปัจเจกชนจะต้องไม่สร้างภาระเกินสมควรแม้จะมีกฎหมายให้อำนาจกระทำเช่นนั้นได้ก็ตาม เช่น การตรวจการค้นหรือการยึดของกลางนั้นจะต้องใช้หลักการนี้ถึงแม้ว่ากฎหมายนั้นจะไม่ได้บัญญัติไว้ว่าการกระทำดังกล่าวต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุก็ตาม ทั้งนี้หลักการตามสมควรแก่เหตุนี้จะต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือทางกฎหมายที่องค์กรของเจ้าหน้าที่เลือกใช้กับวัตถุประสงค์ของการกระทำสำหรับวัตถุประสงค์ของการกระทำนั้นจะต้องพิจารณาจากบริบทของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น¹⁸ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการสอบสวนก็คือเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งการยึดของกลางไว้เพื่อตรวจพิสูจน์หรือใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีจะต้องพิจารณาด้วยว่ามีความจำเป็นหรือมีเหตุผลพอสมควรแก่เหตุด้วยหรือไม่

¹⁶ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ. 2551. หน้า 45.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 12.

¹⁸ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครอง และการกระทำทางปกครอง กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2549. หน้า 31.

1.5 แนวคิดการใช้ดุลพินิจ

แนวคิดการใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องของการที่กฎหมายมอบอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ในเรื่องใดไว้โดยเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่นั้นมีเสรีภาพในการพิจารณาตามแต่ละสถานการณ์ว่าจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ และจะใช้อย่างไร¹⁹ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจดุลพินิจ เนื่องจากพนักงานสอบสวนจะต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาและปรับให้เข้ากับสถานการณ์เฉพาะและความเปลี่ยนแปลงอันเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นตลอดเวลาซึ่งเป็นเรื่องที่กฎหมายไม่อาจคาดการณ์และกำหนดไว้ได้ในทางตรงกันข้ามหากปล่อยให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจมากเกินไปก็จะมีหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนเพราะฝ่ายปกครองอาจใช้อำนาจตามอำเภอใจก็ได้การใช้ดุลพินิจนั้นจะต้องพิจารณาจากหลักการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นประกอบด้วย

นอกจากนี้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนและการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นต้องขึ้นอยู่กับรัฐประศาสนนโยบายเป็นสำคัญว่าจะคุ้มครองกันอย่างไร ซึ่งในรัฐที่มีนโยบายเศรษฐกิจและการค้าแบบเสรีมักจะให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างเต็มที่ แต่ในรัฐที่มีนโยบายแบบสังคมนิยมผลประโยชน์ของรัฐย่อมมีความสำคัญเหนืออื่นใดการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนจึงมีมากกว่ารัฐที่มีนโยบายแบบเศรษฐกิจและการค้าเสรี และนอกจากนี้ยังต้องพิจารณาจากทฤษฎีกระบวนการพิจารณาคดีอาญา (Ideology in criminal procedure) ที่แต่ละรัฐนำมาใช้ซึ่งมี 2 ทฤษฎีหลักๆ คือ

1. ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมที่มุ่งเน้นไปด้านการปราบปรามอาชญากรรมด้านการปราบปรามอาชญากรรมโดยให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐที่จะใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างกว้างขวางพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานได้มาเบื้องต้นนั้นให้รับฟังได้

2. ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมซึ่งให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่าการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาจะต้องได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น²⁰

สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำเอา 2 ทฤษฎีดังกล่าวมาใช้โดยในอดีตได้เน้นไปในทางทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมซึ่งจะปรากฏตามมาตรา 85 มาตรา 131²¹ มาตรา 132²² แห่ง

¹⁹ มานิต สิทธิผล. เรื่องเดียวกัน หน้า 14.

²⁰ ปรีชากรณ์ รัตนสิริตะกุล. การจัดการของกลางในคดีอาญาที่เป็นของสละเสียได้. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามทาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 “เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้นในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือให้อำนาจเจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจตรวจค้น และยึดทรัพย์สินของประชาชนไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด บางกรณีอาจจะต้องยึดสิ่งของนั้นไว้เป็นเวลานานทำให้สิ่งของชำรุดบกพร่องเสื่อมค่าเสื่อมประโยชน์เสื่อมราคา ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินนั้นซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลหนึ่งบุคคลใด และการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานดังกล่าวอาจเป็นผลร้ายต่อตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการใช้ดุลพินิจของตนเองก็ได้

1.6 แนวคิดการตีความกฎหมาย

1.6.1 การตีความตามหลักภาษา (Grammatical Interpretation)

หมายถึงการตีความตามถ้อยคำของบทกฎหมาย รูปประโยคที่ใช้ ถ้อยคำของตัวบทกฎหมายเป็นวัตถุแห่งการตีความปกติจะต้องพิจารณาหลักภาษาเป็นลำดับแรก²³ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงรูปแบบการใช้ภาษาตามปกติเป็นเกณฑ์ และในกรณีมีการใช้ศัพท์เฉพาะ หรือคำนิยามก็ย่อมเป็นไปตามความหมายที่พึงเข้าใจกันตามรูปศัพท์นั้น นอกจากนี้การนำเอาแนวคำพิพากษาของศาลที่เคยตัดสินไว้มาช่วยอธิบายก็จัดอยู่ในการตีความตามหลักภาษาอย่างหนึ่งด้วย และโดยที่ถ้อยคำที่ใช้อาจมีความหมายในเวลาที่ตรากฎหมายขึ้น แตกต่างจากเวลาที่ปรับใช้และตีความกฎหมายนั้น ดังนั้น การตีความกฎหมายตามหลักภาษาก็ต้องคำนึงถึงความเข้าใจถ้อยคำนั้นๆ ในเวลาที่ตรากฎหมายนั้นประกอบไปด้วย เช่น คำว่า "อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน" ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 วรรคหนึ่ง กับคำว่า "อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทน" ในมาตรา 21 วรรคสอง ตามหลักภาษาแล้วจะมีความหมายเหมือนกันไม่ได้ "ผู้ทำการแทน" คือ ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอัยการสูงสุดให้ทำการแทนอัยการสูงสุดซึ่งการมอบหมายให้ทำการแทนนี้อาจเป็นการมอบหมายโดยทำคำสั่งเฉพาะเรื่อง หรือการมอบหมายโดยการวางระเบียบไว้เป็นการทั่วไปก็ได้²⁴ "ผู้รักษาการ

ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มิใช่เหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอให้นำบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

(3) หมายถึงบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)".

²³ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2555. หน้า 57.

²⁴ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 19 "ในการใช้อำนาจหรือกระทำหน้าที่ของพนักงานอัยการตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ให้อัยการสูงสุดมีอำนาจทำคำสั่งเฉพาะเรื่อง หรือ วางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการปฏิบัติได้

ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของอัยการสูงสุด ถ้ากฎหมายมิได้กำหนด วิธีการมอบอำนาจไว้เป็นการเฉพาะ อัยการสูงสุดจะมอบอำนาจนั้นให้อัยการสูงสุดหรืออธิบดี อัยการภาคก็ได้

แทน" คือ ผู้ที่กระทำการในฐานะเป็นอัยการสูงสุด ซึ่งการรักษาการแทนนี้เกิดขึ้นเมื่อตัวผู้ดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุดไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้²⁵

1.6.2 การตีความตามหลักทางประวัติศาสตร์ (Historical Interpretation)

หมายถึงการตีความโดยวิเคราะห์ถึงประวัติพัฒนาการ และความเป็นมาของการตรากฎหมาย อันได้แก่ความเป็นมาของหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ก่อนตรากฎหมายนั้น ปัญหาหรือข้อขัดข้องอันเป็นเหตุแห่งการเสนอกฎหมายนั้น หรือเหตุผลที่ใช้ประกอบข้อเสนอการร่างกฎหมาย บันทึกรายงานการประชุม รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงในระหว่างพิจารณาร่างกฎหมาย และความเห็นของผู้เกี่ยวข้องด้วย

1.6.3 การตีความอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบของกฎหมาย (Systematic Interpretation)

หมายถึงการตีความโดยคำนึงถึงข้อความและเหตุผลแวดล้อมของบทกฎหมาย และความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของบทกฎหมายนั้นกับระบบกฎหมายทั้งระบบ ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่ตำแหน่งแห่งที่แห่งบทกฎหมาย การจัดหมวดหมู่ การจัดลำดับ หัวเรื่อง และอาร์มภพของกฎหมาย ทั้งนี้ โดยถือว่าบทกฎหมายกับระบบกฎหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพทั้งระบบ มีลำดับชั้น และสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกันเอง เกิดความกลมกลืนในความหมายของกฎหมาย และมีความทำถึงกันอย่างมีระเบียบ มีเหตุผลทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศด้วย เช่น หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักการผูกนิติสัมพันธ์ตามเจตนาที่แท้จริง หรือหลักความรับผิดชอบมีขึ้นเมื่อมีความผิด หรือมีพฤติการณ์ที่ผู้รับผิดชอบต้องรับผิดชอบ หลักความคุ้มครองผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการชั่งน้ำหนักประโยชน์ได้เสียในบทกฎหมายต่างๆ หรือหลักสุจริต หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักคุ้มครองความเชื่อถืออันบุคคลพึงมีแก่กันแล้วแต่มีความสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับระบบกฎหมายทั้งระบบอย่างมีเหตุผลสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน เป็นต้น กรณีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจับกุม การควบคุม และการขัง ตลอดจนการปล่อยชั่วคราวเป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือเป็นการกระทำตามจุดมุ่งหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดี²⁶

ทั้งนี้เว้นแต่อำนาจตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้และมาตรา 20 วรรคหก มาตรา 143 และมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการมอบอำนาจตามวรรคสอง อัยการสูงสุดจะวางระเบียบให้ผู้รับมอบอำนาจต้อง ปฏิบัติด้วยก็ได้”.

²⁵ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 20 “ภายใต้บังคับมาตรา 19 การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการ แทนพนักงานอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตามมาตรา 9 ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก. กำหนด

ในกรณีที่มิใช่กฎหมายอื่นแต่งตั้งให้พนักงานอัยการผู้ดำรงตำแหน่งใดเป็นกรรมการ หรือให้มีอำนาจและหน้าที่อย่างใด ให้ผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนมีอำนาจและ หน้าที่เป็นกรรมการหรือมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งนั้นในการรักษาราชการแทน หรือปฏิบัติราชการแทนด้วย แล้วแต่กรณี”.

²⁶ ธานินทร์ กรัยวิเชียร และ วิชา มหาคุณ. การตีความกฎหมาย (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539. หน้า 472.

1.6.4 การตีความตามความมุ่งหมาย (Teleological Interpretation)

หมายถึงการตีความตามความมุ่งหมายหรือคุณค่า หรือตามเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังบทกฎหมายนั้น โดยมีได้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทกฎหมายนั้นโดยตัวของบทกฎหมายนั่นเอง เช่น ในกฎหมายแพ่งกฎหมายมุ่งคุ้มครองให้นิติสัมพันธ์อันเป็นผลจากเจตนาเป็นไปตามเจตนาที่แท้จริง แต่ขณะเดียวกันก็มุ่งคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริตและต้องเสียหาย เพราะเชื่อถือในความมีผลแห่งเจตนาที่แสดงออก มุ่งที่จะให้มีการชดเชยเยียวยาความเสียหาย ซึ่งมีขึ้นก็เพื่อคุ้มครองความมั่นคงในการติดต่อค้าขายกัน ความมุ่งหมายในกฎหมายอาญาก็อาจหมายถึง "สิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง" หรือ "หลักความสมควรแก่เหตุ" มุ่งควบคุมการกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด และ "ความมีดุลยภาพระหว่างประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์เอกชน"²⁷

ในกฎหมายปกครอง ซึ่งหลักการนี้เป็นที่รู้จักกันมาตั้งแต่สมัยโรมันในรูปของ ratio legis (เหตุผลแห่งบทบัญญัติ) หรือ ratio iuris (เหตุผลแห่งกฎหมาย) การตีความตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะต้องดูเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น มิใช่เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย (Historical Interpretation) เพราะเอกสาร ในการร่างกฎหมายเป็นเครื่องช่วยในการตีความกฎหมาย เพราะแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย แต่มีเจตนารมณ์ของกฎหมาย (ratio legis) แทน เมื่อกฎหมายเริ่มมีผลใช้บังคับแล้ว กฎหมายย่อมขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความยุติธรรมเป็นสำคัญ นอกจากนี้แล้วการค้นหาคำเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก อีกทั้งรายงานการประชุมร่างกฎหมายก็ปะปนไปด้วยทัศนคติส่วนตัวของผู้ร่างหรือมีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่ควรให้ผู้ใช้อกฎหมายไปค้นหาทัศนคติของคนไม่กี่ปerson แต่ควรค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายแทนและยิ่งระยะเวลาทอดนานไปเท่าใด การค้นหาเจตนารมณ์ของผู้ร่างก็ยิ่งทำได้ยากขึ้นเท่านั้น

1.6.5 หลักการตีความที่ใช้เฉพาะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 วรรคสอง) ซึ่งอาจแยกได้ 2 ประการ คือ

ประการแรก : ข้อเท็จจริงนั้นเองมีข้อสงสัยโจทก์มีพยานเพียงว่า จำเลยรับต่อพนักงานผู้ไปจับจำเลย ย่อมไม่พอรับฟังจะลงโทษเพราะแม้แต่ในชั้นสอบสวนกฎหมายยังให้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า อาจใช้ยื่นผู้ต้องหาในการพิจารณาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 844/2487)

ประการที่สอง : ข้อกฎหมายนั้นเอง ต้องตีความให้เป็นประโยชน์แก่จำเลย โจทก์ฟ้องว่าจำเลยชิงทรัพย์ขณะเกิดเหตุมีเจ้าทรัพย์รู้เห็นคนเดียวว่า จำเลยคนเดียวทำการชิงทรัพย์ แต่โจทก์อ้างมาสืบไม่ได้ เพราะไม่ทราบว่าพยานไปอยู่ที่แห่งใด จะใช้คำให้การชั้นสอบสวนมาฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะจำเลยไม่มีโอกาสซักค้านพยานโจทก์ นอกจากตัวเจ้าทรัพย์ก็เป็นพยานแวดล้อมห่างไกลไม่พอแสดงว่าจำเลยเป็นคนร้ายจึงลงโทษไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1043/2491)²⁸

²⁷ คู่มือการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน. งานการเจ้าหน้าที่ สำนักปลัด. องค์การบริหารส่วนตำบล อินทประมูล. 2557. หน้า24-25.

²⁸ ธานินทร์ กรีวิเชียร และ วิชา มหาคุณ. เรื่องเดียวกัน หน้า 18.

2. ทฤษฎีว่าด้วยการตีความกฎหมาย

ถ้าจะรวบรวมแบบทฤษฎีของการตีความกฎหมายตามนิติวิธีของปรมาจารย์ทางด้านกฎหมายแล้ว จำต้องกล่าวถึงการตีความกฎหมาย 4 แบบ²⁹ ดังที่จะกล่าวดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎี Literal Rule

ทฤษฎี Literal Rule หรือ Plain Meaning Rule เป็นแบบทฤษฎีที่สำคัญในการใช้และการตีความกฎหมาย โดยเป็นการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามอรรถและพยัญชนะ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือกฎหมายเขียนไว้ว่าอย่างไรก็ต้องใช้หรือตีความไปตามนั้น ทฤษฎี Literal Rule จึงเป็นการตีความตามหลักการทางภาษาศาสตร์ เป็นการตีความคำต่อคำตามความหมายโดยทั่ว ๆ ไป เว้นแต่จะมีการบัญญัติคำนิยามไว้โดยเฉพาะก็ให้ใช้ไปตามนิยามที่ผู้ร่างได้วางไว้

ทฤษฎี Literal Rule จึงเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ใช้กฎหมาย (ศาล) กลายเป็นผู้ร่าง (ฝ่ายนิติบัญญัติ) เสียเอง ทฤษฎี Literal Rule จึงนับเป็นหลักการสำคัญของการใช้และการตีความกฎหมายในปัจจุบัน รวมทั้งการตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน

กรณีแรกที่มีการอธิบายถึงการใช้นี้แนวคิดในเรื่อง Literal Rule ปรากฏในคดี Sussex Peerage Case (1844)³⁰ ของประเทศอังกฤษ ซึ่งศาลได้วางหลักไว้ว่า "นิติวิธีว่าด้วยการตีความกฎหมายเพียงประการเดียวของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ คือ การใช้และตีความตามความหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ ถ้าบทบัญญัติของกฎหมายมีความชัดเจนและไม่กำกวมในตัวเองอยู่แล้ว ศาลไม่มีความจำเป็นต้องตีความความหมายของบทบัญญัตินั้น ฉะนั้น คำว่า "ชัดเจนใน" ในกรณีนี้เป็นแสดงเจตนารมณ์ที่ดีที่สุดของผู้ร่างอยู่แล้ว

ทฤษฎี Literal Rule มีลักษณะแบบเดียวกับหลักการตีความกฎหมายโดยทั่วไป กล่าวคือการค้นหาความหมายของถ้อยคำในบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งเป็นหลักการสากล อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎี Literal Rule ถูกนำไปใช้ในการตีความกฎหมายของประเทศต่าง ๆ อาทิ เยอรมันที่เรียกการตีความกฎหมายตามทฤษฎีนี้ว่า "Grammatical Interpretation" ส่วนในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาทฤษฎี "Literal Rule" ไปสู่ทฤษฎีใหม่ที่เรียกว่า "Textualism" และ "Originalism" โดยเฉพาะการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในสหรัฐอเมริกา หรือในประเทศไทย กรณีที่มีการปรับใช้ทฤษฎีดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 2 ประมวลกฎหมายอาญา หรือมาตรา 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ดังกล่าวข้างต้น หรือพัฒนาไปสู่หลักการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัด (Strict Constructionism) และถูกนำไปใช้ในการตีความกับกฎหมายลักษณะอื่น ๆ อาทิ นิติกรรมสัญญาหรือเรื่องของรัฐธรรมนูญด้วย

นอกจากนี้ ทฤษฎี Literal Rule เคยถูกใช้ในการตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญไทยในคดีคำวินิจฉัยที่ 18-22/2555 เรื่องคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 ตามที่มีผู้ร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 291 เพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ เป็นการล้มล้าง

²⁹ อักซารธร จุฬารัตน์. การตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กฎหมายไทย. 2542. หน้า 54.

³⁰ Sussex Peerage Case (1894; 11 Cl&Fin 85) (England and Wales).

การปกครองหรือเป็นการให้ได้มาซึ่งอำนาจการปกครอง โดยวิธีทางที่มีได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งขัดกับมาตรา 68 หรือไม่มาตรา 68 รัฐธรรมนูญฉบับปี .ศ. 2550 บัญญัติว่า "บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มิได้" "... ผู้ทราบการกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว....."³¹ ถ้าตีความตามตัวอักษรหรือความหมายในทางภาษา ก็แปลว่าผู้ทราบถึงการกระทำต้องเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริง และยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย กรณีนี้อาจเข้าใจได้ว่า คำว่า "และ" ทำหน้าที่เป็นบุพบทเชื่อมคำว่า "ตรวจสอบ" กับ "ยื่นคำร้อง" ซึ่งเป็นหน้าที่ของอัยการสูงสุด แต่ถ้านำเอาหลักไวยากรณ์เข้ามาพิจารณาใหม่ว่า "และ" ในมาตรา 68 เป็นคำสันธานเชื่อมประโยคสองประโยคเข้าด้วยกัน ประโยคแรกคือ "ผู้ทราบการกระทำย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริง" กับประโยคที่สอง "ผู้ทราบการกระทำย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการ" ตัดคำซ้ำออกแล้วใช้ "และ" เข้าไปเชื่อมประโยคกรณีนี้ ผู้ทราบการกระทำย่อมดำเนินการได้ทั้งสองประการ กล่าวคือ เสนอเรื่องให้อัยการก็ได้ หรือยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงก็ได้ และในคำวินิจฉัยประเด็นอำนาจในการรับคำร้อง ศาลรัฐธรรมนูญในคำวินิจฉัยที่ 18-22/2555 ได้พิจารณามาตรา 68 แล้วว่าให้สิทธิผู้ที่ทราบการกระทำไว้ 2 ประการดังกล่าวข้างต้น³² ซึ่งดูเหมือนว่าการตีความรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญจะใช้หลักภาษาและหลักไวยากรณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่จะอาศัยตีความโดยใช้ทฤษฎี "Literal Rule" หรือไม่นั้นศาลรัฐธรรมนูญมิได้กล่าวถึงไว้แต่ประการใด

2.2 ทฤษฎี Mischief Rule

ทฤษฎี Mischief Rule เป็นอีกทฤษฎีในการใช้และการตีความกฎหมาย ซึ่งเป็น การตีความการกระทำอันส่งผลเสียหายโดยตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยเป็นทฤษฎีที่พัฒนา มาจากศาลในประเทศอังกฤษ (Exchequer Court) เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 16 ในคดี Heydon's Case (1584)³³ ซึ่งศาลได้อธิบายว่าในการใช้ และการตีความกฎหมายมีหลักการสำคัญสี่ ประการที่ต้องนำมาพิจารณาด้วยเสมอ กล่าวคือ

- 1) กฎหมายจารีตประเพณีกล่าวไว้ว่าอย่างไรก่อนที่จะมีกฎหมายลายลักษณ์อักษร (What was the common law before the making of the Act.)
- 2) การที่กฎหมายจารีตประเพณีมิได้รองรับไว้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือช่องว่าง อย่างไร (What was the mischief and defect for which the common law did not provide.)
- 3) ฝ่ายนิติบัญญัติมีแนวทางในการเยียวยาช่องว่างที่เกิดขึ้นอย่างไร (What remedy the Parliament has resolved and appointed to cure the disease of the Commonwealth?)

(1) ผู้พิพากษามีหน้าที่ตีความบทบัญญัติกฎหมายเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นทั้งนี้เพื่อการเยียวยาปัญหาที่มีอยู่ตามเจตนารมณ์ที่ผู้ร่างได้วางไว้ (The office of all

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

³² คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18 - 22/2555 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2555.

³³ Heydon's Case (1584). 76 ER 637, 3 Co Rep. 7a (England and Wales).

the judges is always to make such construction as shall suppress the mischief, and advance the remedy, and to suppress subtle inventions and evasions for continuance of the mischief, and pro private commando, and to add force and life to the cure and remedy, according to the true intent of the makers of the Act, pro bono publico).

จะเห็นได้ว่า สาธารณคดีสำคัญของทฤษฎี Mischief Rule คือการพิจารณาผลกระทบ (Mischief) ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้และการตีความกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย แบบทฤษฎี "Mischief Rule" ถูกนำไปปรับใช้ในหลาย "ประเทศ อาทิ เยอรมัน ใช้การตีความกฎหมายแบบ "Historical Interpretation" กล่าวคือ ศาลจะต้องพิจารณาตีความบทบัญญัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยการศึกษาจากประวัติความเป็นมาในการจัดทำกฎหมาย หรืออาจค้นคว้าได้จากบันทึกหรือหลักการและเหตุผล

การตีความตามแบบทฤษฎี Mischief Rule วิธีนี้มีความซับซ้อน แต่มีหลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ จะต้องไม่เป็นการตีความให้ไกลไปจากตัวบทกฎหมาย โดยอาจเทียบเคียงได้จากตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะยกมาต่อไปนี้

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6-7/2551 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยกรณี แกลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา ฉบับลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ในสมัยรัฐบาลของนายอภิรักษ์ สุนทรเวช ว่าเป็น "หนังสือสัญญา" ที่ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 190 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า คำแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา ดังกล่าว "อาจมีผลเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรืออาจมีผลเปลี่ยนแปลงพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศ..." โดยศาลรัฐธรรมนูญให้เหตุผลที่ต้องแปลความเช่นนั้นเนื่องจาก หากแปลความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 190 วรรคสองว่า "หนังสือสัญญาใดที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศ..." แล้ว ก็จะไม่เกิดผลตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญที่มุ่งจะตรวจสอบควบคุมการทำหนังสือสัญญาก่อนที่ฝ่ายบริหารจะไปลงนามให้มีผลผูกพันประเทศนักวิชาการด้านกฎหมายหลายท่านให้ความเห็นว่า การเพิ่มคำว่า "อาจมีผล" เปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย แทนคำว่า "มีบท" น่าจะเป็นการแปลความที่เกินเลยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 190 วรรคสอง ซึ่งดูเหมือนว่าศาลรัฐธรรมนูญก้าวล่วงอำนาจนิติบัญญัติ³⁴ อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นเด็ดขาด จึงผูกพันองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญไปแล้ว และประเด็นคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ กรณีมาตรา 190 อยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาในบทความนี้

2.3 ทฤษฎี Golden Rule

ทฤษฎี Golden Rule เป็นอีกหนึ่งทฤษฎีว่าด้วยการใช้และตีความกฎหมาย ซึ่งพัฒนามาจากศาลของประเทศอังกฤษ โดยทฤษฎีนี้เปิดช่องแก่บรรดาผู้พิพากษาให้สามารถปรับใช้

³⁴ นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงประเด็นการตีความมาตรา 190 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ตามคำวินิจฉัยที่ 6-7/2551 อาทิ จุมพต สายสุนทร. (2553). หนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

กฎหมายแตกต่างจากถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อป้องกันผลที่เกิดจากการปรับใช้บทกฎหมายอันจะขัดต่อความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างร้ายแรง โดยทฤษฎี Golden Rule เกิดจากการพิจารณาตัดสินในคดี Becke v Smith (1836) ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า "กฎหมายในการตีความกฎหมายโดยทั่วไปคือการตีความตามถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมายและการตีความตามหลักภาษาศาสตร์ เว้นแต่จะขัดต่อหลักการที่ผู้ร่างกฎหมายได้วางไว้ และการปรับใช้อาจก่อให้เกิดผลเสียของการปรับใช้อย่างร้ายแรง"

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎี Golden Rule ก่อให้เกิดการใช้และการตีความกฎหมายตามความมุ่งหมายของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ วิธีนี้ยอมให้มีการแปลความหมายให้แตกต่างไปจากความหมายปกติ เพื่อให้เกิดผลการบังคับใช้อย่างสมเหตุสมผล คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ปรากฏการปรับบทฤษฎี "Golden Rule" อาจเทียบเคียงได้ในตัวอย่างดังต่อไปนี้ กล่าวคือ กรณีศาลรัฐธรรมนูญพิพากษาให้นายสมศรี สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยวินิจฉัยว่า นายสมศรี สุนทรเวช เป็นลูกจ้างของบริษัทเพช มีเดีย อันเป็นการกระทำต้องห้ามตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 267 ส่งผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายสมศรี สุนทรเวช จึงสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคหนึ่ง (7)

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12-13/2551³⁵ ได้อธิบายคำว่า "ลูกจ้าง" ในมาตรา 267 รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 ว่าไม่ใช่เพียงหมายถึงลูกจ้างตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายภาษีอากร เท่านั้น แต่หมายถึงลูกจ้างตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ซึ่งให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง ผู้รับจ้างทำการงาน ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร โดยมีค่านึงถึงว่าจะมีการทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ หรือได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง สิ้นจ้าง หรือค่าตอบแทนในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากถึงความเหมาะสมในการตีความของศาล

อนึ่ง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะถูกต้องหรือเหมาะสมหรือไม่เพียงใดอยู่นอกเหนือขอบเขตการศึกษาในบทความนี้ อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพยายามของศาลรัฐธรรมนูญในการตีความกฎหมายเพื่อป้องกันการขัดกันของผลประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี นับว่าเป็นการแปลความหมายให้แตกต่างไปจากความหมายปกติเพื่อให้ได้ความหมายโดยแท้ประหนึ่งเนื้อหาของคำบริสุทธ์ตามแบบทฤษฎี Golden Rule ข้างต้น

2.4 ทฤษฎี Purposive Approach

สำหรับทฤษฎี Purposive Approach หรือ Purposive Construction เป็นทฤษฎีที่มีพัฒนาการขึ้นในระยะหลังเมื่อเปรียบเทียบกับสามทฤษฎีข้างต้น โดยทฤษฎี Purposive Approach มีบ่อเกิดมาจากหลักการตีความของศาลในระบบกฎหมาย Common Law โดยนักนิติศาสตร์ในระบบกฎหมาย Common Law ให้เหตุผลว่าการพัฒนาแบบทฤษฎี Purposive Approach มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อใช้แทนที่แบบทฤษฎีทั้ง 3 รูปแบบข้างต้น" การตีความตามแบบ

³⁵ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12-13/2551. ลงวันที่ 25 เมษายน 2551.

ทฤษฎี Purposive Approach ได้ผสมผสานแนวคิดวิธีทั้งสามทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ทฤษฎี Purposive Approach วางหลักไว้ว่าการตีความกฎหมายจะบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ก็ต่อเมื่อผู้ใช้และตีความกฎหมายมีความเข้าใจในกฎหมายบังคับใช้แก่พฤติการณ์แห่งกรณีอย่างรอบด้าน ทฤษฎี Purposive จึงส่งเสริมให้ผู้ตีความศึกษาค้นคว้าหลักฐานทางกฎหมายหรือเอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ ร่างกฎหมาย บันทึกข้อความหลักการและเหตุผล รายงานการประชุมในการยกร่างกฎหมาย เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการตีความ³⁶

3. ทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

กฎหมายมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบมีศักดิ์ของกฎหมายนั้นแตกต่างกัน บางตำราเรียกลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) บางตำราเรียกว่า ลำดับชั้นของกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งคือลำดับความสูงต่ำของกฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกัน³⁷ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันของกฎหมายแต่ละฉบับพิจารณาได้จากองค์กรที่มีอำนาจในการออกกฎหมายต่างกัน เช่น รัฐธรรมนูญจัดทำโดยองค์กรนิติบัญญัติสูงสุดของประเทศ คือรัฐสภา³⁸ พระราชบัญญัติก็ออกโดยรัฐสภาเช่นกัน

ในขณะที่เดียวกันกฎหมายเหล่านี้ก็อาจมอบให้องค์กรอื่นออกกฎหมายได้ เช่น พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้ฝ่ายบริหารออกกฎหมายในรูปของพระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวง เพื่อความเหมาะสมบางประการ หรือพระราชบัญญัติบางฉบับก็ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (Provincial Organization) ออกกฎหมายระดับกฎหมายลำดับรองเพื่อใช้ในเขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดรับผิดชอบเป็นต้น

โดยปกติกฎหมายไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีกฎหมายจารีตประเพณี(Common Law) อยู่บ้างแต่ก็น้อยมาก ในบรรดากฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ทั้งหลายย่อมมีระดับชั้นต่างกัน รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บทในการวางระเบียบบริหารประเทศย่อมมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นกฎหมายระดับกฎหมายบัญญัติ และสุดท้ายเป็นกฎหมายระดับกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยอาศัยกฎหมายระดับกฎหมายบัญญัติ

³⁶ อักษราทร จุฬารัตน์. การใช้และการตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง. 2553.

หน้า 35.

³⁷ ปรีดี เกษมทรัพย์. กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์. 2526. หน้า 34.

³⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 28). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2542. หน้า 118. ได้อธิบายว่าในบางกรณีองค์กรอื่นอาจเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญได้ เช่น คณะปฏิวัติออกธรรมนูญการปกครองฯ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราว การจัดทำรัฐธรรมนูญ โดยคณะบุคคล หรือการจัดทำรัฐธรรมนูญ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ เช่น การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. ในบางกรณีองค์กรอื่นอาจเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญได้ เช่น คณะปฏิวัติออกธรรมนูญการปกครองฯซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราว การจัดทำรัฐธรรมนูญโดยคณะบุคคล หรือการจัดทำรัฐธรรมนูญโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ เช่น การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

3.1 การจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (The Organized Hierarchy of Law) ที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งมีลำดับชั้นของกฎหมายย่อมจะเรียงลดหลั่นกัน ดังต่อไปนี้

3.1.1 รัฐธรรมนูญ³⁹ (Constitution) เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐ (The Supreme Law of State) ที่กำหนดรูปแบบของรัฐ และการจัดระเบียบแห่งการใช้อำนาจอธิปไตย (The Sovereignty) ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กร การสรรหาบุคคลเข้าไปใช้อำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์กรเพื่อให้เกิดดุลยภาพ (Balance) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายแม่บททุกฉบับ กฎหมายอื่นใดขององค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์กรเพื่อให้เกิดดุลยภาพ (Balance) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายแม่บททุกฉบับ กฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ ตามมาตรา 5⁴⁰ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 รัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญมากกว่ากฎหมายฉบับใด

3.1.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ⁴¹ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (Organic Act) มีศักดิ์หรือลำดับชั้นทางกฎหมายสูงกว่าพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่นใดที่มีค่าบังคับเท่าพระราชบัญญัติเพราะกำหนดเงื่อนไขขั้นตอนการตรายากกว่าพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นใดที่มีค่าบังคับเท่าพระราชบัญญัติ แต่มีศักดิ์หรือลำดับชั้นต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ

3.1.3 พระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่มีค่าบังคับเท่าพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติ (Act) หรือกฎหมายที่มีค่าบังคับเท่าพระราชบัญญัติ คือ ประมวลกฎหมาย (Code) พระราชกำหนด (Emergency Decree) กฎมณเฑียรบาล (Royal Law) ประกาศของคณะปฏิวัติ และกฎอัยการศึก (Martial Law) กฎหมายเหล่านี้ในประเทศไทยถือว่าอยู่ในลำดับศักดิ์ของกฎหมายในระดับเดียวกัน ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญกฎหมายเหล่านี้ออกมาโดยอาศัยอำนาจรัฐธรรมนูญรวมไปถึงกฎหมายที่ออกโดยใช้อำนาจของคณะปฏิวัติที่ได้ทำการปฏิวัติ (Revolution) หรือทำการรัฐประหาร (Coup d' Eat) ออกประกาศคณะปฏิวัติ (Announcement of the Coup d' cat) และมีบางครั้งเรียกว่าคำสั่งคณะปฏิรูปแม้กระทั่งครั้งล่าสุด

³⁹ ความสำคัญของรัฐธรรมนูญอาจวิเคราะห์ได้จากข้อ 16 คำประกาศแห่งสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 อธิบายรัฐธรรมนูญไว้อย่างเหมาะสม ข้อ 16 ประชาคมใดที่การประกันแห่งสิทธิไม่ได้รับการรับรอง รวมทั้งไม่มีการแบ่งแยกอำนาจตามที่กำหนดไว้ประชาคมนั้นหากรัฐธรรมนูญไม่

⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 5 รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับหรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

⁴¹ สมคิด เลิศไพฑูรย์. รายงานวิจัยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย คพป. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย กสว. 2538. หน้า 6. ได้อธิบายว่า ประเทศไทยได้นำแนวคิดเรื่องของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ แต่ในสาธารณรัฐอิตาลีให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีศักดิ์เท่าเทียมรัฐธรรมนูญ

ที่มีการกระทำการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นผลทำให้ประกาศและหรือคำสั่งของ คสช. ต่างก็มีสถานะเป็นกฎหมายในระดับกฎหมายบัญญัติทั้งสิ้น

3.1.4 พระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจรัฐธรรมนูญ

พระราชกฤษฎีกา (Royal Decree) ที่ออกโดยอาศัยอำนาจรัฐธรรมนูญกฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายลำดับรองที่มีศักดิ์ต่ำกว่ากฎหมายระดับกฎหมายบัญญัติ แต่มีลำดับศักดิ์ของกฎหมายสูงกว่ากฎหมายระดับกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ

3.1.5 กฎหมายระดับกฎหมายลำดับรอง

กฎหมายระดับกฎหมายลำดับรอง คือ พระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง (Ministerial Regulation) ประกาศกระทรวง (Notification of a Ministry)

มติคณะรัฐมนตรี ที่มีฐานะเป็นกฎ กฎข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรศาล กฎข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรตามรัฐธรรมนูญ กฎที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Laws Issued by the Local Organization) กฎที่ออกโดยองค์การมหาชน กฎที่ออกโดยรัฐวิสาหกิจ (Pubic Enterprise) กฎที่ออกโดยองค์กรเอกชน (Organization private) ที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง รวมไปถึงประกาศของคณะปฏิวัติที่มีค่าบังคับเท่ากฎ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายระดับกฎหมายลำดับรองที่ออกมาใช้บังคับจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้

3.2 ผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

ผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Effects of the Legal Hierarchy) คือ เมื่อต้องทำการวินิจฉัยตัดสิน (Adjudged) เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องทราบว่าสามารถนำกฎหมายฉบับใดเรื่องใดมาปรับใช้แก่กรณี การจัดลำดับศักดิ์หรือลำดับชั้นแห่งกฎหมายจะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแห่งกฎหมายแล้วบอกให้ทราบว่าต้องใช้กฎหมายฉบับใดมาบังคับใช้แก่คดี ซึ่งมีหลักการโดยสรุปดังนี้⁴²

3.2.1 กรณีที่กฎหมายแม่บท (กฎหมายระดับพระราชบัญญัติ) และกฎหมายลำดับรองขัดแย้งกัน ต้องใช้บังคับกฎหมายแม่บท

3.2.2 กรณีที่กฎหมายลำดับสูงและลำดับต่ำกว่าขัดแย้งกัน กฎหมายลำดับต่ำกว่าเป็นโมฆะ (Void) และใช้บังคับไม่ได้ เช่น พระราชบัญญัติขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะใช้บังคับไม่ได้ เป็นต้น

3.2.3 กรณีที่กฎหมายที่ออกมาภายหลังขัดแย้งกับกฎหมายฉบับก่อน ต้องใช้บังคับกฎหมายฉบับหลัง กล่าวคือ กรณีที่กฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แต่เดิมขัดหรือแย้งกับกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตราขึ้นในภายหลัง ซึ่งมีลำดับศักดิ์เท่ากันหรือมีลำดับศักดิ์สูงกว่ากฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ตราขึ้นในภายหลังย่อมยกเลิกกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แต่เดิมให้สิ้นผลไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ว่า กฎหมายที่ออกมาภายหลังย่อมยกเลิกกฎหมายฉบับก่อนที่ขัดแย้งกัน (Loges posteriors prioress contraries abrogate)

⁴² จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. เอกสารประกอบการบรรยาย วิชากฎหมายมหาชนเบื้องต้น. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547. หน้า 20.

3.2.4 กรณีที่กฎหมายเฉพาะเรื่อง (Special Law) ขัดแย้งกับกฎหมายทั่วไป (General Law) ต้องใช้บังคับกฎหมายเฉพาะเรื่อง

จากการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ข้างต้นสามารถสรุปได้ ดังนี้

การยึดทรัพย์สินของบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ก็ตามก็ต้องคำนึงถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลว่าด้วยว่าเขาได้รับความคุ้มครองแค่ไหนอย่างไรจึงต้องนำแนวคิดในการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลมาพิจารณาด้วยซึ่งสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งได้ได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย กล่าวคือการใช้อำนาจของหน่วยงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา 2 (16) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ การละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือการจำกัดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามหลักรัฐธรรมนูญนั้นไม่อาจทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเฉพาะและเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้นจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้ ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 1336 ได้กำหนดสิทธิของเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ว่า “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดคล้องเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิหรือขายในทรัพย์สินของตนซึ่งบุคคลอื่นจะเข้ามาแทรกแซงมิได้ แต่สิทธิดังกล่าวก็อาจถูกจำกัดการใช้สิทธิได้ ทั้งนี้ต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ปัจจุบันแนวความคิดตามรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ได้วิวัฒนาการไปในทางที่ว่าบุคคลย่อมมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยรัฐต้องยอมรับและให้ความคุ้มครองในขณะเดียวกันสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายคือในการใช้ทรัพย์สินนั้นมิใช่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นแต่จะใช้สอยทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมความมั่นคงปลอดภัยไม่ว่าจะทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐหากจะก้าวก้าวการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของสังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงโดยการตรากฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการได้มาและการใช้สอยทรัพย์สินตลอดจนวางข้อจำกัดสิทธิแห่งทรัพย์สินของบุคคลนั้น เช่น การตรากฎหมายออกมาใช้บังคับโดยการกำหนดว่าผู้ใดทำหรือมีไว้ซึ่งทรัพย์สินบางประเภทที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าเป็นความผิดไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ให้ยึดเสียทั้งสิ้น เป็นต้น นอกจากการพิจารณาตามแนวคิดการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลแล้วต่อมาจะต้องพิจารณาการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการยึดและคืนทรัพย์สินของบุคคลนั้นโดยนำเอาแนวคิดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานมาพิจารณาว่าเจ้าพนักงานนั้นใช้อำนาจที่เหมาะสมหรือไม่โดยพิจารณาจากแนวคิดการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุและการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุ สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำเอา 2 ทฤษฎีดังกล่าวมาใช้โดยในอดีตได้เน้นไปในทางทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมซึ่งจะปรากฏตามมาตรา 85 มาตรา 131

มาตรา 132 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือให้อำนาจเจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจตรวจค้น และยึดทรัพย์สินของประชาชนไว้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในคดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด บางกรณีอาจจะต้องยึดสิ่งของนั้นไว้เป็นเวลานานทำให้สิ่งของชำรุดบกพร่องเสื่อมค่าเสื่อมประโยชน์ เสื่อมราคาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินนั้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจมีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลหนึ่งบุคคลใด และการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานดังกล่าวอาจเป็นผลร้ายต่อตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อการใช้ดุลพินิจของตนเองก็ได้ ในส่วนของการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการตีความกฎหมาย ก็เพื่อเป็นประโยชน์ในการใช้ตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องว่ามีเจตนารมณ์อย่างไร และควรนำไปปรับใช้กับกรณีใดได้บ้างเช่น ทฤษฎี Golden Rule เป็นอีกหนึ่งทฤษฎีว่าด้วยการใช้และตีความกฎหมาย ซึ่งพัฒนามาจากศาลของประเทศอังกฤษ โดยทฤษฎีนี้เปิดช่องแก่บรรดาผู้พิพากษาให้สามารถปรับใช้กฎหมายแตกต่างจากถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อป้องกันผลที่เกิดจากการปรับใช้บทกฎหมายอันจะขัดต่อความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างร้ายแรง โดยทฤษฎี Golden Rule เกิดจากการพิจารณาตัดสินในคดี Becke v Smith (1836) ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า "กฎหมายในการตีความกฎหมายโดยทั่วไปคือการตีความตามถ้อยคำธรรมดาที่ปรากฏในบทบัญญัติแห่งกฎหมายและการตีความตามหลักภาษาศาสตร์ เว้นแต่จะขัดต่อหลักการที่ผู้ร่างกฎหมายได้วางไว้ และการปรับใช้อาจก่อให้เกิดผลเสียของการปรับใช้อย่างร้ายแรง ต่อมาการที่ผู้ศึกษานำเอาทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมายมาศึกษาก็มีจุดประสงค์เพื่อหากฎหมายที่เหมาะสมในการปรับใช้กับกรณีปัญหาที่ศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมไม่เกิดความขัดแย้งกันโดยทฤษฎีนี้จะมีหลักที่ว่ากฎหมายมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบมีศักดิ์ของกฎหมายนั้นแตกต่างกันซึ่งผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Effects of the Legal Hierarchy) คือ เมื่อเราต้องทำการวินิจฉัยตัดสินหรือปรับใช้กฎหมาย (Adjudged) กับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราจะต้องทราบว่าสามารถนำกฎหมายฉบับใดเรื่องใดมาปรับใช้แก้กรณีปัญหานั้นๆ การจัดลำดับศักดิ์หรือลำดับชั้นแห่งกฎหมายก็จะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งแห่งกฎหมายแล้วบอกให้ทราบว่าต้องใช้กฎหมายฉบับใดมาบังคับใช้แก้คดีต่อไป

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ของประเทศไทย และต่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ของประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้โดยมุ่งศึกษาถึงหลักกฎหมายทั่วไปและกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ กระบวนการในการจัดการกับของกลางที่ถูกยึดมาว่ามีมาตรการและแนวทางในการดำเนินการอย่างไรก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเกี่ยวกับของกลางนั้น และนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้นำมาเทียบเคียงและปรับใช้กับการยึดและคืนของกลางตามพระราชบัญญัติป่าไม้ให้เกิดความเหมาะสมต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในประเทศไทย

กฎหมายที่จะกล่าวดังต่อไปนี้จะเป็นหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางที่มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป และพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นหลักกฎหมายเฉพาะ เพื่อหาหลักกฎหมายที่เหมาะสมสามารถนำไปเป็นปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ต่อไป

1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.1.1 คำว่าของกลาง

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า "ของกลาง" ว่าเป็น สิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดหรืออายัดไว้เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา⁴³

ของกลาง หมายความว่า วัตถุใด ๆ หรือทรัพย์สิน ซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงาน โดยอำนาจของกฎหมายหรือโดยหน้าที่ในทางราชการ และได้ยึดไว้เป็นของกลางเพื่อพิสูจน์ในทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ ของกลางแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

⁴³ ราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. 1 สิงหาคม 2565, สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary>.

1) ของกลางในคดีอาญา ได้แก่ ของกลางที่เกี่ยวข้องต้องจัดการทางคดีอาญา เช่น ของที่บุคคลมีไว้หรือใช้เป็นความผิดหรือเป็นของที่ใช้เป็นหลักพิสูจน์ความผิด เป็นต้น ของกลางในคดีอาญา ได้แก่สิ่งของ ดังต่อไปนี้

(1) สิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด เช่น ยาเสพติด ปืนเถื่อน ธนบัตรปลอม เป็นต้น

(2) สิ่งของซึ่งได้มาโดยผิดกฎหมาย เช่น ไม้เถื่อน แร่เถื่อน เป็นต้น

(3) สิ่งของซึ่งได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล อาวุธ เป็นต้น

(4) สิ่งของที่ใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด คือ สิ่งของที่เป็นวัตถุพยานต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้าที่ผู้ต้องหาสวมใส่ในขณะที่กระทำความผิด หรือเสื้อผ้าผู้ต้องหาซึ่งเปื้อนเลือดของผู้ตาย หรือรถยนต์ซึ่งได้ดัดแปลง และใช้ซุกซ่อนยาเสพติด เป็นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2) (3) (4)

2) ของกลางตามกฎหมายอื่น อันได้แก่

2.1 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ของกลางในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ ได้แก่ ไม้ที่ยังมิได้แปรรูป (ไม้ท่อน), ไม้แปรรูป, สิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้, ของป่า, สัตว์ป่าซากของสัตว์ป่า ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า รังของสัตว์ป่า, บรรดาอาวุธปืนเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด และวัตถุหรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้เป็นหลักฐานในคดีได้ เป็นต้น

2.2 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

2.3 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2.4 พระราชบัญญัติสงวนคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

2.5 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ. 2535

2.6 พระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. 2545 ⁴⁴2) การยึดทรัพย์สิน

สำหรับเรื่องการยึดที่จะกล่าวต่อไปนี้หมายถึงการยึดทรัพย์สินในทางอาญาที่มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันถือได้ว่าเป็นหลักทั่วไป และยังอาจมีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติต่างๆ อีก เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พระราชบัญญัติป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้จะได้ศึกษาถึงความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินในทางอาญาความสัมพันธ์ระหว่างการยึดกับการตกเป็นทรัพย์สินของกลาง และการคืนของกลางที่ถูกยึดตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงกรณียึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ต่อไป

2) การยึด (Seizure)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า "ยึด" คือ "การถือเอาไว้เหนี่ยวรั้ง" ส่วนคำว่า "ยึดทรัพย์สิน" คือ "การที่เจ้าพนักงานเอาทรัพย์สิน ไปจาก

⁴⁴ ข้อบังคับการเก็บรักษาของกลางกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480.

การครอบครองของบุคคลเพราะเหตุที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมาย หรือเพื่อบังคับคดี"⁴⁵ สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีการบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจในการยึดของพนักงานสอบสวน แต่ก็ไม่ได้บัญญัตินิยามของคำว่า "ยึด" ไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก "การยึด" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่าการยึด เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจน เช่น การค้นเพื่อยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 (1) หรือ เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 (2) สิ่งของที่สามารถยึดได้ ก็หมายความเฉพาะสังหาริมทรัพย์ใดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอย่างอื่น ๆ เท่านั้น ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (18) กำหนดนิยามของคำว่า "สิ่งของ" ไว้ ซึ่งการยึดสิ่งของดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนเพื่อวัตถุประสงค์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 132 นั้นเอง

ศาสตราจารย์พิเศษชัยเกษม นิติสิริ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ยึด" ว่า เมื่อพนักงานสอบสวนยึดสิ่งของบางอย่างไว้สามารถจะนำมาเก็บที่สถานีตำรวจได้หรือมีสถานที่ที่เก็บมาลงบันทึกประจำวันไว้ว่าได้ยึดอะไรมาอย่างไรทำบันทึกบัญชีของกลางไว้ แล้วเก็บไว้ในความครอบครองของเจ้าพนักงาน แต่ในปัจจุบันตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ ยอมให้เจ้าของ ผู้ต้องหาหรือที่ถูกยึดของมานั้นอาจวางประกันแล้วเอาของนั้นกลับไป⁴⁶

การยึดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332 เป็นมาตรการบังคับทางอาญาอื่น ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ได้ให้ความหมายของคำว่า "มาตรการบังคับทางอาญา" คือมาตรการบังคับต่างๆ ในกฎหมายอาญาที่จะใช้กับผู้กระทำความผิด อันได้แก่โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น⁴⁷

สำหรับการยึดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกรณีของการคุ้มครองชั่วคราว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 (1) และการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาได้เคยให้ความหมายของการยึดทรัพย์สินไว้ในกรณีวินิจฉัยคดีแพ่งหนึ่ง ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 187/2490 โดยอธิบายความหมายของการยึดทรัพย์สินว่าเป็นการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาของศาล⁴⁸

⁴⁵ ราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. วันที่ 1 สิงหาคม 2565, สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary>.

⁴⁶ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 69 ปีการศึกษา 2559 เล่มที่ 2 กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2559. หน้า 104.

⁴⁷ คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2551. หน้า 377.

⁴⁸ พิพัฒน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. 2539. หน้า 141.

นอกจากนี้ อาจารย์ชัยยุทธ ศรีจำนงค์ ได้ให้นิยามความหมาย "การยึด" ว่า หมายถึงการเอาทรัพย์สินมาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี ทรัพย์สินใดๆ ของลูกหนี้ที่ยึดมาและขายทอดตลาดได้นั้น เจ้าหนี้มีสิทธิยึดเสมอไม่ว่าจะอยู่ในครอบครองของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่⁴⁹

นายมหิธร กลั่นนุรักษ์ ได้ให้คำนิยาม คำว่า "ยึด" หมายถึง การกระทำให้รู้ ว่าสิ่งของนั้นๆ อยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงานแล้ว เช่น การยึดแผ่นซีดีหรือยึดเงินของกลาง นำกลับมาสถานที่ตั้งของพนักงานสอบสวนหรือประทับตราเครื่องหมายบนสินค้าหนีภาษีของเจ้าพนักงานศุลกากร เป็นต้น⁵⁰

จากการศึกษาความหมายโดยทั่วไปของคำว่า "ยึด" ดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสามารถอธิบายความหมายได้ เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายของการยึดเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการยึด คือ การถือเอาไว้ซึ่งสิ่งของจากเจ้าของหรือผู้มีสิทธิครอบครอง ซึ่งสิ่งของที่ประสงค์จะยึดมาอยู่ในความดูแลของผู้ยึด

2. ความหมายของการยึดเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการยึด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ การที่พนักงานสอบสวนยึดสิ่งของที่เป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้นเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ส่วนการยึดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ การที่ศาลมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินของคู่ความในคดีเพื่อเป็นการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา และการที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเพื่อบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งทรัพย์สินที่สามารถยึดกฎหมายบัญญัติให้สามารถยึดได้ทั้งสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีรูปร่าง และอสังหาริมทรัพย์⁵¹

3) ความมุ่งหมายของการยึดทรัพย์สินในทางอาญา

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินของกลางตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักไว้ นั่นถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของฝ่ายบริหารที่จะดำเนินการกับสิ่งของอันได้มาจากการกระทำความผิดหรือที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดต่าง ๆ หรือต้องการได้สิ่งของนั้นไว้เป็นพยานหลักฐานประกอบการดำเนินคดีโดยการยึดทรัพย์สินในทางอาญานั้นมีความมุ่งหมาย 2 ประการคือ

⁴⁹ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 69 ปีการศึกษา 2559 เล่มที่ 8 กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2559. หน้า 104.

⁵⁰ มหิธร กลั่นนุรักษ์. พนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับการใช้อำนาจมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ, DSI ไตรสาร ฉบับที่ 1, ปีที่ 6. 2557. หน้า 52.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 “ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระเงินจำนวนหนึ่ง ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติที่ตามมาตราต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ คือ

1) โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์...”

1. การยึดทรัพย์สินในทางอาญามีความมุ่งหมายเพื่อนำทรัพย์สินนั้นมาใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดี การยึดทรัพย์สินตามความมุ่งหมายนี้ไม่คำนึงว่าทรัพย์สินที่ยึดมานั้นจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดหรือไม่จะเห็นได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 69 บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายค้นได้มีดังต่อไปนี้

(1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวนไปสวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา...”

และในมาตรา 85 วรรคแรก ก็ได้บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้จับไว้มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้..” และในมาตรา 98 บัญญัติว่า “การค้นในที่รโหฐานนั้นจะค้นได้แต่เฉพาะเพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของที่ต้องการคนเท่านั้นแต่มีข้อยกเว้นว่าในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่งเจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดใดซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์หรือใช้ยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย...” หรือในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ก็มีบทบัญญัติในทำนองนี้เช่นกัน เช่น ในมาตรา 64 ทวิ ซึ่งมีความว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้”

2. การยึดทรัพย์สินที่มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะทำการยึดทรัพย์สินทั้งนี้จะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสรุปได้ว่ากฎหมายให้ทำการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินนั้นมีลักษณะเป็นความผิดในตัวเองแต่ก่อนที่ศาลจะสั่งให้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวทรัพย์สินนั้นจะต้องผ่านกระบวนการยึดอันเป็นกระบวนการก่อนชั้นสอบสวนหรือในชั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานมาแล้ว

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่า การยึดทรัพย์สินในความหมายของการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นวิธีปฏิบัติกรอย่างหนึ่งที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการนำทรัพย์สินของมาสู่การพิจารณาคดี แต่การที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจเช่นนั้นได้ย่อมหมายถึงว่าทรัพย์สินของนั้นต้องมีมูลกรณีตามกฎหมายที่จะถูกยึดได้ด้วย ส่วนมูลกรณีใดที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจยึดทรัพย์สินของได้นั้น ก็อาจจำแนกได้ตามความมุ่งหมายของการยึดมาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานกับยึดมาเพื่อยึด

4) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยึดของกลาง

1 ของกลางบางชนิด เป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลมีกรรมสิทธิ์อยู่ การยึดเอาทรัพย์สินนั้นมา ย่อมเป็นการแย่งการครอบครองทรัพย์สินนั้น จึงต้องระมัดระวังว่า ต้องมีเหตุผลสมควรตามกฎหมาย จึงจะยึดของกลางนั้นไว้ได้ มิฉะนั้น ผู้ยึดโดยมิชอบ อาจจะถูกฟ้องทั้งทางแพ่งและอาญาได้

2 ของกลางประเภทที่ยึดมาเพื่อจะยึดเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ซึ่งได้แก่ทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 เช่น ยาเสพติด ปืนเถื่อน นั้น เป็นสิ่งของที่บุคคลไม่อาจมีไว้ในความครอบครองได้ และต้องยึดไว้เป็นของแผ่นดิน จึงชอบที่จะยึดได้เสมอ

3. ของกลางประเภทที่ยึดมาเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีนั้น ควรใช้เป็นหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประกอบการยึดด้วย คือ

1) เป็นการยึดมาเพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีเท่านั้น ถ้าไม่เกี่ยวกับประเด็นในคดี หรือ ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีก็ไม่ควรยึดไว้

2) มีเหตุสมควรที่จะยึดไว้ มิฉะนั้นอาจเสียหายแก่คดี

3) ของกลางบางอย่าง บุคคลอาจมีกรรมสิทธิ์ได้ เช่น ปืนมีทะเบียน ยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำผิด จึงต้องพิจารณาด้วยว่า เจ้าของทรัพย์สินอันแท้จริงมีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิดด้วยหรือไม่ ถ้าเจ้าของที่แท้จริงมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิด ก็จะต้องยึดถือหลักที่ว่า “ยึดไว้เพื่อจะคืนให้แก่เจ้าของ” ฉะนั้น ถ้าหมดความจำเป็นในคดีแล้ว ก็ควรเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อขออนุมัติคืนให้แก่เจ้าของ

4) ของกลางที่มีข้อตกลงในการยึดหรือการเก็บรักษาระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีพิเศษ ต้องถือปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อกฎหมาย แห่งความผิดนั้น ๆ โดยเคร่งครัด เช่น วิทยุเถื่อน แร่เถื่อน ไม้เถื่อน ยาเสพติด เป็นต้น

5) การคืนทรัพย์สิน

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “คืน” ไว้โดยตรง จึงขอเทียบเคียงกับคำว่า “คืนให้” หมายความว่า กลับให้แก่เจ้าของเดิม⁵² การคืนของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 85 มีสาระสำคัญดังนี้

1. อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ไม่ใช่เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ

2. การคืนสิ่งของต้องคืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนของนั้นเท่านั้น

3. การที่คืนสิ่งของได้เมื่อใดนั้น กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด

4. แม้อคดียังไม่ถึงสิ้นสุด หากผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น และพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี พนักงานสอบสวนก็อาจคืนสิ่งของได้ก่อนคดีสิ้นสุด

5. แม้อคดีถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่มีผู้มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของ พนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องคืนสิ่งของให้แก่ผู้ใด และสิ่งของนั้นย่อมตกเป็นของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1327

6. กรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี และแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 85 เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าของกลางเป็นสิ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจไม่คืนของกลางให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนนั้นได้

⁵² ราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. วันที่ 1 สิงหาคม 2565 สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary>.

6) การคืนของกลางในคดีอาญา

การคืนของกลางที่ถูกยึดตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญา เมื่อปรากฏสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ไม่ว่าจะเป็ นทรัพย์สินที่ใช้ ในการกระทำผิดหรือเป็น สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดโดยประการอื่น เจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจยึด สิ่งของเหล่านั้นไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด โดยรอฟังคำวินิจฉัยของศาลในคดีนั้นว่าให้จัดการเกี่ยวกับ ทรัพย์สินที่ยึดไว้ อย่างไรหลักปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับของกลาง ปรากฏตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า "สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึง ที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็คืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะ สั่งเป็นอย่างอื่น" การคืนทรัพย์สินของกลางตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ในหลักการจะคืนไปเมื่อคดีถึงที่สุด การคืนไปก่อนคดีถึงที่สุดอาจเสี่ยงต่อความเสียหายได้ เพราะทรัพย์สินของบางอย่างที่ยึดไว้ ถ้าเป็น ของที่กฎหมายบัญญัติให้ยึด การคืนไปก่อนย่อมกระทำไม่ได้ เพราะหากต่อมาศาลพิพากษาให้ยึด สิ่งของนั้นแล้วนำสิ่งของนั้นมาส่งคืนไม่ได้ ความรับผิดชอบตกอยู่กับเจ้าพนักงานที่สั่งให้คืนไปก่อนนั้น จากบทบัญญัติมาตรา 85 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการคืน ทรัพย์สินสิ่งของอันเป็นของกลาง มีประเด็นปัญหาที่ควรพิจารณา คือ กรณีที่พนักงานสอบสวนมี ความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหาและส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อมาหากพนักงาน อัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาและแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการของกลางตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่สมควรคืนของกลาง ให้แก่ผู้ต้องหาเพราะเห็นว่าของกลางที่ยึดไว้ นั้นเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้ เป็นปัญหาของพนักงานสอบสวนเกี่ยวพันกับพนักงานอัยการที่ได้แจ้งให้จัดการเกี่ยวกับของกลางตาม มาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพนักงานสอบสวนจะถือปฏิบัติอย่างไรปัญหา นี้กรมตำรวจได้มีการหารือคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าการคืนของกลางที่ยึดไว้ตามมาตรา 85 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีหลักเกณฑ์อย่างไร คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตอบข้อ หารือดังนี้⁵³ ตามบทบัญญัติ มาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่า อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ไม่ใช่เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ และการคืนสิ่งของต้องคืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้นเท่านั้น ส่วนการ ที่จะคืนสิ่งของได้เมื่อใดนั้น กฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด... สำหรับปัญหาที่หารือมานี้ การที่พนักงานอัยการได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับของกลาง ตามมาตรา 85 เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตาม กฎหมายต่อไปหลังจากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่า ตามพยานหลักฐาน ทรัพย์สินของกลางเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด พนักงานสอบสวนย่อมมี อำนาจไม่คืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าวให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินของ กลางนั้น"จากหลักเกณฑ์การขอคืนของกลางตามมาตรา 85 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธี

⁵³ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือกรมตำรวจที่ นร 0601/2563 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2530 ความเห็นนี้สอดคล้องกับความเห็นกรมอัยการตามหนังสือที่ มท. 1202/11369 ลงวันที่ 25 กันยายน 2527 และหนังสือกรมอัยการตอบข้อหารือที่ 101/2517 ซึ่งกรมอัยการแจ้งว่าการมีคำสั่งเกี่ยวกับของกลางในคดีที่มี คำสั่งไม่ฟ้องนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงแจ้งคำแนะนำให้จัดการเท่านั้น.

พิจารณาความอาญา ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า "ของกลางที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดได้จนกว่าคดีถึงที่สุด" ซึ่งจากหลักกฎหมายดังกล่าวอาจต้องยึดของกลางไว้เป็นเวลานานทำให้สิ่งของนั้นชำรุด บกพร่อง เสื่อมประโยชน์ หรือเสื่อมราคาก่อความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น จึงเป็นที่มาของการเพิ่มเติมมาตรา 85/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลพินิจผ่อนผันให้ผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้มีสิทธิรับของกลางไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ระหว่างการดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายและเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้สุจริต ตลอดจนลดภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการดูแลรักษา⁵⁴ แต่การคืนของกลางในระหว่างคดีตามมาตรา 85/1 ททรัพย์สินนั้นจะต้องไม่เป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด นอกจากนั้นการส่งคืนของกลางตามวรรคแรก จะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง และพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องมีคำสั่งโดยมิชักช้าโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการอาจเรียกประกันจากผู้ยื่นคำร้องหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลนั้นปฏิบัติหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมคืนของกลางนั้นเมื่อมีคำสั่งให้คืนให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีมีอำนาจยึดของกลางนั้นกลับคืนและบังคับตามสัญญาประกันเช่นนั้นได้ ซึ่งความในวรรคสองนี้มีประเด็นที่สำคัญอยู่ที่การคืนของกลางจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง ซึ่งกฎหมายได้กำหนดกรอบของการใช้ดุลพินิจไว้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนควรใช้ดุลพินิจดังกล่าวด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะของกลางที่ต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีผู้ยื่นคำร้องขอคืนของกลางในระหว่างคดี พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่อนุญาตกฎหมายได้เปิดช่องให้ผู้ยื่นคำร้องยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับความอุทธรณ์ กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต ศาลอาจเรียกประกันหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามที่เห็นสมควรและคำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด⁵⁵ และจะต้องคืนให้แก่เจ้าของ ฉะนั้น สิ่งของที่ไม่อาจมีเจ้าของได้ เช่น ฝิ่นเถื่อน ปืนเถื่อน ฯลฯ ก็ไม่ต้องคืน ถ้ามีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์กันและตกลงกันไม่ได้ให้ทำบันทึกและให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายลงชื่อไว้ แล้วแจ้งให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทราบ เพื่อไปยื่นฟ้อง

⁵⁴ สมพร พรหมพิตร. คู่มือการคืนของกลาง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม. 2551. หน้า 22.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85/1 “ในระหว่างสอบสวน สิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ซึ่งมีทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ถ้ายังไม่ได้นำสืบหรือแสดงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้การส่งคืนสิ่งของตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งโดย มิชักช้าโดยอาจเรียกประกันจากผู้ยื่นคำร้องหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลนั้นปฏิบัติและหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมคืนสิ่งของนั้นเมื่อมีคำสั่งให้คืนให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจยึดสิ่งของนั้นกลับคืนและบังคับตามสัญญาประกันเช่นนั้นได้ วิธีการยื่นคำร้องเงื่อนไขและการอนุญาตให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง....”

ต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีนั้นต่อไป และต้องคืนของกลางเมื่อเสร็จคดี หรือเมื่อหมดความจำเป็นที่ยึดไว้ต่อไป

7) การคืนของกลางระหว่างคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85/1 กำหนดว่า ในระหว่างสอบสวนสิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ซึ่งมิใช่ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ถ้ายังไม่ได้นำสืบหรือแสดงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้การสั่งคืนสิ่งของตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งโดยมิชักช้า โดยอาจเรียกประกันจากผู้ยื่นคำร้องหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลนั้นปฏิบัติ และหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมคืนสิ่งของนั้นเมื่อมีคำสั่งให้คืน ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจยึดสิ่งของนั้นกลับคืนและบังคับตามสัญญาประกันเช่นว่านั้นได้ วิธีการยื่นคำร้อง เงื่อนไขและการอนุญาตให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งการไม่อนุญาตและให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต ศาลอาจเรียกประกันหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

8) การขอรับคืนของกลาง

1. อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนไม่ใช่เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ

2. การคืนสิ่งของต้องคืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนของนั้นเท่านั้น

3. การที่คืนสิ่งของได้เมื่อใดนั้น กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด

4. แม้คดียังไม่ถึงสิ้นสุด หากผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น และพนักงานสอบสวนเห็นว่าสิ่งของนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี พนักงานสอบสวนก็อาจคืนสิ่งของได้ก่อนคดีสิ้นสุด

5. แม้คดีถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่มีผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของพนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องคืนสิ่งของให้แก่ผู้ใด และสิ่งของนั้นย่อมตกเป็นของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327

6. กรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี และแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ถ้าพนักงาน

สอบสวนเห็นว่าของกลางเป็นสิ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจไม่คืนของกลางให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนนั้นได้

9) การเก็บรักษาของกลาง

1) ของกลางที่มีระเบียบหรือข้อตกลงในการเก็บรักษาเป็นพิเศษ เช่น ของกลางในคดีความผิดตาม พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2548 มีขั้นตอนการเก็บรักษา ดังนี้

1. เมื่อมีคดีความผิดตามกฎหมายป่าไม้ ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีให้เสร็จโดยเร็ว สำหรับไม้ของกลางที่ตรวจยึดได้ให้กรมป่าไม้เป็นผู้ดูแลรักษาตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ในกรณีที่ไม้รู้ตัวผู้กระทำผิด และไม่มีผู้โต้แย้งกรรมสิทธิ์ในไม้ของกลาง ถ้าเป็นไม้สัก ไม้ยาง ในราชอาณาจักร ให้พนักงานสอบสวนส่งคืนไม้ของกลางให้กรมป่าไม้รับไปทันที ถ้าเป็นไม้หวงห้ามอื่น ให้ประกาศโฆษณาหาเจ้าของผู้มียกรรมสิทธิ์ 30 วัน ถ้าไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดต่อสู้กรรมสิทธิ์และป่าไม้จังหวัด นำพยานหลักฐานมาแสดง หรือยืนยันรับรองว่าไม้ของกลางถูกตัดฟันมาจากป่าในราชอาณาจักรไทย ให้พนักงานสอบสวนคืนไม้ของกลางให้แก่กรมป่าไม้รับไปในพื้นที่ เว้นแต่ในกรณีที่ พนักงานสอบสวนเห็นว่าจำเป็นจะต้องรักษาไม้ของกลางบางท่อนหรือบางส่วนไว้เพื่อประโยชน์แก่คดีต่อไปก็อาจขอให้กรมป่าไม้รักษาไว้ก่อนก็ได้ และถ้าผู้กระทำผิดไม่ต่อสู้กรรมสิทธิ์ และไม้นั้นเป็นไม้ที่เสียดง่าย หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของของกลางนั้น ให้พนักงานป่าไม้ผู้รับผิดชอบร่วมกับพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุ ทำบันทึกรายละเอียดบัญชีไม้ของกลาง ตลอดจนร่องรอยหลักฐานต่าง ๆ แล้วขออนุมัติอธิบดีกรมป่าไม้ นำออกขายทอดตลาดก่อนถึงกำหนดแล้วเก็บเงินไว้แทนก็ได้

3. ของกลางคดีป่าไม้ทุกคดี เมื่อทำการจับกุมได้ขึ้นต้นให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำบันทึกส่งมอบให้เจ้าพนักงานป่าไม้ในท้องที่เป็นผู้เก็บรักษาไว้หากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ปฏิเสธโดยอ้างว่าไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้ก็ให้ทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรับไปเก็บรักษาของกลางไว้แทน ซึ่งคำว่า “ของกลางในคดีป่าไม้” นอกจากไม้และของป่าผิดกฎหมายแล้ว ยังรวมถึงบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล ซึ่งใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ฯ มาตรา 64 ทวิ ด้วยของกลางในคดีป่าไม้นั้น บางคดีก็เป็นไม้ท่อนจำนวนมากมายากที่จะเก็บรักษาไว้ในบริเวณสถานีตำรวจได้ และบางคดีก็เป็นยานพาหนะของบุคคลอื่น ซึ่งไม่ได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด การยึดไว้ อาจเสี่ยงต่อความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา จึงมีมติของคณะกรรมการป้องกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำบันทึกขอมอบของกลางในคดีป่าไม้ ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในท้องที่เป็นผู้เก็บรักษา เว้นแต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ปฏิเสธ จึงให้พนักงานสอบสวนพยายามดำเนินการเพื่อให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้เก็บรักษาของกลางอย่างอื่นนอกจากไม้ไว้ด้วย⁵⁶

ในกรณีที่ของกลางที่เป็นยานพาหนะ เช่น รถยนต์ซึ่งเป็นของกลางในคดีความผิดตาม พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 11 (ฐานทำไม้โดยผิดกฎหมาย) มาตรา 48 (ความผิด

⁵⁶ หนังสือ ตร. ที่ 06033/10925 ลงวันที่ 7 กันยายน 2527 เรื่องการเก็บรักษาของกลางในคดีความผิดตามกฎหมายป่าไม้.

เกี่ยวกับการแปรรูปไม้และมีไม้แปรรูปผิดกฎหมาย) มาตรา 54 (ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่า) มาตรา 69 (ความผิดฐานมีไม้ที่ยังไม่ได้แปรรูปโดยผิดกฎหมาย) นั้น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีอำนาจยึดไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 64 ทวิ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2518 มาตรา 26 และยังให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85, 132, 133 ซึ่งในทางปฏิบัติหากพนักงานสอบสวนยึดไว้ก็ควรมอบให้พนักงานป่าไม้เก็บรักษาไว้ตามข้อตกลงและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่าการยึดทรัพย์สินในความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นวิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการนำทรัพย์สินนั้นเข้ามาสู่การพิจารณาแต่การที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจเช่นนั้นได้ย่อมหมายถึงว่าทรัพย์สินนั้นต้องมีมูลตามกฎหมายที่จะถูกยึดได้ด้วยส่วนมูลกรณีใดที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจยึดได้หรือไม่นั้นก็อาจจำแนกได้ตามความมุ่งหมายเป็นกรณีไป

ส่วนหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคืนทรัพย์สินของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเมื่อปรากฏว่าสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเป็นสิ่งของที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่นเจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจยึดสิ่งของเหล่านั้นไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด หลักปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับการคืนทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาปรากฏอยู่ในมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องก็คือสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” การคืนทรัพย์สินของกลางตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะคืนได้ก็ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดเนื่องจากว่าการคืนไปก่อนคดีถึงที่สุดอาจเสี่ยงต่อความเสียหายได้เพราะทรัพย์สินบางอย่างที่ยึดไว้ถ้าเป็นของที่กฎหมายบัญญัติให้ยึดการคืนไปก่อนนั้นย่อมไม่สามารถกระทำได้ เพราะหากต่อมาศาลพิพากษาให้ยึดทรัพย์สินของกลางนั้นแล้วไม่สามารถนำทรัพย์สินของทางนั้นมาส่งคืนได้ความรับผิดชอบตกอยู่กับเจ้าพนักงานที่สั่งให้คืนไปก่อนนั้น

จากบทบัญญัติมาตรา 85 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการคืนทรัพย์สินของกลางมีประเด็นที่ควรพิจารณาคือ กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องและส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา ต่อมาหากพนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา และแจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการของกลางตามมาตรา 85 วรรคท้าย ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่สมควรคืนของกลางให้แก่ผู้ต้องหาดังนี้พนักงานสอบสวนจะถือปฏิบัติอย่างไร ปัญหานี้กรมตำรวจได้มีการหารือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าการคืนของกลางที่ยึดไว้ตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นมีหลักเกณฑ์ว่าอย่างไรซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้ตอบข้อหารือดังนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและว่าอำนาจในการพิจารณาคือทรัพย์สินของกลางที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ไม่ใช่เป็นอำนาจของพนักงานอัยการและการคืนทรัพย์สินของกลางให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินของกลางเท่านั้นส่วนการที่จะคืนได้เมื่อใดนั้นกฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด สำหรับปัญหาที่หารือมานี้การที่พนักงานอัยการได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับของกลางตามมาตรา 85 วรรคท้ายนั้นเป็นเพียงคำแนะนำของ

พนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไปภายหลังจากที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าตามพยานหลักฐานทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจที่จะไม่คืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าวให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินของกลางนั้น

จากหลักเกณฑ์การขอคืนของกลางตามมาตรา 85 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุดซึ่งถือว่าเป็นเวลานานและอาจทำให้สิ่งของนั้นชำรุดบกพร่องเสื่อมประโยชน์หรือเสื่อมราคาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหาจำเลยหรือผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินของทางนั้น จึงเป็นที่มาของการเพิ่มเติมมาตรา 85/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลพินิจผ่อนผันให้ผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มิสิทธิรับทรัพย์สินของกลางไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ระหว่างการดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายและเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้สุจริตตลอดจนลดภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการดูแลรักษา⁵⁷ แต่การคืนของกลางในระหว่างคดีตามมาตรา 85/1 ทรัพย์สินของกลางนั้นจะต้องไม่เป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิดนอกจากนั้นการส่งคืนทรัพย์สินของกลางตามวรรคแรกจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลังและพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องมีคำสั่งโดยไม่ชักช้า และอาจเรียกประกันหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลผู้ยื่นคำร้องนั้นปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมคืนของกลางนั้นเมื่อมีคำสั่งให้คืนให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีมีอำนาจยึดของกลางนั้นกลับคืนและบังคับตามสัญญาประกันเช่นว่านั้นได้ ซึ่งความในวรรคสองนี้มีประเด็นที่สำคัญอยู่ที่การคืนทรัพย์สินของกลางจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง ซึ่งกฎหมายได้กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจเอาไว้ ดังนั้นพนักงานสอบสวนควรใช้ดุลพินิจดังกล่าวด้วยความระมัดระวังโดยเฉพาะของการที่ต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี อย่างไรก็ตามในกรณีที่มีผู้มายื่นคำร้องขอคืนของกลางในระหว่างคดีพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่อนุญาตกฎหมายก็ได้เปิดช่องให้ผู้ยื่นคำร้องยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับความอุทธรณ์กรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตศาลเรียกประกันหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามที่เห็นสมควรและคำสั่งของศาลให้ถือเป็นที่สุด⁵⁸

⁵⁷ สมพร พรหมหิตาธร. เรื่องเดียวกับหน้า 36.

⁵⁸ มาตรา 85/1 ในระหว่างสอบสวน สิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ซึ่งมิใช่ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ถ้ายังไม่ได้นำสืบหรือแสดงเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีเจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณีเพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ การส่งคืนสิ่งของตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่กระทบถึงการใช้สิ่งของนั้นเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในภายหลัง ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งโดยไม่ชักช้า โดยอาจเรียกประกันจากผู้ยื่นคำร้องหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลนั้นปฏิบัติ และหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมคืนสิ่งของนั้นเมื่อมีคำสั่งให้คืน ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มีอำนาจยึดสิ่งของนั้นกลับคืน

1.2 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

ของกลางในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ ได้แก่

1. ไม้ที่ยังมิได้แปรรูป (ไม้ท่อน)
2. ไม้แปรรูป, สิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้
3. ของป่า
4. สัตว์ป่าซากของสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า รังของสัตว์ป่า
5. บรรดาอาวุธปืนเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด
6. วัตถุหรือสิ่งของอื่นๆที่ใช้เป็นหลักฐานในคดีได้

มาตรา 64 ทวิ ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุดทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่งถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือศาลไม่พิพากษาให้ยึด และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุดแล้วแต่กรณีให้ตกเป็นของกรมป่าไม้

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สินรัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น”

มาตรา 64 ตริ ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยอนุมัติรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงิน แล้วแต่กรณี ให้แก่เจ้าของก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 64 ทวิ ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

และบังคับตามสัญญาประกันเช่นนั้นได้ วิธีการยื่นคำร้อง เงื่อนไขและการอนุญาตให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาดังกล่าวได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการไม่อนุญาตและให้ศาลพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต ศาลอาจเรียกประกันหรือกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุดท้าย

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินนั้นมาจากผู้เป็นเจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา”

การเก็บรักษาของกลางในคดีป่าไม้ขึ้นหากเจ้าของมิได้เรียกเอาคืนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 กล่าวคือ มาตรา 1327 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอาญา กรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใดๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น และได้ส่งไว้ในความรักษาของกรม ในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกร้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของท่านให้ผ่อนเวลาออกไปห้าปี

- กรณีทราบตัวเจ้าของและเจ้าของมิได้เรียกเอาคืนภายใน 1 ปี นับแต่วันส่งหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด (ถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล)

- กรณีไม่ทราบตัวเจ้าของและเจ้าของมิได้เรียกเอาคืนภายใน 5 ปี นับแต่วันส่งหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด (ถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล) หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ด่วนมาก ที่ อส 0002/12425 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2534 เรื่อง ขอรับรถยนต์ของกลางคืน ตอบข้อหารือกรมป่าไม้ เกี่ยวกับการตีความถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1327 “แผ่นดิน” หมายถึง “รัฐ” มิได้หมายความถึง กระทรวง ทบวง กรม ที่ดูแลรักษาทรัพย์สินนั้น “วันส่ง” ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ หมายถึง วันที่ได้ส่งทรัพย์สินของกลางในคดี เว้นแต่ “กรมในรัฐบาล” ที่มีหน้าที่รักษาทรัพย์สินของกลางในคดีดังกล่าว มิใช่วันที่เจ้าหน้าที่จับกุมและยึดทรัพย์สินของกลางในคดีอาญา กรณีไม้ของกลางในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือเจ้าของ หากผลการดำเนินคดีปรากฏว่า พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเสร็จเด็ดขาดแล้ว และมีได้สั่งการเกี่ยวกับของกลาง หรือในกรณีที่พนักงานอัยการให้จัดการกับของกลาง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ภายใน 1 ปี นับแต่วันยึด เจ้าของมิได้มาร้องขอไม้ของกลางคืน ถือว่าไม้ของกลางนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดหรือรับสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่ได้มา หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดแล้ว ต้องจัดบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนำส่งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย และเก็บรักษาของกลางไว้ในที่ปลอดภัยต่อไป ของกลางที่ยึดไว้นั้นจะต้องทำบันทึกส่งมอบให้หน่วยงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดจับกุมเป็นผู้เก็บรักษา ตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เดิมกรมป่าไม้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ โดยให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2532 ข้อ 3 กำหนดให้ของกลางที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ทุกชนิด ยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ มอบให้กรมป่าไม้รับไปดูแล รักษา และจัดการตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเร็ว โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดของกลางไว้ จนกว่าคดีถึงที่สุด ทั้งนี้หากไม่สามารถนำของกลางออกจากสถานที่เกิดเหตุ หรือสถานที่ตรวจยึดได้ ให้บันทึกเหตุผลไว้เป็นหลักฐานพร้อมแจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบและรายงานผู้บังคับบัญชาโดยเร็ว ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจ้างเฝ้ารักษาของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึด หรือรับของกลางมาจากหน่วยงานอื่น มีอำนาจจ้างเฝ้ารักษาตามเลี้ยงดูสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางได้ โดยใช้แบบ

สัญญาจ้างเฝ้ารักษาตามแบบอภิปกติกำหนด ให้หน่วยงานผู้กล่าวโทษ หรือรับของกลางมาจากหน่วยงานอื่น บันทึกรายการของกลางลงในทะเบียนของกลางตามแบบที่อภิปกติกำหนด ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจยึดสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลใดที่บุคคลได้ใช้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ ให้ได้รับผล ในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือ มาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ได้มีบทบัญญัติในการดำเนินการไว้เป็นการเฉพาะโดยชัดเจนหากของกลางดังกล่าว เป็นของที่เสียหาย หรือถาวรจนคดีถึงที่สุดจะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษาของกลางพิจารณาขายทอดตลาด หรือประมูล โดยต้องทำหนังสือขอความเห็นชอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบเพื่อขอจำหน่ายของกลางเมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบแล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ทำบันทึกรายละเอียดตำหนิรูปพรรณ เกี่ยวกับของกลางไว้เป็นหลักฐานแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบขออนุมัติขายทอดตลาดต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้รับมอบหมาย เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้รับมอบหมายอนุมัติให้ขายทอดตลาดของกลางแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการขายทอดตลาดทั้งหมด หรือบางส่วน โดยให้อภิปติ ผู้อำนวยการสำนักหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย 3 คน มีข้าราชการไม่ต่ำกว่าระดับ 5 เป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดราคาขั้นต่ำและดำเนินการรับผิดชอบเรื่องการประมูลขาย หรือขายทอดตลาดต่อไป ต่อมาหากมีการร้องขอคืนของกลางระหว่างคดี ในกรณีที่ของกลางเป็นสัตว์พาหนะ ยานพาหนะเครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางที่มีใช้เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และไม่ต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีและต้องเป็นการได้จากผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริง ด้วยการกระทำความผิดทางอาญา ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางนั้น ๆ ให้เจ้าของที่แท้จริงและมีสิทธิครอบครองได้โดยถูกกฎหมาย ก่อนเสนอขออนุมัติคืนของกลางต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหนังสือขอความเห็นชอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบว่า ของกลางที่จะพิจารณาให้คืนแก่เจ้าของที่แท้จริงนั้น ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีหรือไม่ เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบแล้วจึงขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางต่อไป เฉพาะของกลางที่เกิดจากการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ในกรณีที่หากมีผู้อื่นที่มีใช้ผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือ พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ปฏิบัติต่อของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ต่อมาเมื่อคดีถึงที่สุดศาลมีคำพิพากษาไม่ยึดของกลาง หรือพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ไม่ว่าจะทรัพย์สินจะเป็นของผู้กระทำความผิด หรือผู้อื่นที่สงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หรือไม่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่คืนให้แก่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองที่แท้จริง โดยผู้เป็นเจ้าของจะต้องมีหนังสือเรียกร้องขอคืนภายในกำหนด 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ทราบคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการ หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

1.3 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

แต่เดิมนั้นในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติ ศุลกากร พ.ศ. 2469 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการยึดของกลางมาแล้วจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายจะต้องกำหนดให้มีการส่งมอบให้อยู่ในการดูแลรักษาของเจ้าพนักงานศุลกากรโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย และความสะดวกในการดำเนินคดีเกี่ยวกับของนั้นเป็นหลัก โดยมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ได้บัญญัติว่า "บรรดาของหรือสิ่งที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือหากไม่มีพนักงานเช่นว่านี้ภายในระยะเวลาใกล้พอสมควร ก็ให้อยู่ในความรักษาของอำเภอที่ใกล้ที่สุด ซึ่งจะได้รับรักษาไว้แทนศุลกากรเป็นการชั่วคราว"⁵⁹

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าของกลางที่ยึดไว้จะต้องนำไปมอบให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรเก็บรักษา เว้นแต่ไม่มีพนักงานเช่นว่านี้ในระยะเวลาใกล้ ให้ฝากอำเภอรักษาไว้แทน โดยการเก็บรักษาของกลางแทนศุลกากรดังกล่าว เป็นการรักษาแทนไว้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น หากมีกรณีที่จะส่งมอบให้แก่ศุลกากรได้ เจ้าพนักงานผู้ดูแลต้องดำเนินการส่งมอบแก่ศุลกากรทันที ดังนั้นจึงสามารถกล่าวโดยสรุปในส่วนนี้ได้ว่า บรรดาของกลางในคดีศุลกากรนั้น ไม่ว่าผู้ใดจะทำการยึดมาก็ตาม โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายบรรดาของกลางเหล่านั้นย่อมต้องอยู่ในการดูแลรักษาของศุลกากรทุกกรณี ภายใต้เหตุผลที่ว่าของกลางในคดีความผิดต่อกฎหมายศุลกากรนั้น ตามปกติจะต้องมีการตีราคาและประเมินราคาเพื่อให้ทราบมูลค่าของสิ่งของนั้นและกฎหมายนี้ก็ได้อำนาจให้การกระทำดังกล่าวตกเป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรเป็นผู้ดำเนินการกฎหมายจึงกำหนดให้ศุลกากรเก็บรักษาเสียเองเพื่อความสะดวกในการตีราคาและการประเมินอากร นอกจากนั้น ของกลางในคดีศุลกากรเมื่อถูกยึดให้ตกเป็นของแผ่นดินแล้วก็จะตกเป็นอำนาจของอธิบดีกรมศุลกากรแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาและสั่งจำหน่ายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการบังคับใช้กฎหมายจึงต้องวางแนวทางและบัญญัติกฎหมายให้ศุลกากรเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เก็บรักษาทรัพย์สินนั้นเองเมื่อทรัพย์สินของกลางในคดีตกอยู่แก่ศุลกากร กฎหมายศุลกากรก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้สามารถนำของกลางออกขายทอดตลาดได้ก่อนคดีถึงที่สุดตามมาตรา 25 วรรคหนึ่งตอนท้ายแห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ซึ่งบัญญัติว่า

"...ของที่ยึดและริบไว้ตามพระราชบัญญัตินี้หรือบทกฎหมายอื่นอันเกี่ยวแก่ศุลกากรนั้นให้จำหน่ายตามอธิบดีสั่ง..." และมาตรา 25 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

"ถ้าของที่ยึดไว้เป็นของเสียง่าย หรือหวนงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาอาจจะมีมากเกินสมควร อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายจะสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควรก่อนที่ของนั้นจะตกเป็นของแผ่นดินก็ได้เงินค่าของนั้นเมื่อหักค่าใช้จ่ายและค่าภาระติดพันทั้งปวงออกแล้วให้ถือไว้แทนของ"

อย่างไรก็ตาม โดยปกติแล้วสิ่งที่ยึดมาเป็นของกลางในคดี จะไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่จำหน่ายจ่ายโอนหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางใด ตราบท่าที่ยังไม่มีคำคำสั่งเกี่ยวกับของกลางดังกล่าว แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นในบางกรณี กล่าวคือ การที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นโดยให้สามารถนำของกลางออกจำหน่ายได้ก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งจะเป็นการป้องกันความเสียหายหรือผลเสียที่

⁵⁹ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469.

อาจเกิดขึ้นแก่ของกลางโดยใช่เหตุ ดังนั้น แม้ผลของคดียังมีอาจชี้ได้ว่าของกลางที่ยึดมาควรจะอยู่ฝ่ายใด กฎหมายก็ได้บัญญัติให้อำนาจแก่อธิบดีกรมศุลกากรที่จะสั่งจำหน่ายของกลางนั้นไปก่อนก็ได้ภายใต้เงื่อนไขแห่งลักษณะของสิ่งของดังต่อไปนี้⁶⁰

1) กรณีที่ของกลางนั้นเป็นของเสียง่าย ยกตัวอย่างเช่น อาหารสด ผักสด ผลไม้สดซึ่งของเหล่านี้นอกจากจะลำบากในการเก็บรักษาแล้ว ถือว่าโดยสภาพของทรัพย์สินเหล่านี้ยังเน่าเสียได้ง่ายด้วย

2) ของซึ่งหน่วงช้าไว้จะเสี่ยงต่อความเสียหาย ของเช่นว่านี้ได้แก่ เครื่องอุปโภค และบริโภคบางชนิด เช่น น้ำตาล ข้าวสาร เครื่องกระป๋อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากเก็บไว้เนิ่นนานย่อมเสื่อมสภาพลงไป

3) ของซึ่งค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะมากเกินไป เช่น สัตว์มีชีวิตบางประเภทต้องเสียค่ารักษาเลี้ยงดูมาก ซึ่งกว่าคดีจะถึงที่สุดก็อาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูมากกว่าราคาของกลางเสียแล้ว ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ก็ย่อมไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายศุลกากรที่มีจุดประสงค์จะหารายได้ให้แก่แผ่นดิน แต่กลับต้องนำเงินของแผ่นดินมาใช้ในการบำรุงรักษาของกลางจากการศึกษาถึงกระบวนการจัดการทรัพย์สินของกลางตามกฎหมายศุลกากรแล้วพบว่า กฎหมายนี้มีกระบวนการเกี่ยวกับการยึด การดูแลรักษา รวมทั้งการขายทอดตลาดที่มีลักษณะที่ค่อนข้างชัดเจน รวดเร็ว และรัดกุม ดังจะเห็นได้จากการที่เปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวสามารถขอคืนทรัพย์สินของกลางภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ ซึ่งกฎหมายนี้ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธินั้นนานเกินสมควร หากพิจารณาในแง่ของความรวดเร็วดังกล่าว อาจส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมศุลกากรเพราะจะเป็นการลดภาระ และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่กรมศุลกากร โดยหากไม่มีผู้ใช้สิทธิดังกล่าว ทรัพย์สินของกลางก็จะถูกยึดโดยผลของกฎหมายให้ตกเป็นของแผ่นดินทันที อย่างไรก็ตามหากมีผู้ขอคืนทรัพย์สินที่ถูกยึดกระบวนการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นรวมทั้งการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเจ้าของหรือผู้มีสิทธินั้นเป็นระยะเวลายาวนาน กฎหมายจึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการขายทอดตลาดบรรดาทรัพย์สินที่อาจมีปัญหาในการจัดเก็บ เช่น บรรดาของเน่าเสียง่าย หรือบรรดาทรัพย์สินที่อยู่ในประเภทของที่หากหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสียหายหรือเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา เช่น ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะ เครื่องจักร การบัญญัติแนวทางในการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและชัดเจนดังกล่าว จึงเป็นการลดภาระความรับผิดชอบทั้งด้านค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา รวมทั้งความรับผิดชอบเกี่ยวกับความเสียหายของทรัพย์สินดังกล่าวของหน่วยงานของรัฐได้มากพอสมควร โดยผู้ศึกษาเห็นว่าอาจนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปปรับใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ ต่อไป

ปัจจุบันนั้นได้มีพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ใช้บังคับ และพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ยกเลิกพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 ในส่วนของการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ศุลกากรในการตรวจยึดของกลางกรณีมีการกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรนั้น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 170 ซึ่งบัญญัติว่า “บรรดาของหรือสิ่งที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการศุลกากรต้องส่งมอบให้พนักงานศุลกากรเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

⁶⁰ ปรีชากรณ รัตนศิริตระกูล. การจัดการของกลางในคดีอาญาที่เป็นของสดของเสียได้, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. (2552). หน้า 109.

ของหรือสิ่งที่ยึดและตกเป็นของแผ่นดินหรือที่ศาลสั่งให้ยึดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการศุลกากร ให้จำหน่ายตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด”⁶¹

สาระสำคัญของการยึดตามกฎหมายเก่าและใหม่นี้ยังคงกำหนดให้บรรดาสิ่งของที่ยึดไว้ต้องส่งมอบให้พนักงานศุลกากรเพื่อดำเนินการตามกฎหมายต่อไป แต่กฎหมายฉบับใหม่นี้จะไม่มีการฝากสิ่งของที่ยึดไว้ให้อยู่ในความรักษาของอำเภอที่ใกล้สุด ซึ่งจะได้รักษาไว้แทนศุลกากรเป็นการชั่วคราว ในกรณีที่ไม่มีพนักงานศุลกากรภายในระยะใกล้ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการบัญญัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันแล้ว เนื่องจากว่าปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสำนักงานศุลกากรประจำจังหวัดหรือประจำอำเภอแล้วแต่กรณี ซึ่งในแต่ละที่ก็จะมีพนักงานศุลกากรประจำอยู่แทบจะทั่วถึงแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมอบให้อำเภอรักษาไว้แทนศุลกากรอีก

1.4 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมที่ได้นำเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมาทำการฟอกเงิน เพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปได้อีก ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ 4 ประการ คือ

ประการแรก เสรีภาพในเคหสถาน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 33 เนื่องจากมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าซุกซ่อน หรือเก็บรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงินเพื่อตรวจค้น หรือเพื่อประโยชน์ในการติดตามตรวจสอบหรือยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือพยานหลักฐาน

ประการที่สอง เสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยชอบ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 36 เนื่องจากมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าถึงบัญชี ข้อมูลทางการสื่อสาร หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน โดยใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใดๆ ตามที่เห็นสมควร

ประการที่สาม สิทธิในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรา 48 ถึง มาตรา 59 มีเจตนารมณ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน โดยการยึดและอายัดทรัพย์สินเพื่อให้ตกเป็นของแผ่นดินซึ่งเป็นการกระทบต่อกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในทรัพย์สินของบุคคลโดยตรง

ประการที่สี่ เสรีภาพในการประกอบกิจการ การประกอบอาชีพ และการแข่งขัน อย่างเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 เนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปบริหารจัดการทรัพย์สินหรือการประกอบกิจการแทนเจ้าของได้⁶²

⁶¹ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560.

⁶² ธานิต วงศาโรจน์. กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ.วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, เล่มที่ 21, ปีที่ 7 .2557. หน้า 161 – 162.

สำหรับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติที่ประสงค์ตักดวงจรการประกอบอาชญากรรมและทำลายแรงจูงใจสำคัญในการประกอบอาชญากรรมที่ ให้ผลตอบแทนที่สูง จึงกำหนดให้มีมาตรการที่สามารถดำเนินการต่อการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

มาตรการดำเนินคดีทางอาญา พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดความผิดที่จะลงโทษทางอาญาโดยการจำคุก ปรับ หรือริบทรัพย์สินทางอาญา และการดำเนินการกับตัวผู้กระทำความผิดในกรณีอื่น ๆ

มาตรการดำเนินคดีทางแพ่ง หรือที่เรียกว่ามาตรการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture Measure) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรา 48 ถึงมาตรา 59 เป็นการดำเนินคดีต่อทรัพย์สิน โดยการยึดหรืออายัดไว้ รวมถึงการระงับการทำธุรกรรมเป็นต้น และให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกับการดำเนินคดีทางอาญาต่อบุคคล โดยมาตรการนี้จะเป็นมาตรการพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐกำหนดให้ใช้การดำเนินการทางแพ่งในการดำเนินการต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นกรณีพิเศษ โดยมีเหตุผลจากหลักของการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะ

หลักการติดตามและเรียกคืนทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดของรัฐ เป็นต้น ทำให้มาตรการนี้สามารถดำเนินคดีทางแพ่งต่อทรัพย์สินที่ ได้มาจากการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดได้ โดยให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน นอกจากนี้มาตรการนี้ยังใช้การกำหนดการระงับการพิสูจน์ให้เจ้าของทรัพย์สินมาแสดงตัวและพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนมิได้เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยมีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการ ได้ทรัพย์สินจากการกระทำความผิดในระดับ "เหตุอันควรสงสัย" เท่านั้น จึงสามารถดำเนินคดีจากทรัพย์สินที่สงสัยได้โดยไม่ต้องจับตัวคนร้ายเพื่อมาฟ้องร้องคดีเสียก่อน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

ลักษณะการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับเงินจากการกระทำความผิดมาแล้ว ก็จะนำเงินนั้นไปทำการยกย้าย ถ่ายเท หรือเปลี่ยนแปลงสภาพ โดยไปทำการซื้อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์แทนการถือเงินสดเพื่อให้ยากแก่การติดตามของเจ้าหน้าที่รัฐ และการยกย้ายถ่ายเทดังกล่าวก็มีผลเป็นการฟอกเงินโดยจะมีรูปแบบต่าง ๆ กันไป ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงินและบันทึกถ้อยคำผู้ถูกจับเพื่อเป็นหลักฐานเบื้องต้นแล้วส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวน โดยไม่ชักช้าแต่ต้องไม่เกินสี่ชั่วโมง⁶³ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะว่าการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 นั้นเป็นการดำเนินการกับตัวทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้หรือได้มาจากการกระทำความผิด ซึ่งเป็นการดำเนินการในทางแพ่งเป็นการบังคับเอากับทรัพย์สิน

⁶³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 38/11 ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เลขาธิการ รองเลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดฐานฟอกเงินและบันทึกถ้อยคำผู้ถูกจับเพื่อเป็นหลักฐานเบื้องต้นแล้วส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวนโดยไม่ชักช้าแต่ต้องไม่เกินสี่ชั่วโมง.

โดยตรง ไม่ได้มีผลต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด และแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะถูกศาลพิพากษาขังคุกแล้วก็ตาม ก็ยังสามารถดำเนินการกับทรัพย์สินเหล่านี้ได้

มาตรการในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดสามารถดำเนินการตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้ ซึ่งการติดตามยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องกระทำโดยคณะกรรมการธุรกรรมซึ่งมีอำนาจในการตรวจสอบทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิด⁶⁴ และมีอำนาจในการสั่งขังขังการทำธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยและมีพยานหลักฐานอันสมควรว่าธุรกรรมใดเกี่ยวข้องกับหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน⁶⁵ หรือมีพยานหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าธุรกรรมใดเกี่ยวข้องกับหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน และนอกจากนี้หากมีการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม และมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอนจำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวได้⁶⁶ จะเห็นได้ว่าอำนาจในการตรวจสอบและติดตามยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

⁶⁴ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 34 บัญญัติว่า ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบธุรกรรมหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด
- (2) สั่งขังขังการทำธุรกรรมตามมาตรา 35 หรือมาตรา 36
- (3) ดำเนินการตามมาตรา 48
- (4) เสนอรายงานผลการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- (5) กำกับดูแลความเป็นอิสระและเป็นกลางของสำนักงานและเลขาธิการ
- (6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย”.

⁶⁵ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 35 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยและมีพยานหลักฐานอันสมควรว่าธุรกรรมใดเกี่ยวข้องกับหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือขังขังการทำธุรกรรมนั้นไว้ก่อนได้ ภายในเวลาที่กำหนดแต่ไม่เกินสามวันทำการ

ในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วน เลขาธิการจะสั่งขังขังการทำธุรกรรมตามวรรคหนึ่งไปก่อนก็ได้แล้ว รายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรม”.

⁶⁶ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 48 บัญญัติว่า “ในการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการ โอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวมีกำหนดไม่เกินเก้าสิบวัน

ในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วน เลขาธิการจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไปก่อน แล้ว รายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรม

การตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้ทำธุรกรรมซึ่งถูกสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินจะแสดงหลักฐานว่าเงินหรือทรัพย์สินในการทำธุรกรรมนั้นมีใช้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ของผู้กระทำความผิด จะเป็นอำนาจเฉพาะของคณะกรรมการธุรกรรมเท่านั้น แม้ว่าเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะสามารถใช้อำนาจดังกล่าวได้ก็เฉพาะ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและก็ต้องรายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรมอีกครั้ง ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หากคณะกรรมการธุรกรรมมีปัญหาทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ก็จะทำให้การใช้อำนาจตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

นอกจากอำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มาตรา 38 ยังให้อำนาจกับคณะกรรมการธุรกรรม เลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็น หนังสือจากเลขาธิการ มีอำนาจในการเข้าตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาล และยังมีอำนาจ ในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะถูกยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยน สภาพไปจากเดิม⁶⁷

จากอำนาจของคณะกรรมการธุรกรรม เลขาธิการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายเป็นหนังสือจากเลขาธิการ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะ ทำการใช้อำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้นั้น ทรัพย์สินนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการ กระทำความผิด⁶⁸

เมื่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการ แล้วแต่กร สิ่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือสิ่งเพิกถอน การยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นแล้ว ให้คณะกรรมการธุรกรรมรายงานต่อคณะกรรมการ”.

⁶⁷ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 38 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์ในการ ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการธุรกรรม เลขาธิการพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือ จากเลขาธิการมีอำนาจ ดังต่อไปนี้....

(3) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า มีการซุกซ่อนหรือ เก็บรักษาทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฟอกเงิน เพื่อตรวจค้นหรือเพื่อประ โยชน์ในการติดตาม ตรวจสอบ หรือยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐาน เมื่อมีเหตุ อันควรเชื่อได้ว่าหากเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ ทรัพย์สินหรือพยานหลักฐานดังกล่าวนั้นจะถูกยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม.....”.

⁶⁸ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 3 บัญญัติว่า"ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการ กระทำความผิด" หมายความว่า

(1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐานหรือความผิดฐานฟอกเงิน หรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำซึ่งเป็นความผิดมูลฐาน หรือความผิดฐานฟอกเงิน และให้รวมถึงเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้หรือสนับสนุนการกระทำความผิดมูลฐานตาม (8) ของบทนิยามคำว่า "ความผิด มูลฐาน" หรือการกระทำความผิดฐานสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้ายด้วย

(2) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย ง่าย โอนด้วยประการใด 1 ซึ่งเงินหรือทรัพย์สิน ตาม (1)

หรือ

(3) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินตาม (1) หรือ (2) ทั้งนี้ ไม่ว่าทรัพย์สินตาม (1) (2) หรือ (3) จะ มีการจำหน่าย ง่าย โอน หรือเปลี่ยนสภาพไปกี่ครั้งและไม่ว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด โอนไปเป็นของ บุคคลใด หรือปรากฏหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลใด"

1.5 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้นนอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ยกตัวอย่างเช่น ในมาตรา 24⁶⁹ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษนอกจากจะมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนคดีพิเศษยังมีอำนาจในการอายัดทรัพย์สินด้วย

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำนาจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้นจะมีมากกว่าพนักงานสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังจะเห็นได้จากการที่มาตรา 24 (5) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ได้ใช้คำว่า "ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ค้นพบ" แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (4) ใช้คำว่า "ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ" ดังนั้นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงมีอำนาจในการอายัดทรัพย์สิน ได้ด้วย ซึ่งจะมีผลถึงการมีอำนาจในการอายัดอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องด้วย โดยเจตนารมณ์ในการยกร่างมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (5) ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ทำการอายัดทรัพย์สินได้นั้น เนื่องจากคณะทำงานยกร่างเห็นว่า อำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 กำหนดไว้เพียงให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ ตรวจ ค้น หมายเรียก และยึด เท่านั้น ไม่มีการบัญญัติเรื่องการอายัดไว้เลย การอายัดของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนได้แต่เพียงอาศัยแนวคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 529/2547) ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาในข้อกฎหมายและเพื่อให้การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีความสะดวกมากขึ้น ในการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ คณะทำงานยกร่างกฎหมายของกรมสอบสวนคดีพิเศษในขณะนั้นจึงให้บัญญัติคำว่า "อายัด" ไว้ในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยึดและคืนของกลางในต่างประเทศ

2.1 กฎหมายของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้กำหนดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยมั่นคงใน

⁶⁹ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 24 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจดังต่อไปนี้ด้วย

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

(5) ยึด หรืออายัดทรัพย์สินที่ค้นพบ หรือที่ส่งมาดังกล่าวไว้ใน (1) (2) (3) และ (4)..."

ร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และวัตถุสิ่งของ ต่อการค้น การยึด และการจับ ที่ไม่มีเหตุอันควรจะถูก ล้วงละเมิดมิได้ และห้ามมิให้การออกหมาย เว้นแต่จะโดยมีเหตุอันควรซึ่งได้มาโดยการสอบสวนหรือ ปฏิญาณ และหมายนั้นจะต้องระบุเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ซึ่งจะถูกค้น ตัวบุคคลที่จะถูกจับ และ สิ่งของที่จะถูกยึด หลักการดังกล่าวเป็นหลักประกันการยืนยันการค้นในเคหสถานและการยึดสิ่งของ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีเหตุอันสมควร และมีคำสั่งหรือหมายของศาล นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังมี กฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดดังจะกล่าวต่อไปนี้ หลักการยึด ทรัพย์สินในสหรัฐอเมริกา มีรากฐานมาตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคม โดยกฎหมายให้อำนาจรัฐบาลในการยึดเรือ และ สินค้าบนเรือที่ฝ่าฝืนกฎหมายศุลกากรและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าในกรณีที่เจ้าของเรือ ที่ถูกยึดนั้นจะไม่ได้รู้เห็นกับการกระทำความผิดก็ตามหลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่ารัฐบาลมุ่งเน้น วัตถุประสงค์ที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมากกว่าที่จะมุ่งเน้นลูกเรือหรือกับตันเรือในปี ค.ศ. 1969 สภาครองเกรสได้นำหลักการยึดทรัพย์สินดั้งเดิมนี้มาใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรม และปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติด โดยสภาครองเกรสมีความมุ่งประสงค์ที่จะใช้กฎหมายดังกล่าว เพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดทอนอำนาจทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ทรัพย์สินที่ใช้ในขบวนการ อาชญากรรมดังกล่าว ต่อมาช่วงประมาณปี ค.ศ. 1970 สภาครองเกรสได้ผ่านกฎหมาย 3 ฉบับ ซึ่ง เน้นให้เห็นถึงการออกกฎหมายของสหพันธรัฐในการยึดทรัพย์สินทางอาญาและการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง กล่าวคือ กฎหมาย "Racketeer Influenced and Corrupt Organization Act" หรือที่เรียกกันว่า "Rico", กฎหมาย "Continuing Criminal Enterprise Act" หรือที่เรียกกันว่า "CCE" โดยกฎหมาย RICO มุ่งเน้นการปราบปรามและยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม ส่วนกฎหมาย CCE มุ่งเน้นการยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ทรัพย์สินที่เข้าข่ายที่จะถูกยึดได้ตามกฎหมายของ สหรัฐอเมริกา มีดังนี้

1. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด (Property Related Drug Crimes)
2. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน (Property Related to Money Laundering Crimes)
3. ทรัพย์สินที่อาจถูกยึดได้ตามกฎหมายอื่นทรัพย์สินที่ใช้ มีไว้ หรือได้มาในการกระทำความผิดบางอย่างก็อาจเข้าข่ายที่จะถูกยึดได้อย่างไรก็ตามจะต้องปรากฏหลักฐานว่าทรัพย์สินนั้นจะต้อง "เกี่ยวข้อง" หรือ "มีส่วนร่วม" ในอาชญากรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายสหพันธรัฐ ยกตัวอย่าง การที่รัฐบาลจะ ยึดเรือของผู้ค้ายาเสพติดได้นั้นรัฐจะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าเรือลำดังกล่าวถูกใช้ในการกระทำความผิด ครั้งใด หรือถูกมุ่งประสงค์ที่จะใช้ในการกระทำความผิดครั้งใดหรือทำให้การสืบสวนขยายผลการ กระทำความผิดได้ในปี ค.ศ. 1970⁷⁰ ที่สภาครองเกรสได้ผ่านกฎหมาย "Racketeer Influenced and Corrupt Organization Act" หรือเรียกกันว่า "Rico"

อำนาจสหพันธรัฐในการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ในคดีอาญาได้ กฎหมาย RICO ให้อำนาจสหพันธรัฐที่จะยึดทรัพย์สิน โดยเฉพาะเงินได้อันเนื่องมาจากกิจกรรมขององค์กร

⁷⁰ นับแต่ได้มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ผู้ก่อตั้งรัฐธรรมนูญฯ ได้ยกเลิกแนวความคิด ในการริบทรัพย์สินซึ่งเคยนำมาใช้กว้างขวางในประเทศอังกฤษดังปรากฏใน Amendment IV บทท้ายรัฐธรรมนูญ สหรัฐอเมริกา จนกระทั่งมีการตื่นตัวในเรื่องปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบขององค์กร สภาครองเกรสจึงผ่านร่างกฎหมาย RICO นี้เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมดังกล่าว.

อาชญากรรม ("pattern of racketeering activity") ซึ่งสภากรองเกรสมุ่งหวังที่จะให้กฎหมาย RICO เป็นเครื่องมือทางกฎหมายสำคัญที่จะทำลายอำนาจการเงินทางเศรษฐกิจ (Economic power) ขององค์กรอาชญากรรมและมีเป้าหมายที่สำคัญในการบั่นทอนแรงจูงใจในทรัพย์สินอันเกี่ยวพันกับขบวนการค้ายาเสพติดโดยใช้มาตรการยึดทรัพย์สินเป็นเครื่องมือทางกฎหมาย⁷¹

ในปี ค.ศ. 1984 สภากรองเกรสได้ผ่านกฎหมายอีกฉบับที่มีชื่อว่า "Continuing Criminal Enterprise Act" หรือที่เรียกกันว่า CCE โดยมุ่งหวังให้เป็นเครื่องมือในการทำสงครามกับขบวนการอาชญากรรมค้ายาเสพติดเป็นสำคัญ และต่อมาในปี 1986 สภากรองเกรสได้พิจารณาแก้ไขกฎหมายที่มีชื่อว่า "Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act" หรือที่เรียกกันว่า CDAPCA โดยมีบทบัญญัติเพิ่มเติมให้รัฐมีอำนาจยึดและยึดผลกำไรที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด รวมถึงไปถึงเครื่องมือที่ถูกใช้ในกระบวนการค้ายาเสพติดด้วย หลังจากนั้นกฎหมาย CDAPCA ก็ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพในการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยบทแก้ไขในกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้อำนาจอัยการแห่งสหพันธรัฐ (federal prosecutors) ในการดำเนินคดีเพียงคดีเดียวอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่สำคัญในการขอให้มีการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด ภายใต้กฎหมาย RICO เมื่อรัฐบาลจะเริ่มกระบวนการยึดทรัพย์สินอันเกี่ยวเนื่องกับคดียาเสพติดนั้น มีข้อสังเกตที่สำคัญสองประการที่ต้องพิจารณา กล่าวคือ ต้องมีการกระทำความผิดตามที่กฎหมาย RICO กำหนดไว้โดยเฉพาะก่อน ดังนั้นหากรัฐไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ รัฐก็ไม่อาจที่จะยึดหรือยึดทรัพย์สินและกำไรอันเกี่ยวเนื่องกับยาเสพติดนั้นได้ ดังที่ระบุไว้ในรายงานประจำปีของกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา (Attorney General's 1991 Annual report) ว่าเนื่องจากการยึดทรัพย์สินทางอาญานั้นถูกกำหนดให้เป็น โทษทางอาญา ดังนั้นจึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขว่า รัฐบาลจะต้องดำเนินคดีกับจำเลยให้ได้ก่อนจึงจะสามารถใช้มาตรการลงโทษเช่นนี้ได้ คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักการเรื่องการยึดทรัพย์สินตามกฎหมาย RICO นี้ ไม่อาจจะนำมาใช้ปฏิบัติได้หากรัฐยังไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินที่ขอให้ยึดเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดก็ตาม การยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture Proceedings) ในสหรัฐอเมริกา⁷² การยึดทรัพย์สินทางแพ่ง คือ กระบวนการทางกฎหมายมุ่งที่กระทำต่อตัวทรัพย์สิน มิใช่ต่อบุคคลที่เป็นอาชญากรรมโดยทฤษฎีแล้วถือว่าตัวทรัพย์สินเองที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะสนับสนุนให้เกิดอาชญากรรมขึ้น การยึดทรัพย์สินทางแพ่งนี้กำหนดให้รัฐเป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ "เหตุอันควรสงสัย" (Probable Cause) ว่าทรัพย์สินนั้นฝ่าฝืนกฎหมายสหพันธรัฐ จากนั้นภาระการพิสูจน์ก็จะตกเป็นของผู้อ้างขอคืนทรัพย์สินที่ถูกยึด โดยจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวไม่เข้าข่ายที่จะถูกยึดตามกฎหมายอย่างไรก็ตามการยึดทรัพย์สินทางแพ่งนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

⁷¹ Pino Arlacchi, "Nation Build Alliances to Stop Organized Crime," date 12/10/2008, Retrieved from <http://usinfo.state.gov/journals/0801/jse/gj08.htm>.

⁷² Jame R. Richards, Translation Criminally Organization Cybercrime, and Money Laundering. A Handbook for Law Enforcement Officers, Auditors, and Financial Investigator, (Florida : CRC Press LLC., 1999), pp 194-195.

1. การยึดทรัพย์ชั้นศาล (Judicial Civil Forfeiture Actions) การยึดทรัพย์ชั้นศาลนี้จะใช้เวลานานและมีขั้นตอนยุ่งยากกว่าการยึดทรัพย์ของฝ่ายบริหารโดยมีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้ เริ่มด้วยการยึดทรัพย์ก่อนการสอบสวน (pre-seizure) และการยึดทรัพย์โดยการออกหมายยึดทรัพย์ (seizure warrant US District Court Magistrate หรือ US Marshals Service) และต่อมาจะมีการเก็บรักษาและประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึดไว้โดย US Marshals Service รัฐมีหน้าที่ต้องประกาศการยึดทรัพย์ดังกล่าวกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นเป็นเวลา 3 อาทิตย์ต่อเนื่องกันในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีความมุ่งหมายในการยึดและยึดทรัพย์สินดังกล่าวและหากมีผู้มีส่วนได้เสียในคดี ผู้มีส่วนได้เสียก็สามารถยื่นคำร้องขอคัดค้านกระบวนการที่กำหนดไว้ได้ หากมีผู้คัดค้านยื่นคำร้องเพื่อขอคืนทรัพย์สิน (expedited release) อัยการสหพันธรัฐจะมีหน้าที่ที่จะต้องตอบกลับผู้คัดค้านดังกล่าวภายใน 20 วัน ตั้งแต่วันได้รับคำร้อง

2. การยึดทรัพย์ของฝ่ายบริหาร (Civil Forfeiture Administrative Proceedings) ระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาเปิดช่องให้หน่วยงานฝ่ายบริหารของรัฐบาลกลางมีอำนาจยึดทรัพย์ที่ฝ่าฝืนกฎหมายของสหพันธรัฐโดยวิธีการยึดทรัพย์ของฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตามทรัพย์สินที่จะถูกยึดตามวิธีนี้ให้ต้องมีมูลค่าไม่เกิน 500,000 เหรียญ แต่หากเป็นทรัพย์สินประเภทยานพาหนะที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสิ่งผิดกฎหมายและตัวเงินหรือตราสารทางการเงินอาจถูกยึดได้โดยไม่คำนึงถึงมูลค่าของทรัพย์สินนั้น และหลังจากที่หน่วยงานของสหพันธรัฐยึดทรัพย์ดังกล่าวแล้ว หน่วยงานนั้นจะต้องแจ้งความประสงค์ในการยึดทรัพย์นั้น (notice of intent to forfeit) ไปยังบุคคลหรือหน่วยงานทั้งหมดที่อาจมีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง (potential claimants) ในทรัพย์สินที่ถูกยึด ให้ทราบเพื่อโต้แย้งกรรมสิทธิ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อผู้ใดต้องการจะได้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึด บุคคลนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่เรียกว่า "in forma pauperis petition" ซึ่งเมื่อมีการยื่นคำร้องโต้แย้งกรรมสิทธิ์ดังกล่าวต่อศาล หน่วยงานของสหพันธรัฐนั้นจะต้องยื่นเรื่องไปยังอัยการของสหพันธรัฐ (US Attorney) เพื่อต่อสู้อัยการในกระบวนการยึดทรัพย์ในชั้นศาลกระบวนการยึดทรัพย์ของฝ่ายบริหารนี้ ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 ถึง 5 เดือน จึงจะเสร็จสิ้น โดยมีกระบวนการตามลำดับ ดังนี้

1. กระบวนการก่อนยึดทรัพย์ (Pre - seizure investigation) โดยจะต้องพิจารณาเรื่องเหตุอันควรสงสัยก่อนจะเข้ายึดทรัพย์และการประเมินราคาและการตรวจสอบความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึด

2. การเข้ายึดโดยมีและไม่มีหมายของหน่วยงานของรัฐ หรือการออกหมายของหน่วยงานรัฐเพื่อยึดทรัพย์

3. การเข้ายึดทรัพย์ และประเมินราคาในทรัพย์สินที่ถูกยึด

4. การแจ้งการยึดทรัพย์แก่บุคคลที่อาจเกี่ยวข้อง Notice of seizure to all potential claimants) ภายในกำหนด 3 สัปดาห์ติดต่อกันในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นเจตจำนงของรัฐบาลในการยึดทรัพย์เพื่อให้บุคคลดังกล่าวแสดงว่าจะโต้แย้งกรรมสิทธิ์และยื่นคำร้องขอให้ปล่อยหรือคืนทรัพย์สิน (expedited release)

5. เมื่อมีผู้โต้แย้งกรรมสิทธิ์โดยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน (expedited release) ผู้อำนวยการของหน่วยงานของสหพันธรัฐจะต้องตอบผลดังกล่าวกลับภายใน 20 วัน นับแต่วันได้รับคำร้อง

6. การประกาศแจ้งการยึดทรัพย์ (decree of forfeiture) ในกรณี ที่ไม่มีผู้ใดโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่ถูกยึดภายในกำหนด 20 วันนับแต่วันที่ มีประกาศหนังสือพิมพ์วันสุดท้าย ผู้อำนวยการของหน่วยงานสหพันธรัฐมีอำนาจออกประกาศแจ้งการยึดทรัพย์ได้

7. การร้องขอให้ยกเลิกการยึดทรัพย์ (remission or mitigation) ในกรณี ที่มี การร้องขอให้มีการยกเลิกการยึดทรัพย์ เมื่อผู้อำนวยการหน่วยงานตรวจสอบหลักฐานแล้วเห็นว่าผู้ร้องขอ นั้นไม่รู้เห็นกับการกระทำผิดก็มีอำนาจคืนทรัพย์ดังกล่าวได้

8. การจัดการกับทรัพย์ที่ถูกยึด (disposition) โดยใช้วิธีการโอนเงินจากบัญชีของหน่วยงานดังกล่าวไปยังกองทุนยึดทรัพย์หรือโดยการใช้ทรัพย์สินที่มีใช้เงินสดในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่หรือโดยการขายทรัพย์ดังกล่าวกระบวนการยึดทรัพย์ทางอาญา (Criminal Forfeiture Proceeding) ในสหรัฐอเมริกา การยึดทรัพย์ทางอาญามุ่งเน้นถึงตัวบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาโดยทรัพย์ที่ถูกยึดนั้นถูกนำมาใช้หรือถูกตั้งใจให้นำไปใช้หรืออำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ในขณะที่การยึดทรัพย์ทางแพ่งมุ่งเน้นตัวทรัพย์เป็นประธานของความผิด (property in rem) โดยการยึดทรัพย์สินทางอาญานั้น จะกระทำการฟ้องเจ้าของทรัพย์สินเป็นจำเลยในคดี โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการลงโทษจำเลย และจะบังคับเอาเฉพาะทรัพย์สินของจำเลยในคดีเท่านั้น การยึดทรัพย์สินทางอาญาจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคดีอาญาต่อบุคคลและหากมีทรัพย์สินใดที่ต้องการยึด พนักงานอัยการจะต้องระบุไว้ในคำฟ้องให้ชัดเจนเนื่องจากการยึดทรัพย์สินเป็นการดำเนินการต่อบุคคล จึงต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นหลัก การวินิจฉัยการกระทำความผิดทางอาญา รัฐมีภาระการพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย การวินิจฉัยความผิดของจำเลยและการลงโทษยึดทรัพย์สิน บางศาลพิจารณาในกระบวนการเดียวกัน บางศาลใช้หลัก Bifurcated proceeding โดยแยกวินิจฉัยความผิดของจำเลย และการลงโทษยึดทรัพย์สิน⁷³ ขั้นตอนการยึดทรัพย์สิน ศาลใช้ระดับภาระการพิสูจน์ต่างกัน บางศาลใช้หลักการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย⁷⁴ และบางศาลใช้หลักการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยคำพิพากษายึดทรัพย์สินเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษจำเลยในคดีอาญา เมื่อศาลพิพากษายึดทรัพย์สินกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะตกเป็นของรัฐทันที แต่ไม่เป็นการเด็ดขาด บุคคลที่สามซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ศาลสั่งยึดมีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาในคดีได้ภายใน 30 วัน นับจากวันสิ้นประกาศหรือวันที่ตนได้รับการแจ้งว่าทรัพย์สินถูกศาลสั่งให้ยึด

กฎหมายว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของกลางในสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของการยึดหมายถึง การเข้าครอบครองพยานวัตถุหรือสิ่งของจากผู้ครอบครอง โดยทั่วไปมักจะกระทำโดยฝืนใจผู้ครอบครองคนนั้น ทั้งนี้ไม่จำเป็นจะต้องใช้กำลังเสมอไป⁷⁵ และเป็นที่น่าสังเกตว่าคำว่ายึดในกฎหมายสหรัฐอเมริกามีความหมายกว้างกว่าความหมายในกฎหมายไทย โดยศาลสูงสุดของ

⁷³ Sonia C. Jaipaul, Asset Forfeiture : A Federal prosecutor's view taking the profit out of White Collar Crime, (Federal Bar Association), March/April 1993 (Mimeographed).

⁷⁴ มิรันต์ ภูพลับ. มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด: ศึกษาความผิดฐานกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552.

⁷⁵ Section 268, U.S.20 (1925).

สหรัฐอเมริกาได้ตีความคำว่ายึด หมายความว่ารวมถึง การหยุดบุคคลที่มีพฤติกรรมน่าสงสัยแล้วตรวจ ตรายานนอกร่างกายโดยวิธีการคลำตามบริเวณเสื้อผ้าเพื่อหาอาวุธ ซึ่งศาลถือว่าการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ หยุดผู้ต้องสงสัยไว้และทำให้ผู้ต้องสงสัยสิ้นเสรีภาพในการไปที่ใดตามที่ตนต้องการเพียงชั่วคราวนั้นถือ ได้ว่าเป็นการยึดตัวบุคคลตามความหมายของบทแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 4 แล้ว ทั้งนี้เป็นหลักที่ศาลสูง เคยวางไว้ในคดี Terry V. Ohio⁷⁶

อย่างไรก็ตามแม้บทแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 4 ของสหรัฐอเมริกาได้จำกัดถึง หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐค้นและยึดโดยไม่ชอบเอาไว้ โดยมีใจความว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยในร่างกายเคหสถานเอกสารและทรัพย์สินจากการถูกตรวจค้นหรือยึดโดยไม่มีสาเหตุอันควรจะถูกล่วงละเมิดมิได้และห้ามมิให้มีการออกหมาย เว้น แต่จะมีเหตุอันควรซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบานหรือคำปฏิญาณและหมายนั้นจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะถูกจับกุมหรือสิ่งของที่ จะยึดด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นพิจารณาได้ความว่า การค้นและการยึดต้องกระทำ โดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักเกณฑ์ที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วางแนวทางไว้ในหลายคดีซึ่ง หากของกลางที่ยึดมานั้นผ่านกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมาเสียแล้วก็ไม่อาจจะใช้เป็น พยานหลักฐานในคดีได้ อย่างไรก็ตามการค้นและการยึดโดยอาศัยหลักความชอบด้วยกฎหมายตามที่ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้อย่างชัดเจนแล้วนั้น มีข้อยกเว้นหลักดังกล่าวคือ ตำรวจอาจกระทำการค้นได้โดยไม่มีหมายและยึดสิ่งของที่ จะนำมาเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิด ได้แก่การค้นดังต่อไปนี้⁷⁷

1. การค้นที่กระทำต่อเนื่องจากการจับ
2. การค้นที่กระทำโดยผู้ถูกค้นยินยอม
3. การค้นยวดยานพาหนะโดยมีเหตุอันควร
4. กรณีการหยุดและการตรวจหาอาวุธตามร่างกาย
5. การค้นกรณีมีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง

ดังนั้น หากเป็นการค้นในกรณีดังกล่าวข้างต้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถดำเนินการ ค้นได้โดยไม่มีหมายและสามารถยึดสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิดและได้มาโดยการกระทำ ความผิดได้ ในส่วนของการดูแลและจัดการทรัพย์สินของกลางนั้นสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการดำเนินเกี่ยวกับการดูแลและการจัดการทรัพย์สินของกลางในระหว่างกระบวนการยึดโดย อัยการสูงสุดจะมีหน้าที่วินิจฉัยสั่งการภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกาซึ่ง กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ ถูกกำหนดเอาไว้ในระเบียบปฏิบัติของอัยการสูงสุด (Attorney General Guideline) ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้วางแนวทางในการจัดการทรัพย์สินของกลางที่ถูกยึดมาไว้ว่าต้องส่ง มอบไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ในงานของกระทรวงหรือหน่วยงานของรัฐบาลอื่น ๆ ยกเว้นทรัพย์สินที่เป็นเงินสดหรือเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินดังกล่าวจะไม่นำไปเก็บไว้ที่

⁷⁶ Section 392, U.S. 1 (1968).

⁷⁷ Richard H.Ward, Introduction to Criminal Investigation, (Menlo Park, California: Addison – Wesley Publishing Company, 1975), P.191.

หน่วยงานอื่นแต่จะต้องนำเงินสดหรือเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นส่งเข้ากองทุน (Asset Forfeiture) เพื่อเก็บรักษาแทนทรัพย์สินของกลาง นอกจากนี้บางหน่วยงานได้กำหนดระเบียบภายในสำหรับบังคับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการนำทรัพย์สินของกลางออกไปใช้ประโยชน์ เช่น หน่วยงานตำรวจศาลของรัฐบาลกลาง (U.S. Marshals Service) ในกรณีทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นสิ่งของที่เน่าเสียได้หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นผลเสียต่อหน่วยงานของรัฐมากกว่าหรือทรัพย์สินที่หวังเข้าไว้จะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เช่น ผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น กระทรวงยุติธรรมได้มีบันทึกข้อตกลงภายใต้หัวข้อของการใช้ทรัพย์สิน ลงวันที่ 9 เมษายน 1991 วางหลักเกณฑ์ให้หน่วยงานที่ออกระเบียบภายในไว้แล้วสามารถดำเนินการกับของกลางดังกล่าวได้ เช่น กฎหมายศุลกากรของสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดให้มีการจัดการกับบรรดาทรัพย์สินของกลางที่เป็นของเสียง่ายหรือเสื่อมราคาหรือจะเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเกินควรก็อาจจะดำเนินการขายทอดตลาดได้ทันที แต่หากสินค้าดังกล่าวมีมูลค่าเกิน 100,000 ดอลลาร์ หรือทรัพย์สินอื่นจะต้องร้องขอต่อศาลเสียก่อน⁷⁸ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายยาเสพติดของสหรัฐอเมริกา (Controlled Substances Act) ก็ได้บัญญัติถึงแนวทางในการดำเนินการกับทรัพย์สินในคดียาเสพติดเอาไว้ กล่าวคือการนำทรัพย์สินของกลางที่ยึดไว้รอการขายหรือนำทรัพย์สินดังกล่าวออกไปใช้เพื่อประโยชน์ให้นำกฎหมายศุลกากรมาใช้บังคับโดยอนุโลม⁷⁹ ซึ่งทรัพย์สินดังกล่าวอาจนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการหรือนำไปขายทอดตลาดก็ได้หากว่าไม่ใช่กรณีต้องห้ามตามกฎหมาย

ในส่วนของกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ นั้นสหรัฐอเมริกาได้มีกฎหมายเลซีย์หรือลาซีย์ (The Lacey Act) กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายควบคุมการค้าสัตว์น้ำและของป่าของสหรัฐอเมริกาที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี แต่เพิ่งผ่านการแก้ไขเพื่อขยายขอบเขตจากเดิมที่ครอบคลุมเฉพาะพวกปลา สัตว์ป่า และพืชที่อยู่ในบัญชีรายชื่อของอนุสัญญาไซเตส หรือถูกจัดให้เป็นพืชที่อยู่ในภาวะอันตราย (Endangered) หรือใกล้สูญพันธุ์ และรวมถึงผลิตภัณฑ์ทุกชนิดที่มีส่วนใดส่วนหนึ่งจากพืชไม่ว่าจะมาจากสายพันธุ์ใดก็ตาม สินค้าไม้ และผลิตภัณฑ์ไม้ไม้ที่ประเภท (เช่น กระดาษ กระดาษเยื่อ ตะเกียบ ไม้ไฟ ฯลฯ) กฎหมายเลซีย์หรือลาซีย์ได้ปรับปรุงใหม่เป็นครั้งที่ 2 และเริ่มมีผลบังคับใช้ไปบังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2551 (2008) โดยมีสาระสำคัญอยู่ 3 เรื่องได้แก่

1. ห้ามค้าขาย พืชและผลิตภัณฑ์จากพืชทุกชนิดที่ได้มาอย่างผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็น กฎหมายของสหรัฐหรือกฎหมายของประเทศอื่น โดยคำว่า "ผิดกฎหมาย" (Illegally succeed) ภายใต้กฎหมายรัสเซียครอบคลุมการกระทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับไม้ ที่ถือเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายของประเทศต้นกำเนิดไม้ ตั้งแต่การลักลอบตัดไม้จากป่าโดยไม่มีใบอนุญาต ตัดไม้เกินสัมปทานที่ได้รับอนุญาต ไม้ที่ถูกขโมย ไม้ที่รัฐบาลห้ามส่งออก ไม้ที่มาจากอุทยานแห่งชาติ หรือป่าสงวน รวมถึงไม้ได้เสียภาษีไม้อย่างครบถ้วน โดยการผิดกฎหมายนั้นขึ้นกับกฎหมายที่มีอยู่ของประเทศแหล่งกำเนิดไม้ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ถูกจับและ/หรือถูกตัดสินลงโทษตามกฎหมายของแต่ละประเทศ

⁷⁸ Sec. 1612, U.S.C. (2019).

⁷⁹ Sec. 881 (d), U.S.C. (2019).

2. กำหนดให้ผู้นำเข้าต้องแสดงประเทศต้นกำเนิดของไม้ (Origin of harvest) และชื่อทางวิทยาศาสตร์ของพืชทุกชนิดที่มีอยู่ในสินค้าในทุก shipment โดยสหรัฐเริ่มเปิดรับเอกสารแสดงข้อมูลตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2551 เป็นต้นไป และได้กำหนดการเริ่มบังคับใช้กฎหมายด้านการข้อมูลเป็น 4 ระยะ

3. กำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการยึดสินค้า เครื่องมือ และพาหนะขนส่ง การปรับ และการจำคุก ซึ่งบทลงโทษจะแปรผันตามระดับการมีส่วนร่วมรู้เห็นการกระทำที่ผิดของกฎหมาย ของผู้ขายสินค้าและมูลค่าของสินค้า โดยกฎหมายมีบทลงโทษสูงสุด กับผู้ที่ตั้งใจนำสินค้าผิดกฎหมายออกมาขาย (ยึดสินค้าและปรับไม่เกิน \$500,000 และอาจถูกจำคุกไม่เกิน 5 ปี) และผู้ที่ไม่ระวัง/ไม่ให้ความใส่ใจ (Due Care) กับสินค้าที่ตนนำออกมาขาย (ยึดสินค้าและปรับไม่เกิน \$200,000 และอาจถูกจำคุกไม่เกิน 1 ปี) ส่วนผู้แสดงให้เห็นว่าได้ให้ความใส่ใจในการคัดเลือกสินค้าที่นำมาขายแล้ว แต่ก็ยังมีสินค้าที่ผิดกฎหมายเล็ดลอดปะปนออกมา จะได้รับโทษเพียงยึดสินค้าเท่านั้น ไม้ที่ผิดกฎหมายตามความหมายของกฎหมายเลซี่ได้แก่

1. ไม้ที่ถูกขโมย/ลักลอบนำออกนอกประเทศ
2. ไม้ที่นำออกมาจากพื้นที่อนุรักษ์
3. ไม้จากพื้นที่จำกัดโดยกฎหมายในประเทศนั้น
4. ไม้ที่ไม่ได้รับอนุญาต
5. ไม้ที่ไม่เสียภาษี/ค่าสัมปทานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
6. ไม้ที่มีกฎหมายห้ามนำออกนอกประเทศ

ในด้านข้อกำหนดด้านการแสดงข้อมูลก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จงใจแสดงข้อมูลเท็จก็จะถูกลงโทษทั้งจำทั้งปรับเท่ากับการค้าสินค้าผิดกฎหมาย ส่วนผู้ที่แสดงข้อมูลผิดโดยไม่ได้ตั้งใจ ไม่ว่าจะกระทำโดยความระมัดระวัง (Due care) แล้วหรือไม่ก็ตามจะมีบทลงโทษเท่ากัน (ปรับ 250 ดอลลาร์สหรัฐ และยึดสินค้า) กระทรวงเกษตรของสหรัฐ ได้ออกมายืนยันอย่างหนักแน่น ว่ากฎหมายเลซี่หรือลาซีเป็นกฎหมายที่ยึดหลักฐาน (Fact-based) เป็นหลัก กฎหมายเลซี่หรือลาซีไม่ใช่กฎหมายยึดเอกสาร (Document-based) ดังนั้นหากตัวสินค้าที่นำเข้า มีส่วนของไม้ที่ ได้มาอย่างผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะผู้นำเข้า มีเอกสารยืนยันเป็นอย่างอื่นหรือไม่กฎหมายเลซี่จะถือว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยภาระในการพิสูจน์ (Burden of proof) เป็นของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อไป

พระราชบัญญัติเลซี่หรือลาซีอนุญาตให้ริบปลา สัตว์ป่า หรือพืชที่นำเข้า ส่งออกขนส่ง ขาย รับ ได้มา หรือซื้อซึ่งขัดต่อการค้ามนุษย์หรือการทำเครื่องหมายที่เป็นการฉ้อฉลตามมาตรา 3372 หรือข้อบังคับใด ๆ ที่ออกตามส่วนต่าง ๆ ของ กฎเกณฑ์ การริบเหล่านี้ได้รับอนุญาตบนพื้นฐานความรับผิดชอบที่เข้มงวด องค์กรประกอบความรับผิดชอบเพิ่มเติมสำหรับการละเมิดทางแพ่งหรือทางอาญาไม่จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์ ซึ่งหมายความว่าองค์กรประกอบต่าง ๆ เช่น มูลค่าตลาด ความประพฤติทางการค้า หรือสภาพจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา ไม่จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์เพื่อให้ได้รับการริบสัตว์ป่า ไม่มีการป้องกัน "เจ้าของผู้บริสุทธิ์" ที่สามารถเอาชนะการริบสัตว์ป่าได้ และไม่มีการดำเนินคดีทางแพ่งหรือทางอาญาอื่น ๆ ร่วมกับการดำเนินการริบ

อย่างไรก็ตาม สัตว์ป่าที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดข้อกำหนดการทำเครื่องหมายของหมวดย่อย 3372(b) จะไม่ถูกยึด ดังนั้น การขนส่งสัตว์ป่าที่ไม่ได้ทำเครื่องหมายหรือติดฉลากถูกต้อง

จะไม่ถูกยึด ในขณะที่การขนส่งสัตว์ป่าที่มีการทำหรือส่งเอกสารเท็จอาจถูกยึด ในส่วนของเรือ ยานพาหนะ เครื่องบิน และอุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในการช่วยในการนำเข้า ส่งออก ขนส่ง ขาย รับ รับ หรือ ซ้อปลา สัตว์ป่า หรือพืชโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกยึดได้ในบางกรณี ประการแรก การยึดอาจ เกิดขึ้นหลังจากการลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการขายหรือการซ้อปลา สัตว์ป่า หรือพืชที่เกิดขึ้น จริงหรือที่ตั้งใจไว้เท่านั้น ประการที่สอง การป้องกัน "เจ้าของผู้บริสุทธิ์" สามารถเรียกใช้ได้ ในการที่ จะยึดได้สำเร็จ รัฐบาลจะต้องพิสูจน์ให้เจ้าของสิ่งของนั้นทราบหรือควรรู้ไว้ว่าจะถูกนำมาใช้เพื่อช่วยใน การละเมิดในขณะที่นำไปใช้ในการละเมิด

พระราชบัญญัติเลซี่ หรือลาเซย์รวมเอาบทบัญญัติและขั้นตอนในละเมิด พระราชบัญญัติลาเซย์ภาระการพิสูจน์เลื่อนไปที่โจทก์เพื่อพิสูจน์ข้อต่อผู้การยึด การรวมตัวของ บทบัญญัติทางศุลกากรเหล่านี้ บรรลุผลในกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสัตว์ การยึดของกฎหมายศุลกากรของ สหรัฐอเมริกา เมื่อรัฐบาลกำหนดสาเหตุที่เป็นไปได้ว่าสัตว์ป่ามีส่วนเกี่ยวข้องในการป่าอื่น ๆ จำกัดการ ยึดทางปกครองสำหรับทรัพย์สินที่มีมูลค่า 10,000 ดอลลาร์หรือน้อยกว่า และอนุญาตให้เจ้าของ ทรัพย์สินใช้ขั้นตอนการให้อภัยและบรรเทาทุกข์ตามมาตรฐานเพื่อตอบสนองต่อกระบวนการยึดเงิน เจ้าหน้าทีสืบสวนมีอำนาจในการยึดและยึดสัตว์ป่าที่ยึดได้หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่รอการดำเนินคดียึด สัตว์ป่าหรือทรัพย์สินที่ถูกริบอาจได้รับอนุญาตให้อยู่กับเจ้าของได้หากมีการโพสต์พันธบัตรที่เหมาะสม ซึ่งสัญญาว่าจะไม่ถูกจำกัดก่อนที่จะมีการแก้ไขการดำเนินการยึดทรัพย์สิน พระราชบัญญัติเลซี่หรือลาเซย์ ยังอนุญาตให้ยึดทรัพย์สินที่ผิดกฎหมาย การยึดทรัพย์สินคือการที่รัฐบาลยึดสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับ อาชญากรรมด้วย ดังที่หน่วยงานที่เก่าพบในสหรัฐอเมริกา 144,744 ปอนด์ของปุราชาสีน้ำเงินภายใต้ กฎหมาย สินค้าที่ถูกยึดหรือนำเข้าอย่างผิดกฎหมายถือว่าเป็นสินค้าเถื่อน แม้ว่าการครอบครองจะไม่ ผิดกฎหมายก็ตาม หากการดำเนินการยึดทรัพย์สินเป็นแพ่ง ศาลไม่จำเป็นต้องหาบุคคลที่มีความ รับผิดชอบต่อการกระทำผิด ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ถูกกล่าวถึงก่อนหน้านี้ของอูเรียล (แกะแตรใหญ่จาก ปากีสถาน) การฟ้องร้องไม่ได้เป็นการต่อต้านผู้นำเข้าสำหรับการละเมิดพระราชบัญญัติเลซี่หรือลาเซย์ แต่เป็นกรณีที่รัฐบาลยึดหนึ่งและแตรจากผู้นำเข้าการฟ้องร้องต่อต้านสินค้าเถื่อนด้วยตัวมันเอง กรณีที่ การยึดทรัพย์สินพลเรือนเป็นประเด็นเดียวมีข้อคดีที่รายการถูกตั้งชื่อเป็นจำเลย สำหรับการ ดำเนินการยึดทรัพย์สินทางอาญา การฟ้องร้องที่ประสบความสำเร็จต้องได้รับการตัดสินจากบุคคลที่ เป็นเจ้าของสินค้าเถื่อน การริบทรัพย์สินอาจมีสองวัตถุประสงค์ คือ การเยียวยาหรือการลงโทษ ตามที่ ศาลฎีกากล่าวไว้ วัตถุประสงค์ในการแก้ไขรวมถึงการป้องกันสินค้าต้องห้ามจากการหมุนเวียนและ การคืนเงินให้กับรัฐบาลสำหรับค่าใช้จ่ายในการสืบสวนและการบังคับใช้ เป้าหมายการลงโทษของการ ยึดทรัพย์สินมีผลต่อการดำเนินคดีอาญา พระราชบัญญัติเลซี่หรือลาเซย์ใช้กระบวนการยึดทรัพย์สิน ทางแพ่งกับ ปลาหรือสัตว์ป่าหรือพืชทั้งหมดที่นำเข้า ส่งออก ขนส่ง ขาย รับซ้อ โดยอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติปรับปรุงค่าปรับอาญา⁸⁰

⁸⁰ พระราชบัญญัติเลซี่หรือลาเซย์. (2557). 24 ตุลาคม 2565 สืบค้นจาก <https://www.whistleblowers.org/what-is-the-lacey-act/>.

2.2 กฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรเลีย

การค้นและการยึดทรัพย์สินของสาธารณรัฐออสเตรเลียนั้น ส่วนมากเป็นเรื่องการกระทำต่อเนื่องกันตามจารีตประเพณีทางกฎหมายที่มีอยู่เดิม และปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาหรือปฏิบัติตามหลักที่ศาลได้มีคำพิพากษาเอาไว้ซึ่งสาธารณรัฐออสเตรเลียนได้รับเอาระบบกฎหมายเกี่ยวกับการค้นและยึดมาจากประเทศอังกฤษ โดยมีหลักเกณฑ์ว่าการค้นนั้นจะมีได้ก็ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการจับกุมเสียก่อน⁸¹ การค้นโดยทั่วไปจะนำมาซึ่งการที่ตำรวจยึดของกลางได้จากตัวผู้ต้องหา หรือในเคสสถานบ้านเรือนของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจถึงแนวคิดในเรื่องของการค้นและการยึดของกลางของสาธารณรัฐออสเตรเลียนด้วยว่า การค้นและการยึดนั้นต้องแยกออกจากกันเพราะเป็นคนละเรื่องคนละกรณีโดยถือหลักที่ว่า อาจมีการยึดได้โดยไม่ต้องมีการค้นเลย เช่น ในกฎหมายของรัฐวิคตอเรียที่ชื่อว่า The Victorian Police Offences Act 42 (1) ที่ได้บัญญัติว่า “ตำรวจของรัฐที่จะยึดสิ่งของที่ตำรวจสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าจะถูกขโมยมาหรือได้รับมาโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อพบว่าของนั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลใดหรือในเคสสถานของบุคคลนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรเลียนได้ให้อำนาจตำรวจไว้อย่างกว้างขวางมากในเรื่องการยึดสิ่งของที่ถูกรับตรวจสอบในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ และในส่วนของกรณียึดของกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรเลียนั้น กระบวนการดังกล่าวย่อมต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายด้วยเช่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา กล่าวคือการค้นเพื่อยึดสิ่งของนั้นเจ้าพนักงานที่จะดำเนินการได้ต้องมีหมายค้นด้วยเสมอ ยกเว้นในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจโดยเฉพาะอันเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปไว้อย่างชัดเจน เช่น กฎหมายในรัฐวิคตอเรียดังกล่าวมาแล้วข้างต้นว่าตำรวจอาจใช้อำนาจในการเข้าตรวจค้นได้ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินใดจะได้มาหรือใช้ในการกระทำความผิด ทั้งนี้หากเจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการค้นโดยไม่มีหมายค้นและเป็นการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ในสาธารณรัฐออสเตรเลียนก็ได้มีการกำหนดโทษสำหรับการกระทำดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนด้วยว่าเจ้าพนักงานนั้นจะต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญา กล่าวคือในทางอาญาก็จะต้องมีความรับผิดชอบทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (Unlawful Detention) และฐานบุกรุก (Trespass) ส่วนความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้นจารีตประเพณีทางกฎหมายได้กำหนดว่าตำรวจซึ่งบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายโดยไม่ชอบ ไม่ว่าจะรู้หรือไม่ว่าหมายนั้นชอบหรือไม่ชอบก็ตามเจ้าพนักงานดังกล่าวย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองจากการฟ้องร้องให้รับผิดชอบเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นกับเอกชนแต่อย่างใด⁸²

สำหรับการจัดการกับทรัพย์สินของกลางของสาธารณรัฐออสเตรเลียนั้นจากการศึกษาพบว่ากฎหมายศุลกากรของสาธารณรัฐออสเตรเลียน (Customs and Excise Act 1996) ได้บัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ว่า ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อดำเนินการหรือจัดการกับทรัพย์สินของกลางที่ถูกยึดไว้ในคดีโดยจัดให้มีการรักษาทรัพย์สินของกลางนั้นไว้อย่างดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด การดำเนินการจะต้องกระทำอย่างเหมาะสม และเจ้าพนักงานไม่สามารถจัดการ

⁸¹ Kerry L. Milte and Thomas A. Webber, Police in Australia Development Function and Procedures, (Sydney: Butterworth's, 1977), p.159.

⁸² Feather V. Rogers SR (NSW) p.192.

กับทรัพย์สินของกลางจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ยกเว้นเสียแต่ว่าลักษณะของทรัพย์สินนั้นไม่เหมาะแก่การเก็บรักษาไว้ก็ให้จัดการนำออกขายทอดตลาดก่อนศาลมีคำพิพากษาได้ แล้วให้นำเงินที่ได้มาจากการขายทอดตลาดนั้นเก็บรักษาไว้แทนของกลาง ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 20 แห่งกฎหมาย Customs and Excise Act 1996

ในส่วนของกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้ในชั้นสาธารณรัฐออสเตรเลียได้มีพระราชบัญญัติห้ามตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย พ.ศ. 2555 (Illegal Logging Prohibition Act 2012)⁸³ ซึ่งกำหนดการคืนของกลางที่ยึดได้จากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการตามสมควรเพื่อคืนของที่ยึดภายใต้หมวดนี้ เมื่อมีกรณีต่อไปนี้เกิดขึ้นโดยเร็วที่สุด

(ก) เหตุแห่งการยึดสิ่งของนั้นไม่มีอยู่อีกต่อไป

(ข) มีการพิจารณาเป็นที่ยุติแล้วว่าสิ่งของนั้นจะไม่จำเป็นต้องยึดไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด

(ค) เมื่อพ้นระยะเวลา 60 วันหลังจากการยึดทรัพย์สินนั้น โดยมีข้อยกเว้นว่าหากอยู่ภายใต้คำสั่งที่ศาลกำหนดไว้ไม่ให้คืน และหากสิ่งนั้นถูกริบหรือริบตามคำสั่งศาล หรือ เป็นเรื่องของข้อพิพาทเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ยึดนั้น กรณีเช่นนี้เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามสมควรเพื่อส่งคืนสิ่งของที่ยึดไว้ หรือกรณีที่กระบวนการพิจารณาในคดีที่มีการยึดทรัพย์สินนั้นไว้เป็นของกลางเพื่อใช้เป็นหลักฐานในคดีได้ล่วงพ้นเกินกำหนด 60 วันหลังจากยึดทรัพย์สินนั้นและยังไม่แล้วเสร็จ (รวมถึงการอุทธรณ์ต่อศาลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเหล่านั้นด้วย) หรือรัฐหรือเจ้าหน้าที่ได้รับอนุญาตเป็นอย่างอื่น (โดยกฎหมายหรือคำสั่งศาลของรัฐหรือดินแดน) ให้รักษา ทำลาย จำหน่ายหรือจัดการกับสิ่งของที่ยึดนั้นแทน

หากพิจารณาตามข้อ (ก) (ข) (ค) แล้วสามารถคืนทรัพย์สินของกลางนั้นได้ กรณีนี้จะต้องส่งคืนทรัพย์สินของกลางให้แก่บุคคลที่ถูกยึดทรัพย์สินนั้นมา หรือคืนให้กับเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงหากพิสูจน์แล้วว่าบุคคลที่ถูกยึดทรัพย์สินนั้นไม่มีสิทธิครอบครองทรัพย์สินของกลางดังกล่าว

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเห็นว่ามีความจำเป็นต้องยึดทรัพย์สินของกลางนั้นไว้อยู่ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจอาจพิจารณาอนุญาตให้ยึดของกลางนั้นต่อไปได้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ที่ยึดทรัพย์สินอาจยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเพื่อส่งอนุญาตให้เก็บรักษาสิ่งของยึดตามพระราชบัญญัตินี้ไว้ได้อีกกระยะหนึ่ง ถ้าการดำเนินการกระบวนการพิจารณาที่ต้องใช้ของกลางดังกล่าวเป็นหลักฐานยังไม่เริ่มต้นขึ้น และก่อนการพิจารณาคดีสิ้นสุด โดยสามารถยึดไว้ได้ไม่เกิน 60 วันหลังจากยึด หรือภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจพิจารณาอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้

⁸³ พระราชบัญญัติห้ามตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย พ.ศ. 2555. (2556). 24 ตุลาคม 2565 สืบค้นจาก <https://www.legislation.gov.au/Details/C2013C00148/Html/Text>.

2. ก่อนจะมีการพิจารณาคดีเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการตามสมควรเพื่อค้นหาว่าใครมีส่วนได้เสียในการยึดสิ่งของนั้นบ้าง และหากทำได้ ให้แจ้งแต่ละบุคคลที่เจ้าหน้าที่เชื่อว่ามีส่วนได้เสียในใบคำร้องที่เสนอสั่งให้เก็บรักษาของกลางที่ถูกยึดไว้ที่นั่นแทนเจ้าหน้าที่ก็ได้

3. เมื่อเจ้าพนักงานผู้ออกคำสั่งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเก็บรักษาสิ่งของนั้นไว้ และเจ้าพนักงานผู้ออกคำสั่งเห็นเป็นที่พอใจว่าจำเป็นต้องเก็บรักษาสิ่งของนั้นต่อไป ก็ให้บุคคลนั้นเก็บรักษาของกลางนั้นตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่ง ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบว่ามีการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ถูกหรือไม่ หรือเพื่อให้มีหลักฐานในการดำเนินคดีหรือการดำเนินการเพื่อมีคำสั่งลงโทษทางแพ่งต่อไป หากศาลพิพากษาแล้วทั้งนี้ระยะเวลาที่กำหนดเก็บรักษาสิ่งของนั้นต้องไม่เกิน 3 ปี

ในเรื่องของการจำหน่ายทรัพย์สินของกลาง เจ้าหน้าที่อาจจำหน่ายสิ่งของที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการตามสมควรเพื่อคืนของให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ หรือบุคคลนั้นปฏิเสธที่จะเข้าครอบครองสิ่งของนั้น กรณีเช่นว่านี้เจ้าหน้าที่อาจจำหน่ายสิ่งของนั้นโดยวิธีที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควรโดยคำนึงถึงลักษณะสภาพของสิ่งของนั้นเสียได้ หากการดำเนินการจำหน่ายทรัพย์สินของกลางนี้ จะทำให้ได้ทรัพย์สินจากบุคคลอื่นนอกเหนือจากเงื่อนไขที่เป็นธรรม รัฐมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าชดเชยตามสมควรแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการขายดังกล่าว ทั้งนี้หากรัฐและบุคคลที่ได้รับผลกระทบไม่เห็นด้วยกับจำนวนเงินค่าชดเชยบุคคลดังกล่าวอาจดำเนินคดีในศาลสหพันธรัฐออสเตรเลียหรือศาลอื่นที่มีเขตอำนาจศาลเพื่อขอเงินชดเชยจากรัฐในจำนวนเงินที่สมเหตุสมผลต่อไปได้

2.3 กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดีย

สาธารณรัฐอินเดียถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดในโลก โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจากพื้นฐานทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติให้อินเดียเป็นรัฐประชาธิปไตยแบบสาธารณรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมถึงรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐที่มีรัฐบาลกลางแห่งสหพันธ์และรัฐบาลมลรัฐ รวมถึงระบบศาลที่เป็นอิสระ และการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วย⁸⁴ ระบบกฎหมายของสาธารณรัฐอินเดียเป็นระบบกฎหมายแบบ Common Law ซึ่งมีพื้นฐานมาจากรูปแบบอังกฤษ และที่มาของกฎหมายมาจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งการตรากฎหมายเป็นหน้าที่ของรัฐสภาแห่งสหพันธ์และฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละมลรัฐ นอกจากนี้ยังมีกฎข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดขึ้นโดยรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐ ในขณะที่คำพิพากษาของศาลสูงสุดมีผลผูกพันกับศาลทุกศาลที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศอินเดีย

สำหรับการออกกฎหมายของสาธารณรัฐอินเดีย เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา (Parliament) ในการออกกฎหมายที่เป็นของสหพันธ์ (Union List) แต่ไม่เกี่ยวกับกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ในขณะที่ฝ่ายนิติบัญญัติของมลรัฐ (State Legislature) มีอำนาจในการออกกฎหมายที่เป็นของรัฐนั้นๆ (State list) อย่างไรก็ตามกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาของสหพันธ์ย่อมมีศักดิ์สูงกว่ากฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลมลรัฐ เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายของมลรัฐภายใต้ความเห็นชอบของ

⁸⁴ ระบบกฎหมายของสาธารณรัฐอินเดีย. (2549). 8 ตุลาคม 2565 สืบค้นจาก <http://supremecourtfindia.nic.in/constitution.html>.

ประธานาธิบดีอาจมีอำนาจสูงกว่า ส่วนการบังคับใช้กฎหมายนั้นกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาของสหพันธ์ย่อมมีผลใช้บังคับทุกพื้นที่ของประเทศอินเดีย ในขณะที่กฎหมายที่ออกโดยมลรัฐย่อมมีผลใช้บังคับเฉพาะภายในมลรัฐนั้นเท่านั้น ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ในสาธารณรัฐอินเดียนั้นส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมในชนบทที่สำคัญและเป็นทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ สาธารณรัฐอินเดียเป็นหนึ่งในสิบประเทศที่มีป่าไม้มากที่สุดในโลก ในแต่ละปีทรัพยากรป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดียเพิ่มขึ้น 0.20 เปอร์เซ็นต์ ต่อปี ในช่วงปี 1990 – 2000 และเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.7 เปอร์เซ็นต์ ต่อปีในช่วงปี 2000 – 2553 หลังจากหลายทศวรรษที่ความเสื่อมโทรมของป่าเป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างยิ่ง

ในปี 2010 องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติประเมินว่าพื้นที่ป่าของสาธารณรัฐอินเดียจะมีประมาณ 68 ล้านเฮกตาร์หรือ 22 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ของประเทศ การสำรวจป่าไม้ในปี 2556 ของสาธารณรัฐอินเดียระบุว่าพื้นที่ป่าของสาธารณรัฐอินเดียเพิ่มขึ้นเป็น 69.8 ล้านเฮกตาร์ภายในปี 2555 ต่อการวัดดาวเทียม นี้แสดงถึงการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่า 5,871 ตารางกิโลเมตรใน 2 ปี อย่างไรก็ตามกำไรส่วนใหญ่อยู่ในรัฐทางตอนเหนือตอนกลางและตอนใต้ของสาธารณรัฐอินเดีย ในขณะที่รัฐทางตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าการสูญเสียพื้นที่ป่าในช่วงปี 2010 ถึง 2012 ในปี 2018 ป่าไม้และต้นไม้ทั้งหมดในสาธารณรัฐอินเดียเพิ่มขึ้นเป็น 24.39 เปอร์เซ็นต์เพิ่มขึ้นเป็น 24.56 เปอร์เซ็นต์หรือ 807,276 ตารางกิโลเมตรในปี 2019⁸⁵

คนจนในชนบทและในเมืองในสาธารณรัฐอินเดียก็ยังคงตอบสนองความต้องการด้านพลังงานของตนผ่านการทำลายป่าไม้ และการใช้ไม้เชื้อเพลิง การพึ่งพาเชื้อเพลิงไม้และผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ของอินเดียเป็นแหล่งพลังงานหลักไม่เพียงแต่ไม่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้นแต่ยังเป็นสาเหตุหลักของหมอกควันและมลพิษทางอากาศที่ใกล้จะถาวรของอินเดียอีกด้วย เว้นเสียแต่ว่าในอนาคตสาธารณรัฐอินเดียจะพยายามขยายการผลิตไฟฟ้าและโรงไฟฟ้าอย่างรวดเร็วและยั่งยืน

พระราชบัญญัติป่าไม้ของอินเดีย พ.ศ. 2470 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากป่าไม้ และการดำเนินการกับผลผลิตที่เรียกเก็บได้จากป่า นอกจากนี้ยังอธิบายขั้นตอนการดำเนินการใด ๆ เพื่อประกาศพื้นที่ป่าให้เป็นป่าสงวน ป่าคุ้มครอง หรือป่าชุมชนแล้วแต่กรณีด้วย พระราชบัญญัตินี้จะมีรายละเอียดว่าความผิดเกี่ยวกับป่าไม้คืออะไร การกระทำที่ต้องห้ามภายในป่าสงวนมีอะไรบ้าง และบทลงโทษที่ต้องรับโทษสำหรับการละเมิดบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ หลังจากที่พระราชบัญญัติป่าไม้ได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2408 ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสองครั้ง (พ.ศ. 2421 และ พ.ศ. 2470)

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติป่าไม้ของอินเดีย กรมป่าไม้ของจักรวรรดิซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2407 พระราชบัญญัตินี้ช่วยให้ฝ่ายบริหารสามารถแบ่งเขตพื้นที่ป่าสงวนและป่าคุ้มครอง สิทธิในท้องถิ่นถูกปฏิเสธในกรณีของป่าคุ้มครองในขณะที่สิทธิพิเศษบางอย่างที่รัฐบาลมอบให้กับคนในท้องถิ่นซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลาในพระราชบัญญัตินี้จำแนกป่าออกเป็น 3 ป่าสงวน ป่าสงวน และป่าชุมชน โดยพยายามที่จะควบคุมและรวบรวมผลผลิตจากป่าโดยชาวป่า และกิจกรรมบางอย่างที่ประกาศว่าเป็นความผิดและการจำคุกและค่าปรับถูกกำหนดในนโยบายนี้เพื่อสร้างการควบคุมของ

⁸⁵ วิกีพีเดีย สาธารณรัฐอินเดีย.(2558). วันที่ 5 กันยายน 2565 สืบค้นจาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A2>

รัฐเหนือป่าไม้ พระราชบัญญัติป่าไม้อินเดีย พ.ศ. 2470 พระราชบัญญัตินี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของชุมชนที่ต้องพึ่งพาป่าไม้เป็นอย่างมาก เนื่องจากได้กำหนดบทลงโทษและกำหนดวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายป่าไม้ โดยที่พระราชบัญญัตินี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายการควบคุมของรัฐเกี่ยวกับป่าไม้ รวมทั้งลดสถานะสิทธิของประชาชนในการใช้ป่าไม้ เช่นนี้จึงส่งผลให้ชุมชนในหมู่บ้านต่างแปลกแยกจากความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันกับป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อจำกัดการใช้ป่าในท้องถิ่นโดยชุมชนที่พึ่งพาป่าเป็นหลักอีกด้วย วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้คือ

1. เพื่อรวบรวมกฎหมายก่อนหน้าทั้งหมดเกี่ยวกับป่าไม้ไว้เป็นฉบับเดียว
2. เพื่อให้รัฐบาลมีอำนาจในการสร้างป่าไม้ประเภทต่าง ๆ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับวัตถุประสงค์ในการล่าอาณานิคม
3. เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายและการขนส่งผลิตภัณฑ์ของป่าไม้ และหน้าที่ที่พึงเรียกเก็บสำหรับไม้และผลิตภัณฑ์จากป่าอื่น ๆ
4. กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติในการประกาศพื้นที่เป็นป่าสงวน ป่าสงวน หรือป่าชุมชน

5. เพื่อกำหนดการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ที่ห้ามภายในเขตป่าสงวน และบทลงโทษสำหรับการละเมิดกฎหมายนั้น

6. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่ามากขึ้น
- ประเภทของป่าไม้ตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดป่าเป็น 3 ประเภท ได้แก่
1. ป่าสงวน: ป่าสงวนเป็นป่าที่มีการควบคุมมากที่สุดและจัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลของรัฐบนที่ดินป่าไม้หรือที่รกร้างว่างเปล่าซึ่งเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลในป่าสงวน ห้ามคนในท้องถิ่น เว้นแต่ได้รับอนุญาตโดยเฉพาะจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในระหว่างการตั้งถิ่นฐาน

2. ป่าไม้ที่ได้รับการคุ้มครอง: รัฐบาลมีอำนาจในการจัดตั้งที่ดินใด ๆ ที่ไม่ใช่ป่าสงวนให้เป็นป่าคุ้มครอง ซึ่งรัฐบาลมีสิทธิในกรรมสิทธิ์และมีอำนาจออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ป่าดังกล่าว อำนาจนี้ถูกใช้เพื่อสร้างการควบคุมของรัฐเหนือต้นไม้ เศษไม้ ผลไม้ หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ไม้มีศักยภาพในการหารายได้

3. ป่าชุมชน: ป่าในหมู่บ้านเป็นป่าที่รัฐบาลอาจมอบหมายให้ ชุมชนหรือหมู่บ้านใด ๆ มีสิทธิของรัฐบาลในที่ดินใด ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นป่าสงวน

ทั้งนี้แม้พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีการแก้ไขหลายครั้งแต่ก็ยังมีข้อเสียอยู่ เช่น การที่รัฐบาลอ้างว่าการกระทำดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องป่าไม้ของอินเดีย ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้เกิดดุลพินิจและอำนาจอันยิ่งใหญ่แก่ระบบราชการป่าไม้ ซึ่งมักนำไปสู่การไม่พอใจและเกิดการล่องละเมิดกฎหมายของชาวป่ามากขึ้น นอกจากนี้ยังนำไปสู่การกีดกันชนเผ่าเร่ร่อน และชนเผ่าที่อยู่ในพื้นที่ป่าโดยอาศัยจากสิทธิและเอกสิทธิ์ในการใช้ป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่าด้วย ต่อมาได้มีนโยบายป่าไม้ของอินเดีย ค.ศ. 1952 และนโยบายป่าไม้ของอินเดีย ค.ศ. 1952 ซึ่งเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการเพิ่มพื้นที่ป่าให้ครอบคลุมถึงหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมด ในขณะที่นั้นรายได้ประจำปีสูงสุดจากป่าไม้เป็นความจำเป็นของชาติที่สำคัญ หลังสงครามโลกครั้งที่สองจำเป็นต้องมีการป้องกันป่าไม้ โดยมีโครงการพัฒนา เช่น โครงการหุบเขาแม่น้ำ อุตสาหกรรมเช่นเยื่อกระดาษ กระดาษ และไม้อัด และการสื่อสารขึ้นอยู่กับผลผลิตป่าไม้ที่เป็นผลประโยชน์ของชาติเป็นอย่างมาก ส่งผลให้พื้นที่ป่าขนาดใหญ่ได้รับการเคลียร์เพื่อสร้างรายได้ให้กับรัฐ

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ป่าไม้ พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติการอนุรักษ์ป่าไม้ พ.ศ. 2523 ระบุว่าในกรณีที่บุคคลใดต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในที่ป่า จำเป็นต้องมีการขออนุญาตจากส่วนกลางเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบยั่งยืนในพื้นที่ป่า การละเมิดหรือขาดใบอนุญาตถือเป็นความผิดทางอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจำกัดการตัดไม้ทำลายป่า อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และช่วยรักษาสัตว์ป่า แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะให้ความหวังในการอนุรักษ์ป่าไม้มากขึ้น แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายแต่อย่างใด

ดังนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้เกิดขึ้นในสาธารณรัฐอินเดีย ก็จะต้องนำพระราชบัญญัติป่าไม้อินเดีย พ.ศ. 2470⁸⁶ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาใช้บังคับ โดยมีเจ้าพนักงานป่าไม้กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือของหน่วยงานของรัฐที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดีย ซึ่งเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีอำนาจในการจัดการในกรณีที่มีการจงใจ ฝ่าฝืนข้อบังคับอนุมาตราหนึ่งมาตราใดของมาตรา 35⁸⁷ เช่น การรื้อหรือถากกลางดินในที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตร การนำโคกระบือมาเลี้ยงในเขต

⁸⁶ THE INDIAN FOREST ACT. 1927.

⁸⁷ THE INDIAN FOREST ACT 1927. Section 35 “Protection of forests for special purposes.

(1) The 1[State Government] may, by notification in the 2[Official Gazette], regulate or prohibit in any forest or waste-land—

(a) the breaking up or clearing of land for cultivation;

(b) the pasturing of cattle; or

(c) the firing or clearing of the vegetation; when such regulation or prohibition appears necessary for any of the following purposes:—

(i) for protection against storms, winds, rolling stones, floods and avalanches;

(ii) for the preservation of the soil on the ridges and slopes and in the valleys of hilly tracts, the prevention of landslips or of the formation of ravines, and torrents, or the protection of land against erosion, or the deposit thereon of sand, stones or gravel;

(iii) for the maintenance of a water-supply in springs, rivers and tanks;

(iv) for the protection of roads, bridges, railways and other lines of communication;

(v) for or the preservation of the public health.

(2) The 1[State Government] may, for any such purpose, construct at its own expense, in or upon any forest or waste-land, such work as it thinks fit.

(3) No notification shall be made under sub-section

(1) nor shall any work be begun under sub-section

(2) until after the issue of a notice to the owner of such forest or land calling on him to show cause, within a reasonable period to be specified in such notice, why such notification should not be made or work constructed, as the case may be, and until his objections, if any, and any evidence he may produce in support of the same, have been heard by an officer

ป่าไม้อื่นหรือการยิงปืนในป่า หรือเผาป่าไม้อื่น เป็นต้น หากมีการฝ่าฝืนก็จะมีผลความผิด เว้นเสียแต่ว่าได้มีการแจ้งหรือยื่นขออนุญาตเข้าดำเนินการดังกล่าวข้างต้นเป็นหนังสือต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว และเมื่อมีการกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดียขึ้น เจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือตำรวจมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้ใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ และให้มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าวและเมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ยึดทรัพย์สินนั้นไว้แล้วจะต้องทำเครื่องหมายบนทรัพย์สินนั้นว่ามีทรัพย์สินนั้นแล้ว และให้รายงานการยึดต่อศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีดังกล่าวทราบถึงการยึดนั้นด้วย ทั้งนี้หากเจ้าหน้าที่ป่าไม้พิจารณาแล้วเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินของทางราชการ และไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิดก็ให้รายงานเหตุดังกล่าวต่อผู้บังคับบัญชาโดยเร็วต่อไป หากทรัพย์สินที่ยึดนั้นเป็นไม้หรือผลผลิตจากไม้ รวมถึงเครื่องมือทั้งหมด โค กระบือ ที่ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ จะต้องยึดเสียทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาคดีแล้วทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้ถ้าเป็นทรัพย์สินของทางราชการหรือศาลสั่งให้ยึดศาลจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบจัดการทรัพย์สินดังกล่าว หรือจะสั่งจำหน่ายทรัพย์สินด้วยวิธีอื่นก็ได้ตามมาตรา 56⁸⁸ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้อินเดีย พ.ศ. 2470 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในทางปฏิบัติหากไม่ทราบหรือไม่พบผู้กระทำความผิดศาลอาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ดูแลรับผิดชอบนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป หรืออาจสั่งให้โอนให้กับบุคคลซึ่งศาลเห็นว่ามิสิทธิได้รับทรัพย์สินดังกล่าวก็ได้ ทั้งนี้ห้ามมิให้ศาลมีคำสั่งดังกล่าวจนกว่าจะพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์สินนั้น หรือยังไม่ได้พิจารณาคดีที่มีบุคคลได้อ้างสิทธิในทรัพย์สินรวมถึงพิจารณาพยานหลักฐานที่บุคคลนั้นได้อ้างเพื่อ

duly appointed in that behalf and have been considered by the 1 [State Government]. State Amendments (2) such repeal shall not affect anything done or suffered or any obligation or liability accrued or any proceedings commenced before the commencement of this Act. (3) Any private forest or waste-land held under the control of a Forest-officer under section 36 of the Indian Forest Act, 1927, immediately before the commencement of this Act shall, on such commencement, notwithstanding the repeal of the said section, continue to be so held under the control of a Regional Forest-officer under the provisions of this Act applicable to a vested forest and shall be deemed to be a vested forest for the purpose of this Act.

(4) All lands which immediately before the commencement of this Act were being managed as a reserved or protected forest under the provisions of section 38 of the Indian Forest Act, 1927 shall, on such commencement, notwithstanding the repeal of the said section continue to be managed under the provisions of section 59 of this Act as a vested forest subject to such terms as may have been mutually agreed upon between the owner or owners of such lands and the Collector, and the application made under sub-section (1) of the said section 38 by the owner or owners of any such land shall be deemed to be an application made under the said section 59”.

⁸⁸ THE INDIAN FOREST ACT 1927, section 56 “Disposal on conclusion of trial for forest-offence, of produce in respect of which it was committed.—When the trial of any forest-offence is concluded, any forest-produce in respect of which such offence has been committed shall, if it is the property of Government or has been confiscated, be taken charge of by a Forest-officer, and, in any other case, may be disposed of in such manner as the Court may direct. State Amendments”.

สนับสนุนสิทธิของเขาให้เป็นที่ยุติเสียก่อน แต่หากทรัพย์สินที่ยึดไว้นั้นตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่เน่าเสียได้ง่ายศาลอาจสั่งให้จำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าวแล้วนำเงินมาเก็บรักษาไว้แทนก็ได้ และในมาตราที่ 69 นั้น ยังได้บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผลผลิตจากป่าไม้นั้นเป็นของรัฐบาลในการดำเนินการใดๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือสืบเนื่องมาจากการกระทำใดๆ ตามพระราชบัญญัตินี้มีข้อสงสัยว่าผลผลิตจากป่าไม้เป็นทรัพย์สินของรัฐบาลหรือไม่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลจนกว่าจะพิสูจน์เป็นอย่างอื่น

พระราชบัญญัติป่าไม้อินเดีย พ.ศ. 2470 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ดำเนินการยึดทรัพย์สินโดยไม่ชอบไว้ในมาตรา 62⁸⁹ ซึ่งหากมีการยึดโดยไม่ชอบเจ้าหน้าที่ก็จะมีควมผิดและต้องรับโทษทั้งจำคุกและปรับด้วย

2.4 กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์⁹⁰

สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์มีระบบกฎหมายที่มีเอกลักษณ์เนื่องจากเป็นการผสมผสานกันระหว่างจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ กับกฎหมายภายในของประเทศ สภาพภูมิประเทศของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติเนื่องจากมีป่าไม้หลากหลายประเภทและทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลาย ประมาณ 42.19 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ที่ดินของประเทศยังคงครอบคลุมโดยทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็น 28.5 ล้านเฮกตาร์ (FAO, 2020) สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์มีความแปรปรวนอย่างมากในด้านภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ โดยสามารถพบป่าได้ 6 ประเภทใหญ่ ๆ ในประเทศ ตั้งแต่ป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งและป่าแห้งและป่าเต็งรังในภาคกลางไปจนถึงป่าเขาและป่าเขตอบอุ่นทางตอนเหนือของประเทศ ป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขา และป่าดิบชื้นเขตอบอุ่นเป็นป่าที่สำคัญ ครอบคลุมพื้นที่ 38.20 เปอร์เซ็นต์ และ 26.92 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ป่าไม้ของเมียนมาร์มีบทบาทสำคัญในการเอื้อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศและสนับสนุนเศรษฐกิจสังคมและความเป็นอยู่ที่ดีของคนในท้องถิ่น ประชากรกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของประเทศอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทและส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาทรัพยากรป่าไม้สำหรับอาหาร อาหารสัตว์ ที่พักพิง และเชื้อเพลิงเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพด้วยพืชมากกว่า 16,000 ชนิด มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 314 ชนิด, นก 1,131 ชนิด, สัตว์เลื้อยคลาน 293 ชนิด และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 139 ชนิด รวมถึงพืชพรรณเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน พื้นที่ชุ่มน้ำที่ถูกน้ำท่วมตามฤดูกาลการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าและผืนดิน ตามคำจำกัดความของ FAO (FRA, 2020) ป่าไม้สามารถจำแนกได้เป็นพื้นที่ป่าปิดและป่าเปิด ป่าปิด หมายถึง การทำป่าไม้หรือไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งกินเนื้อที่มากกว่า 0.5 เฮกตาร์ มีต้นไม้สูงกว่า 5 เมตร และมีร่มไม้ปกคลุมมากกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ หรือต้นไม้สามารถไปถึงธรณีประตูลงเหล่านี้ได้ในแหล่งกำเนิด ป่าเปิด หมายถึง การทำป่าไม้หรือไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่มากกว่า 0.5 เฮกตาร์ มีต้นไม้สูงกว่า 5 เมตร และมี

⁸⁹ THE INDIAN FOREST ACT, 1927, section 62 “Punishment for wrongful seizure.—Any Forest-officer or Police-officer who veraciously and unnecessarily seizes any property on pretense of seizing property liable to confiscation under this Act shall be punishable with imprisonment for a term which may extend to six months, or with fine which may extend to five hundred rupees, or with both. State Amendments”.

⁹⁰ Pyidaungsu Hluttaw Law No. 29/2018: The Forest Law.

ยอดไม้ปกคลุมระหว่าง 10 ถึง 40 เปอร์เซ็นต์ หรือต้นไม้สามารถไปถึงธรณีประตูลงน้ำได้ในแหล่งกำเนิด พื้นที่ป่าอื่น ๆ หมายถึงพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยทุ่งหญ้าและต้นไม้ที่มีลักษณะแคระแกรน ป่าไม้พุ่ม และความหนาแน่นของยอดมกสูงกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ ที่ดินอื่น หมายถึง ที่ดินทั้งหมดที่ไม่จัดเป็น “ป่า” หรือ “ที่ดินป่าอื่น” สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์มีระบบนิเวศทางธรรมชาติที่ยังไม่ถูกทำลายที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ระบบนิเวศที่เหลืออยู่ในปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหาการคุกคามจากมนุษย์ ที่ดินของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์มากกว่าหนึ่งในสามได้ถูกแปลงเป็นระบบนิเวศของมนุษย์ในช่วง 2 - 3 ศตวรรษที่ผ่านมา และเกือบครึ่งหนึ่งของระบบนิเวศกำลังถูกคุกคาม

สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์เป็นหนึ่งในประเทศที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากที่สุด สิ่งนี้ก่อให้เกิดความท้าทายทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล พม่ามีคะแนนเฉลี่ยดัชนีความสมบูรณ์ของภูมิทัศน์ป่าไม้ปี 2562 ที่ 7.18/10 ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 49 ของโลกจาก 172 ประเทศการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช้าของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์มีส่วนในการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศส่วนใหญ่ป่าไม้ รวมถึงการเติบโตอย่างหนาแน่นในเขตร้อนและไม้สักอันมีค่าในภูมิภาคตอนล่างซึ่งครอบคลุมพื้นที่กว่า 49 เปอร์เซ็นต์ของประเทศกำลังประสบภาวะวิกฤติ การตัดไม้ทำลายป่าคือ “การเปลี่ยนการใช้ที่ดินป่าเป็นการใช้ที่ดินที่ไม่ใช่ป่า” (กล่าวคือ การสูญเสียชีวมวลบนพื้นดิน 100 เปอร์เซ็นต์) ความเสื่อมโทรมของป่าคือ “กระบวนการสูญเสียคาร์บอนสะสมจากพื้นที่ป่า กล่าวคือ การใช้ที่ดินยังคงเป็นป่า แต่ปริมาณคาร์บอนสะสมในป่าลดลง” สาเหตุหลักของการตัดไม้ทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่ารวมถึงการใช้ประโยชน์ไม้มากเกินไป (ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย) การสกัดไม้ฟืนและถ่านมากเกินไป การเพาะปลูกแบบเลื่อนลอยที่ไม่เสถียร การก่อให้เกิดไฟป่า โรคและแมลง พายุและดินถล่ม นอกเหนือจากนี้แล้ว การตัดไม้ทำลายป่า และความเสื่อมโทรมของป่าส่วนใหญ่เกิดจากการขยายตัวของการเกษตร (เพื่อการยังชีพและการใช้เชิงพาณิชย์) การขุด การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ การขยายตัวของเมืองและการตั้งถิ่นฐานใหม่ ตลอดจนการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัญหาเหล่านี้จึงนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายป่าไม้ฉบับใหม่ให้มีผลบังคับใช้และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้และแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าในปัจจุบัน⁹¹

นโยบายป่าไม้ของเมียนมาร์ (พ.ศ. 2538) คือ การบรรลุเป้าหมายระดับชาติและเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและการรักษาเสถียรภาพของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ นโยบายป่าไม้ของเมียนมาร์ (พ.ศ. 2538) ได้รับการพัฒนาอย่างบูรณาการและสมดุล และกำหนดข้อกำหนดด้านนโยบาย 6 ประการ ได้แก่ ดังนี้:

- (1) การคุ้มครองดิน น้ำ สัตว์ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมทั้งหมด
- (2) ความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ที่สะสมมาจากป่าเพื่อคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคตอย่างยั่งยืน

⁹¹ วิกิพีเดีย สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์. (2549). วันที่ 6 กันยายน 2565 สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9E%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%B2>.

- (3) ความต้องการพื้นฐานของประชาชนในเรื่องเชื้อเพลิง ที่อยู่อาศัย อาหาร และ
นันทนาการ
- (4) ประสิทธิภาพในการควบคุมทรัพยากรป่าไม้ในลักษณะที่เป็นมิตรต่อสังคมและ
สิ่งแวดล้อม
- (5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ป่าไม้ และ
- (6) ความตระหนักของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทสำคัญของป่าไม้ในการพัฒนา
ความเป็นอยู่และเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council) ยกเลิกกฎหมายป่าไม้ฉบับเดิม และประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ฉบับปัจจุบันเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ซึ่งกฎหมายฉบับปัจจุบันนั้นให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลในประเด็นการอนุรักษ์และการพัฒนาป่าไม้ภายใต้แนวคิดของการป่าไม้อย่างยั่งยืน จากแผนภาพด้านล่าง กฎหมายฉบับนี้ได้กระจายอำนาจการจัดการและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้าไม้มากขึ้น และนอกจากจะทำหน้าที่เป็นฐานทางกฎหมายแก่การอนุญาตให้เข้าเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าไม้แล้ว กฎหมายป่าไม้ยังได้ให้อำนาจตามกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้และกำหนดให้การฝ่าฝืนกฎหมายเป็นความผิดอาญาอีกด้วย

กฎหมายป่าไม้ (2018) และกฎ (2018, ร่าง) กฎหมายป่าไม้ของเมียนมาร์ปรับปรุงในปี 2561 โดยอิงจากกฎหมายป่าไม้เดิมของปี 2535 เป็นกรอบกฎหมายหลักในการบรรลุการดำเนินการตามนโยบายป่าไม้ของรัฐบาลและนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศด้วย กฎหมายป่าไม้ฉบับใหม่ครอบคลุมหลักการของการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็เปิดเสรีในทรัพย์สินของไม้โดยเฉพาะไม้สักบางส่วน โดยอยู่ภายใต้คำสั่งของรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้พร้อมกับตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของพวกเขา ขณะนี้รัฐบาลกำลังร่างกฎป่าไม้ใหม่ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการแก้ไข⁹²

กฎหมายป่าไม้นี้ประกอบด้วย 136 มาตรา แบ่งออกเป็นบัญญัติของกฎหมายป่าไม้ และมีคำจำกัดความ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทป่าไม้ การจัดการป่าไม้ และการตัดไม้ นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนการบริหาร และมาตรการบังคับใช้โดยละเอียด การละเมิดกฎหมายป่าไม้ และกฎป่าไม้นั้น อาจเป็นความผิดทางอาญา และอาจมีโทษทางแพ่งด้วย เช่น การยกเลิกใบอนุญาตด้วยในบทที่ 2 จะเป็นบทที่กล่าวถึงการกำหนดขั้นตอนและกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติตามสำหรับรัฐธรรมนูญของป่าสงวนและการประกาศป่าสาธารณะที่ได้รับการคุ้มครอง พื้นที่ป่าชุมชนที่จัดตั้งขึ้นนอกพื้นที่ป่า โดยได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มผู้ใช้ ข้อสังเกตของสภานิติบัญญัติหรือรัฐบาลของรัฐ/ภูมิภาค และความเห็นชอบของรัฐบาลสหภาพ อาจกำหนดให้เป็นป่าสาธารณะที่ได้รับการคุ้มครอง ในที่ดินป่าไม้และที่ดินที่ปกคลุมด้วยป่าที่รัฐบาลต้องส่งรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาใด ๆ หรือ

⁹² กฎหมายป่าไม้ของเมียนมาร์.(2553). วันที่ 6 กันยายน 2565 สืบค้นจาก

โครงการทางเศรษฐกิจใด ๆ มาตรา 37 มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาในการออกใบรับรองการทำป่าชุมชน ได้แก่ (ก) เพื่อสนับสนุนความต้องการขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับป่าไม้ เช่น ไม้และผลิตภัณฑ์จากป่าที่ไม่ใช่ไม้สำหรับชุมชนท้องถิ่น (ข) เพื่อลดความยากจนในชนบทด้วยการจ้างงานและรายได้ โอกาสสำหรับชุมชนท้องถิ่น (ค) เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้และเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้ผลิตภัณฑ์จากป่าอย่างยั่งยืน (ง) ส่งเสริมระบบการจัดการป่าไม้โดยมีส่วนร่วมของประชาชน (จ) เพื่อส่งเสริมบริการด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถสนับสนุนการบรรเทาและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่า ให้อธิบายวิธีการจัดตั้งสวนป่าแบบต่างๆ เกี่ยวกับการกำจัดผลิตผลป่าไม้ใด ๆ จากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งภายในประเทศ ให้อธิบายกำหนดวิธีการวินัย คำแนะนำ คำสั่งและหนังสือแจ้ง ให้กรมป่าไม้กำหนดวิธีปฏิบัติในการใช้ระบบการประมวลที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้สกัดผลิตผลป่าเชิงพาณิชย์ตามมาตรา 18 แห่งกฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่เกี่ยวข้องอาจกำหนดและใช้คลังเก็บไม้ที่เหมาะสมระหว่างสถานีรายได้ที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 24 ของกฎหมายป่าไม้ บุคคลใดจะไม่ใช้คลังเก็บไม้โดยไม่ได้รับใบอนุญาตที่ออกโดยรัฐหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ประจำกอง ให้อธิบายกำหนดประเภทของไม้ และกิจการที่ทำด้วยไม้โดยความเห็นชอบของกระทรวง ในการจัดตั้งสถานประกอบการในอุตสาหกรรมจากไม้ จะต้องได้รับใบอนุญาตและจ่ายค่าลิขสิทธิ์ด้วย⁹³

สาระสำคัญของกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้จะปรากฏอยู่ในมาตรา 32 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้มีอำนาจในการจับกุม การค้น การยึด และการจัดการของกลางที่มาจากการกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ รวมตลอดถึงการดำเนินการทางปกครองด้วย มาตรา 33 ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ได้รับมอบอำนาจจากอธิบดีมีอำนาจสั่งการใด ๆ กับผู้กระทำความผิดที่มีของกลางที่อยู่ในความครอบครอง ดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่มีการยึดไม้สักไม่เกิน 1 ต้น หรือไม้สงวนหวงห้ามอื่นไม่เกิน 1 ต้น ให้เสียค่าปรับขั้นต่ำตั้งแต่ 100,000 จ๊าด สูงสุดถึง 500,000 จ๊าด และให้เจ้าหน้าที่ยึดไม้ของกลางดังกล่าว
2. ในกรณีที่มีการยึดไม้อื่นที่ไม่ใช่ไม้สักหรือไม้สงวนหวงห้ามไม่เกิน 1 ต้น ให้เสียค่าปรับขั้นต่ำตั้งแต่ 100,000 จ๊าด สูงสุดถึง 500,000 จ๊าด และให้เจ้าหน้าที่ปล่อยไม้ของกลางดังกล่าว
3. ในกรณีที่ยึดไม้ที่มีมูลค่าตามท้องตลาดราคาไม่เกิน 100,000 จ๊าด ยกเว้นไม้ซุง ให้เสียค่าปรับไม่เกิน 300,000 จ๊าด และให้ปล่อยไม้ของกลางนั้นไป เป็นต้นทั้งนี้หากผู้กระทำความผิดได้ดำเนินการชำระค่าปรับตามที่ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินการทางปกครองกับบุคคลนั้นอีก โดยการดำเนินการทางปกครองนั้นให้ใช้กับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น และผู้ที่ได้รับคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่นั้น หากไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าวก็สามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวนั้นได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำสั่งดังกล่าว

⁹³ การดำเนินการตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ป่าไม้เมียนมาร์.(2561) วันที่ 7 กันยายน 2565 สืบค้นจาก <https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC196311/>.

ในการดำเนินการยึดทรัพย์สินของกลางในคดีป่าไม้ตามกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาได้กำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไว้โดยเฉพาะด้วยว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ผู้ใดใช้อำนาจตามกฎหมายนี้ในทางที่ผิด ยึดผลผลิตป่าไม้ใดๆ ในลักษณะที่เป็นการก่อกวน และโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จะต้องระวางโทษจำคุกและโทษปรับ ทั้งนี้อาจต้องใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลที่ตนยึดทรัพย์สินดังกล่าวด้วย

เมื่อศาลมีคำพิพากษาศาลจะต้องสั่งยึดผลผลิตที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าวทั้งหมด และอาจสั่งยึดยานพาหนะ เรือ เครื่องจักร สัตว์พาหนะ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำความผิดด้วย และอาจกำหนดมูลค่าความเสียหายที่ต้องชดใช้คืนให้กับกรมป่าไม้ด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีการมีการดำเนินการทางปกครองหรือดำเนินการทางอาญาตามกฎหมายนี้ ภาระในการพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าของโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ให้ตกแก่ผู้ถูกดำเนินคดีที่จะต้องพิสูจน์ว่าตนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายในทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้น

นอกจากการกระทำความผิดโดยบุคคลธรรมดาแล้ว กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมายังกำหนดการกระทำความผิดทางอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐไว้ด้วย การกระทำความผิดหลัก ๆ สอง ความผิด เป็นความผิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยมิชอบและการทุจริต พนักงานป่าไม้ผู้ใดใช้อำนาจที่ได้รับภายใต้กฎหมายฉบับนี้โดยมิชอบ ยึดผลผลิตจากป่าไม้เพื่อกลั่นแกล้งโดยไม่มีเหตุผลตาม กฎหมายอาจต้องระวางโทษปรับถึง 10,000 จ๊าด หรือจำคุกเป็นระยะเวลาถึง 1 ปี หรือทั้งจำและ ปรับ 957 พนักงานป่าไม้ใดใช้อำนาจของตนเพื่อรับเงินจากบุคคลใด ๆ ในทางทุจริตหรือในทางละเมิด ต่อกฎหมาย และเข้ามีส่วนร่วมและสมคบกันเก็บเกี่ยว เคลื่อนย้าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งผลผลิต จากป่าไม้โดยผิดกฎหมายต้องระวางโทษจำคุกเป็นระยะเวลาขั้นต่ำ 1 ปี และไม่เกิน 7 ปี

3. เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

3.1 ตารางเปรียบเทียบ

ตารางที่ 3.1 ประเด็นเปรียบเทียบ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐออสเตรเลีย	สาธารณรัฐอินเดีย	สาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์
การยึดของกลาง	กฎหมายป่าไม้ของประเทศไทยนั้นเจ้าหน้าที่พนักงานป่าไม้มีอำนาจ	ในพระราชบัญญัติเลขี่หรือลาเซย์ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่สืบสวน	กฎหมายห้ามตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย พ.ศ. 2555 ของสาธารณรัฐ	กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดียกำหนดให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้	กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์กำหนดให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้มี

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สภาพเมียนมาร์
ยึดบรรดา เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์ พาหนะ ยานพาหนะ หรือ เครื่องจักรกล ใด ๆ ที่บุคคล ได้ใช้ หรือมี เหตุอันควร สงสัยว่าได้ใช้ ในการกระทำ ความผิด หรือ เป็นอุปกรณ์ ให้ได้รับผลใน การกระทำ ความผิดไว้ จนกว่าคดีถึง ที่สุดตาม มาตรา 64 ทวิ	มีอำนาจในการ ยึดสัตว์ป่าหรือ ทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มาจากการ กระทำความผิด ตาม พระราชบัญญัตินี้ และทรัพย์สินที่ ถูกยึดนั้นอาจ ได้รับอนุญาตให้ อยู่ในความดูแล กับเจ้าของได้หาก มีการดูแลที่ เหมาะสมซึ่ง เจ้าของทรัพย์สินต้อง สัญญาว่าจะไม่ถูก กักขังของกลาง ก่อนที่คดีจะเสร็จ สิ้น	ออสเตรเลียไม่ได้ บัญญัติเรื่องการ ยึดของกลางไว้ แต่หากพิจารณา จากกฎหมาย ทั่วไปจะเห็นว่า กฎหมายของ สาธารณรัฐ ออสเตรเลียได้ ให้อำนาจตำรวจ ไว้อย่าง กว้างขวางมาก ในเรื่องการยึด สิ่งของที่ถูก ตำรวจตรวจพบ ในระหว่าง ปฏิบัติหน้าที่ และในส่วนของการ ยึดของ กฎหมายของ สาธารณรัฐ ออสเตรเลียนั้น กระบวนกร ดังกล่าวช่วย ต้องกระทำโดย ชอบด้วย กฎหมายด้วย เช่นเดียวกันกับ สหรัฐอเมริกา ด้วย เช่นนี้หาก เจ้าหน้าที่จะ	หรือตำรวจมี อำนาจในการยึด ทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือได้มาจาก การกระทำ ความผิดดังกล่าว เมื่อมีเหตุอันควร เชื่อได้ว่าได้ใช้ หรือได้มาจาก การกระทำ ความผิด เกี่ยวกับป่าไม้ และให้มีอำนาจ จับกุมผู้กระทำ ความผิดดังกล่าว และเมื่อ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ได้ยึดทรัพย์สิน นั้นไว้แล้วจะต้อง ทำเครื่องหมาย บนทรัพย์สินนั้น ว่ามีการยึด ทรัพย์สินนั้นแล้ว และให้รายงาน การยึดต่อศาลที่ มีเขตอำนาจใน การพิจารณาคดี ดังกล่าวทราบถึง การยึดนั้นด้วย ทั้งนี้หาก เจ้าหน้าที่ป่าไม้	อำนาจในการ จับกุม การค้น การยึด และการ จัดการของกลาง ที่มาจากการ กระทำความผิด ตามกฎหมายป่า ไม้ รวมตลอดถึง การดำเนินการ ทางปกครองด้วย เมื่อศาลมีคำ พิพากษาศาล จะต้องสั่งยึด ผลผลิตที่ได้จาก การกระทำ ความผิดดังกล่าว ทั้งหมด และอาจ สั่งยึด ยานพาหนะ เรือ เครื่องจักร สัตว์ พาหนะ เครื่องมือ และ อุปกรณ์ที่ใช้ใน การกระทำ ความผิดด้วย และอาจกำหนด มูลค่าความ เสียหายที่ต้อง ชดใช้คืนให้กับ กรมป่าไม้ด้วยก็ได้	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สภาพเมียนมาร์
			ดำเนินการยึด ของกลางในคดี เกี่ยวกับป่าไม้ก็ ต้องปฏิบัติตาม หลักกฎหมาย ทั่วไปที่ให้ อำนาจตำรวจไว้	พิจารณาแล้ว เห็นว่าทรัพย์สิน ดังกล่าวนั้นเป็น ทรัพย์สินของ ทางราชการ และไม่ทราบตัว ผู้กระทำ ความผิดก็ให้ รายงานเหตุ ดังกล่าวต่อ ผู้บังคับบัญชา โดยเร็วต่อไป หากทรัพย์สินที่ ยึดนั้นเป็นไม้ หรือผลผลิตจาก ไม้รวมถึง เครื่องมือทั้งหมด โค กระบือ ที่ใช้ ในการกระทำ ความผิด เกี่ยวกับป่าไม้ จะต้องยึดเสีย ทั้งสิ้น	ในการ ดำเนินการยึด ทรัพย์สินของ กลางในคดีป่าไม้ ตามกฎหมายป่า ไม้ของ สาธารณรัฐแห่ง สภาพเมียนมาร์ ได้กำหนดความ รับผิดชอบของ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ไว้โดยเฉพาะ ด้วยว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้ใดใช้อำนาจ ตามกฎหมายนี้ ในทางที่ผิด ยึด ผลผลิตป่าไม้ใดๆ ในลักษณะที่เป็น การก่อกวน และ โดยมิชอบด้วย กฎหมาย จะต้อง ระวางโทษจำคุก และโทษปรับ ทั้งนี้อาจต้องดใช้ ค่าเสียหายแก่ บุคคลที่ตนยึด ทรัพย์สิน ดังกล่าวด้วย

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์
	ในระหว่างคดี หากมีการยื่น คำร้องต่อเจ้า พนักงานป่าไม้ พนักงาน สอบสวน พนักงาน อัยการ หรือ ศาล แล้วแต่ กรณีว่า ทรัพย์สินที่ยึด ไว้ตามมาตรา 64 ทวิ นั้น มิใช่เป็นของ ผู้กระทำ ความผิด หรือ ของผู้มีเหตุอัน ควรสงสัยว่า เป็นผู้กระทำ ความผิดให้ พนักงาน เจ้าหน้าที่โดย อนุมัติ รัฐมนตรีคืน ทรัพย์สินหรือ เงิน แล้วแต่ กรณี ให้แก่ เจ้าของก่อน ถึงกำหนดตาม มาตรา 64 ทวิ	ใน พระราชบัญญัติ ซีหรือลาเซย์ไม่ได้ กำหนดเรื่องการ คืนของกลางไว้ โดยเฉพาะจึงต้อง กลับไปปรับใช้ หลักกฎหมาย ทั่วไป กล่าวคือ พนักงานอัยการ สูงสุดจะมีหน้าที่ วินิจฉัยสั่งการ ภายใต้การกำกับ ดูแลของ กระทรวงยุติธรรม สหรัฐอเมริกาซึ่ง กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ ถูก กำหนดเอาไว้ใน ระเบียบปฏิบัติ ของอัยการสูงสุด ซึ่งระเบียบ ดังกล่าวได้วาง แนวทางในการ จัดการทรัพย์สิน ของกลางที่ถูกยึด มาไว้ว่าต้องส่ง มอบไปยัง กระทรวงยุติธรรม เพื่อใช้ให้เกิด ประโยชน์ในงาน	กฎหมายห้ามตัด ไม้อย่างผิด กฎหมาย พ.ศ. 2555 ของ สาธารณรัฐ ออสเตรเลียได้ กำหนดการคืน ของกลางที่ยึดได้ จากการกระทำ ความผิดตาม พระราชบัญญัติ นี้ ดังนี้ 1. เจ้าหน้าที่ต้อง ดำเนินการตาม สมควรเพื่อคืน ของที่ยึดภายใต้ หมวดนี้ เมื่อมี กรณีต่อไปนี้ เกิดขึ้นโดยเร็ว ที่สุด (ก) เหตุแห่งการ ยึดสิ่งของนั้นไม่ มีอยู่อีกต่อไป (ข) มีการ พิจารณาเป็นที่ ยุติแล้วว่าสิ่งของ นั้นจะไม่จำเป็น ที่ต้องยึดไว้เพื่อ ใช้เป็นหลักฐาน ในการพิสูจน์ ความผิด	กฎหมายป่าไม้ ของสาธารณรัฐ อินเดียไม่ได้ บัญญัติถึงเรื่อง การคืนของกลาง ไว้แต่อย่างใด	ในกรณีที่มีการมี การดำเนินการ ทางปกครอง หรือดำเนินการ ทางอาญาตาม กฎหมายนี้ ภาระในการ พิสูจน์ถึงความ เป็นเจ้าของโดย ชอบด้วย กฎหมาย หรือ สิทธิครอบครอง โดยชอบด้วย กฎหมายนั้น ให้ตกแก่ผู้ถูก ดำเนินคดีที่ จะต้องพิสูจน์ว่า ตนเป็นเจ้าของ หรือผู้ ครอบครองโดย ชอบด้วย กฎหมายใน ทรัพย์สินที่ถูกยึด นั้น

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์
ได้ในกรณี ดังต่อไปนี้ (1) เมื่อ ทรัพย์สินนั้น ไม่จำเป็นต้อง ใช้เป็น พยานหลักฐาน ในการ พิจารณาคดีที่ เป็นเหตุให้ ทรัพย์สินนั้น ถูกยึด และ (2) เมื่อ ผู้กระทำความ ผิดหรือผู้ มีเหตุอันควร สงสัยว่าเป็น ผู้กระทำความ ผิดได้ ทรัพย์สินนั้น มาจากผู้เป็น เจ้าของโดย การกระทำ ความผิดทาง อาญา”	ของกระทรวง หรือหน่วยงาน ของรัฐบาลอื่น ๆ ยกเว้นทรัพย์สินที่ เป็นเงินสดหรือ เงินที่ได้จากการ ขายทรัพย์สิน ดังกล่าวจะไม่ นำไปเก็บไว้ที่ หน่วยงานอื่นแต่ จะต้องนำเงินสด หรือเงินที่ได้จาก การขายทรัพย์สิน นั้นส่งเข้ากองทุน เพื่อเก็บรักษา แทนทรัพย์สิน ของกลาง นอกจากนี้บาง หน่วยงานได้ กำหนดระเบียบ ภายในสำหรับ บังคับใช้เพื่อเป็น แนวทางในการนำ ทรัพย์สินของ กลางออกไปใช้ ประโยชน์	ของกระทรวง (ค) เมื่อพ้น ระยะเวลา 60 วันหลังจากการ ยึดทรัพย์สิน โดยมีข้อยกเว้น ว่าหากอยู่ภายใต้ คำสั่งศาล กำหนดไว้ไม่ให้ คืน และหากสิ่ง นั้นถูกริบหรือริบ ตามคำสั่งศาล หรือ เป็นเรื่อง ของข้อพิพาท เกี่ยวกับความ เพื่อใช้เป็น หลักฐานในคดี ได้ล่วงพ้นเกิน กำหนด 60 วัน หลังจากยึด ทรัพย์สินนั้นและยัง ไม่แล้วเสร็จ (รวมถึงการ อุทธรณ์ต่อศาล เกี่ยวกับการ พิจารณาคดี เหล่านั้นด้วย) หรือรัฐหรือ เจ้าหน้าที่ได้รับ อนุญาตเป็น อย่างอื่น (โดย			

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์
การ จำหน่าย ของ กลาง	หากพนักงาน เจ้าหน้าที่ป่า ไม้เห็นว่าของ กลางดังกล่าว เป็นของที่เสีย ง่าย หรือถ้ารอ จนคดีถึงที่สุด จะเป็นการ เสี่ยงต่อความ เสียหายหรือ ค่าใช้จ่ายจะ เกินส่วนกับค่า ของกลาง ให้ พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้ดูแลรักษา ของกลาง พิจารณาขาย ทอดตลาด หรือประมูล โดยต้องทำ หนังสือขอ ความเห็นชอบ ต่อพนักงาน	พระราชบัญญัติ ซีหรือลาเซย์ กำหนดให้นำเอา กฎหมายศุลกากร ของสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้กับกรณี ทรัพย์สินที่มี ลักษณะเป็น สิ่งของที่เน่าเสีย ได้หรือหากเก็บ รักษาไว้จะเป็น ผลเสียต่อ หน่วยงานของรัฐ มากกว่าหรือ ทรัพย์สินที่หนอง ช้าไว้จะมี ค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เช่น ผลผลิตทาง การเกษตร เป็น ต้น กระทรวง ยุติธรรมได้มี บันทึกข้อตกลง ภายใต้หัวข้อของ การใช้ทรัพย์สิน	กฎหมายหรือ คำสั่งศาลของรัฐ หรือดินแดน) ให้ รักษา ทำลาย จำหน่ายหรือ จัดการกับสิ่งของ ที่ยึดนั้นแทน กฎหมายห้ามตัด ไม้อย่างผิด กฎหมาย พ.ศ. 2555 ของ สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย เจ้าหน้าที่อาจ จำหน่ายสิ่งของ ที่ยึดไว้ตาม พระราชบัญญัติ นี้ได้ ถ้า เจ้าหน้าที่ได้ ดำเนินการตาม สมควรเพื่อคืน ของให้บุคคล หนึ่งบุคคลใด แล้ว แต่ เจ้าหน้าที่ไม่ สามารถระบุตัว บุคคลได้ หรือ บุคคลนั้นปฏิเสธ ที่จะเข้า ครอบครอง สิ่งของนั้น กรณี	กฎหมายป่าไม้ ของสาธารณรัฐ อินเดียกำหนด ว่าเมื่อเสร็จสิ้น การพิจารณาคดี แล้วทรัพย์สินที่ ถูกยึดไว้ถ้าเป็น ทรัพย์สินของ ทางราชการหรือ ศาลสั่งให้ยึด ศาลจะสั่งให้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นผู้รับผิดชอบ จัดการทรัพย์สิน ดังกล่าว หรือจะ สั่งจำหน่าย ทรัพย์สินด้วยวิธี อื่นก็ได้ตาม มาตรา 56 แห่ง พระราชบัญญัติ ป่าไม้อินเดีย พ.ศ. 2470 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ในทางปฏิบัติ	กฎหมายป่าไม้ ของสาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียน มาร์ไม่ได้บัญญัติ ในเรื่องของการ จำหน่ายของ กลางไว้แต่อย่าง ใด

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์
สอบสวน หรือ พนักงาน อัยการ ผู้รับผิดชอบ เพื่อขอ จำหน่ายของ กลางเมื่อ พนักงาน สอบสวน หรือ พนักงาน อัยการ ผู้รับผิดชอบ แล้วแต่กรณี ให้ความ เห็นชอบแล้ว ให้ทำบันทึก รายละเอียด คำพิพากษา รูปพรรณ เกี่ยวกับของ กลางไว้เป็น หลักฐานแล้ว ให้พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ ขออนุมัติขาย ทอดตลาดต่อ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวง ทรัพยากรธรณ มชาติและ	ลงวันที่ 9 เมษายน 1991 วาง หลักเกณฑ์ให้ หน่วยงานที่ออก ระเบียบภายในไว้ แล้วสามารถ ดำเนินการกับ ของกลางดังกล่าว ได้ เช่น กฎหมาย ศุลกากรของ สหรัฐอเมริกาที่ได้ กำหนดให้มีการ จัดการกับบรรดา ทรัพย์สินของ กลางที่เป็นของ เสียหายหรือเสื่อม ราคาหรือจะเสีย ค่าใช้จ่ายในการ รักษาเกินควรก็ อาจจะดำเนินการ ขายทอดตลาดได้ ทันที แต่หาก สินค้าดังกล่าวมี มูลค่าเกิน 100,000 ดอลลาร์ หรือทรัพย์สินอื่น จะต้องร้องขอต่อ ศาลเสียก่อน นอกจากนี้ยังมี กฎหมายยาเสพติด ของประเทศ	เช่นว่านี้ เจ้าหน้าที่อาจ จำหน่ายสิ่งของ นั้นโดยวิธีที่ เจ้าหน้าที่ เห็นสมควรโดย คำนึงถึงลักษณะ สภาพของ สิ่งของนั้นเสียได้	หากไม่ทราบ หรือไม่พบ ผู้กระทำ ความผิดศาล อาจสั่งให้ เจ้าหน้าที่ไป ดูแลรับผิดชอบ นำไปใช้ ประโยชน์ต่อไป หรืออาจสั่งให้ โอนให้กับบุคคล ซึ่งศาลเห็นว่า มีสิทธิได้รับ ทรัพย์สิน ดังกล่าวก็ได้ ทั้งนี้ห้ามมิให้ ศาลมีคำสั่ง ดังกล่าวจนกว่า จะพ้นกำหนด หนึ่งเดือนนับแต่ วันที่ได้ยึด ทรัพย์สินนั้น หรือยังไม่ได้ พิจารณากรณี ที่มีบุคคลได้อ้าง สิทธิในทรัพย์สิน รวมถึงพิจารณา พยานหลักฐานที่ บุคคลนั้นได้อ้าง เพื่อสนับสนุน สิทธิของเขาให้		

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์
	สิ่งแวดล้อม หรือผู้รับ มอบหมาย เมื่อ รัฐมนตรีว่ากา รกระทรวง ทรัพยากรธร มชาติและ สิ่งแวดล้อม หรือผู้รับ มอบหมาย อนุมัติให้ขาย ทอดตลาดของ กลางแล้วให้ พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบ ดำเนินการ ขาย ทอดตลาด ทั้งหมด หรือ บางส่วนโดย ให้อธิบดี ผู้อำนวยการ สำนักหรือผู้ว่า ราชการ จังหวัด แล้วแต่กรณี แต่งตั้ง คณะกรรมการ จำนวนอย่าง น้อย 3 คน มี ข้าราชการไม่	สหรัฐอเมริกา (Controlled Substances Act) ก็ได้บัญญัติ ถึงแนวทางในการ ดำเนินการกับ ทรัพย์สินในคดีอา ชญาและ สิ่งแวดล้อม กล่าวคือการนำ ทรัพย์สินของ กลางที่ยึดไว้ออก ขายหรือนำ ทรัพย์สินดังกล่าว ออกไปใช้เพื่อ ประโยชน์ให้นำ กฎหมายศุลกากร มาใช้บังคับโดย อนุโลม ซึ่ง ทรัพย์สินดังกล่าว อาจนำมาใช้เพื่อ ประโยชน์ของทาง ราชการหรือนำไป ขายทอดตลาดก็ ได้หากว่าไม่ใช่ กรณีต้องห้ามตาม กฎหมาย		เป็นที่ยุติ เสียก่อน แต่หาก ทรัพย์สินที่ยึดไว้ นั้นตาม ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ ที่เนาเสียได้ง่าย ศาลอาจสั่งให้ จำหน่าย ทรัพย์สิน ดังกล่าวแล้วนำ เงินมาเก็บรักษา ไว้แทนก็ได้	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเด็น เปรียบเทียบ	ไทย	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย	สาธารณรัฐ อินเดีย	สาธารณรัฐแห่ง สภาพเมียนมาร์
	ต่ำกว่าระดับ 5 เป็นประธาน มีหน้าที่ กำหนดราคา ขั้นต่ำและ ดำเนินการ รับผิดชอบ เรื่องการ ประมูลขาย หรือขาย ทอดตลาด ต่อไป				

3.2 สรุปผลการเปรียบเทียบ

จากการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นการยึดของกลาง การคืนของกลาง และการจำหน่ายของกลางในคดีป่าไม้ ระหว่างประเทศไทย กับสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐอินเดีย และสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์ นั้น ผู้ศึกษาเห็นได้ว่าประเทศที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ครอบคลุมทั้ง 3 เรื่องเลย ก็จะมีแต่กฎหมายของประเทศไทย ซึ่งก็คือพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ในส่วนของประเทศอื่น ๆ อย่างพระราชบัญญัติเลซซ์หรือลาเซย์ของสหรัฐอเมริกา ก็มีการบัญญัติในเรื่องของการยึด และการจำหน่ายของกลางไว้ แต่ไม่ได้บัญญัติเรื่องของการคืนของกลางจึงต้องนำหลักกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกรณีดังกล่าว ส่วนกฎหมายห้ามตัดไม้อย่างผิดกฎหมาย พ.ศ. 2555 ของสาธารณรัฐออสเตรเลียนั้นก็มียกเว้นบทบัญญัติการคืนและการจำหน่ายของกลางเท่านั้น ส่วนการยึดนั้นถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายทั่วไปไม่ได้มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใดเช่นกัน กฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดียก็มีบัญญัติไว้เพียงการยึดและจำหน่ายของกลางไม่ได้บัญญัติเรื่องของการคืนของกลางไว้ และกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์ก็มีบทบัญญัติแค่เรื่องของการยึดและคืนของกลางเท่านั้นไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องของการจำหน่ายของกลางไว้

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้

พ.ศ. 2484

ในบทนี้จะเป็นการนำเอาแนวคิดทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางของประเทศไทยและต่างประเทศมาวิเคราะห์กับสภาพปัญหา เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เหมาะสมกับการนำไปปรับใช้แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ต่อไป โดยผู้ศึกษาจะขอศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

ในส่วนของปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ก็คือในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้เกิดขึ้น จะมีนักกฎหมายคนละฉบับมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเดียวกัน กล่าวคือในเรื่องของการคืนของกลางในคดีป่าไม้บางกรณีก็มีการคืนของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บางกรณีก็มีการคืนตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นั้น

จากการศึกษาหลักกฎหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางในคดีป่าไม้แล้วเห็นว่า มีหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีที่สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้ปัจจุบันแนวความคิดตามรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ได้วิวัฒนาการไปในทางที่ว่าคุณคดีย่อมมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยรัฐต้องยอมรับและให้ความคุ้มครองในขณะเดียวกันสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายคือในการใช้ทรัพย์สินนั้นมิใช่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นแต่จะใช้สอยทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมความมั่นคงปลอดภัยไม่ว่าจะทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐ หากจะก้าวก้าวการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของสังคมและสาธารณชนส่วนรวมด้วย การที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงโดยการตรากฎหมายเพื่อกำหนดวิธีการได้มาและการใช้สอยทรัพย์สินตลอดจนวางข้อจำกัดสิทธิแห่งทรัพย์สินของบุคคลนั้น เช่น การตรากฎหมายออกมาใช้บังคับโดยการกำหนดว่าผู้ใดทำหรือมีไว้ซึ่งทรัพย์สินบางประเภทที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าเป็นความผิดไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ให้ยึดเสียทั้งสิ้น เป็นต้น

หากพิจารณาจากแนวคิดตีความตามหลักทางประวัติศาสตร์ (Historical Interpretation) หมายถึงการตีความโดยวิเคราะห์ถึงประวัติพัฒนาการ และความเป็นมาของการตรากฎหมาย อันได้แก่ความเป็นมาของหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ก่อนตรากฎหมายนั้น ปัญหาหรือข้อขัดข้องอันเป็นเหตุแห่งการเสนอกฎหมายนั้น เพื่อที่จะได้ทราบว่พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 นั้นได้ตราขึ้นเพราะอะไร มีที่มาจากปัญหาอะไร และการนำเอาทฤษฎี Mischief Rule มาปรับใช้ ซึ่งสาระสำคัญ

ของทฤษฎี Mischief Rule คือการพิจารณาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้และการตีความกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย และการนำเอาแนวคิดการตีความตามหลักภาษา (Grammatical Interpretation) และทฤษฎี Literal Rule หรือ Plain Meaning Rule ซึ่งเป็นแบบทฤษฎีที่สำคัญในการใช้และการตีความกฎหมาย โดยเป็นการตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามอรรถและพยัญชนะ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือกฎหมายเขียนไว้ว่าอย่างไรก็ต้องใช้หรือตีความไปตามนั้นก็จะต้องเลือกตีความตามถ้อยคำของตัวบทกฎหมาย ซึ่งเป็นวัตถุแห่งการตีความตามปกติจะต้องพิจารณาหลักภาษาเป็นลำดับแรก ในกรณีมีการใช้ศัพท์เฉพาะ หรือคำนิยามก็ย่อมเป็นไปตามความหมายที่พึงเข้าใจกันตามรูปศัพท์นั้น และโดยที่ถ้อยคำที่ใช้อาจมีความหมายในเวลาที่เราตีความขึ้น แตกต่างจากเวลาที่ปรับใช้และตีความกฎหมายนั้น ดังนั้น การตีความกฎหมายตามหลักภาษา ก็ต้องคำนึงถึงความเข้าใจถ้อยคำนั้น ๆ ในเวลาที่ตรากฎหมายนั้นประกอบไปด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือต้องหาเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวให้เจอและตีความให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเจตนารมณ์นั้น โดยนำเอาแนวคิดตีความตามความมุ่งหมาย (Teleological Interpretation) หมายถึงการตีความตามความมุ่งหมายหรือคุณค่า หรือตามเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังบทกฎหมายนั้น โดยมีได้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทกฎหมายนั้นโดยตัวของบทกฎหมายนั้นเองมาประกอบด้วย เช่น ในกฎหมายอาญาก็อาจหมายถึง "สิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง" หรือ "หลักความสมควรแก่เหตุ" มุ่งควบคุมการกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด และ "ความมีดุลยภาพระหว่างประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์เอกชน" เป็นต้น

การตีความตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะต้องดูเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น มิใช่เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย เอกสารในการร่างกฎหมายจึงเป็นเครื่องช่วยในการตีความกฎหมาย เพราะแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย แต่มีเจตนารมณ์ของกฎหมาย นอกจากนี้แล้วการค้นหาเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยากด้วย อีกทั้งรายงานการประชุมร่างกฎหมายก็ปะปนไปด้วยทัศนคติส่วนตัวของผู้ร่างหรือมีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่ควรให้ผู้ใช้อกฎหมายไปค้นหาทัศนคติของคนไม่ก็คน แต่ควรค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายแทน โดยอาจนำเอาทฤษฎี Purposive Approach ซึ่งวางหลักไว้ว่าการตีความกฎหมายจะบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายก็ต่อเมื่อผู้ใช้และตีความกฎหมายมีความเข้าใจในกฎหมายบังคับใช้แก่พฤติการณ์แห่งกรณีอย่างรอบด้านมาประกอบด้วยกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบังคับใช้กฎหมายมากที่สุด ทั้งนี้การตีความต่าง ๆ ข้างต้น ก็ต้องนำเอาแนวคิดการตีความอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบของกฎหมาย (Systematic Interpretation) กล่าวคือการตีความโดยคำนึงถึงข้อความและเหตุผลแวดล้อมของบทกฎหมาย และความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของบทกฎหมายนั้นกับระบบกฎหมายทั้งระบบ ซึ่งหมายรวมถึงแต่ตำแหน่งแห่งที่แห่งบทกฎหมาย การจัดหมวดหมู่ การจัดลำดับ หัวเรื่อง และอารัมภบทของกฎหมาย มาพิจารณาประกอบด้วย และการนำเอาทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมายมาพิจารณาประกอบก็จะได้ว่าความว่า กฎหมายนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีศักดิ์ของกฎหมายนั้นแตกต่างกัน บางตำราเรียกลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) บางตำราเรียกว่า ลำดับชั้นของกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งคือลำดับความสูงต่ำของกฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันของกฎหมายแต่ละฉบับพิจารณาได้จากองค์กรที่มีอำนาจใน

การออกกฎหมายต่างกัน เช่น รัฐธรรมนูญจัดทำโดยองค์กรนิติบัญญัติสูงสุดของประเทศ คือรัฐสภา พระราชบัญญัติก็ออกโดยรัฐสภาเช่นกัน โดยปกติกฎหมายไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) อยู่บ้างแต่น้อยมาก ในบรรดากฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ทั้งหลายย่อมมีระดับชั้นต่างกัน รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บทในการวางระเบียบบริหารประเทศย่อมมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นกฎหมายระดับกฎหมายบัญญัติ และสุดท้ายเป็นกฎหมายระดับกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยอาศัยกฎหมายระดับกฎหมายบัญญัติ ผลของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Effects of the Legal Hierarchy) คือ เมื่อต้องทำการวินิจฉัยตัดสิน (Adjudged) เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องทราบว่าสามารถนำกฎหมายฉบับใดเรื่องใดมาปรับใช้แก่กรณี การจัดลำดับศักดิ์หรือลำดับชั้นแห่งกฎหมายจะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งแห่งกฎหมายแล้ว บอกให้ทราบว่าจะต้องใช้กฎหมายฉบับใดมาบังคับใช้แก่คดีซึ่งมีหลักการโดยสรุปดังนี้กรณีที่กฎหมายเฉพาะเรื่อง (Special Law) ขัดแย้งกับกฎหมายทั่วไป (General Law) ต้องใช้บังคับกฎหมายเฉพาะเรื่อง ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าหากพิจารณาจากหลักกฎหมายและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นก็จะสามารถตัดปัญหาในเรื่องของการอ้างบทบัญญัติของกฎหมายคนละฉบับมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเดียวกันได้ กล่าวคือ แม้ว่าพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่เท่าเทียมกันก็ตาม แต่เมื่อพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่อง หรือกฎหมายพิเศษ เมื่อขัดแย้งกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องใช้กฎหมายเฉพาะเรื่องก่อน ซึ่งหากกฎหมายเฉพาะเรื่องไม่มีบัญญัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ก็คือนำกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกรณีนั้น สุดท้ายแล้วหากไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ก็ควรนำเอาทฤษฎี Golden Rule คือการใช้และการตีความกฎหมายตามความมุ่งหมายของกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้วิธีนี้ยอมให้มีการแปลความหมายให้แตกต่างไปจาก ความหมายปกติ เพื่อให้เกิดผลการบังคับใช้อย่างสมเหตุสมผล ต่อไป

2. ปัญหาการพิจารณาคำร้องขอคืนของกลางระหว่างคดี

การคืนของกลางในคดีอาญา ตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญา เมื่อปรากฏสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเป็นสิ่งของที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น เจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจยึดสิ่งของเหล่านั้นไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด โดยรอฟังคำวินิจฉัยของศาลในคดีนั้นว่าให้จัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดไว้อย่างไรหลักปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับของกลาง ปรากฏตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า "สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็คืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น" การคืนทรัพย์สินของกลางตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ในหลักการจะคืนไปเมื่อคดีถึงที่สุด การคืนไปก่อนคดีถึงที่สุดอาจเสี่ยงต่อความเสียหายได้ เพราะทรัพย์สินของบางอย่างที่ยึดไว้ ถ้าเป็นของที่กฎหมายบัญญัติให้ยึด การคืนไปก่อนย่อมกระทำไม่ได้ เพราะหากต่อมาศาลพิพากษาให้ยึดสิ่งของนั้นแล้วนำสิ่งของนั้นมาส่งคืนไม่ได้ ความรับผิดชอบตกอยู่กับเจ้าพนักงานที่สั่งให้คืนไปก่อนนั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อำนาจในการคืนสิ่งของที่ยึดไว้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ไม่ใช่เป็นอำนาจ

ของพนักงานอัยการ และการคืนสิ่งของต้องคืนให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้นเท่านั้น ส่วนการที่จะคืนสิ่งของได้เมื่อใดนั้น กฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด... สำหรับปัญหาที่หารือมานี้ การที่พนักงานอัยการได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนจัดการเกี่ยวกับของกลางตามมาตรา 85 เป็นเพียงคำแนะนำของพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไปหลังจากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าตามพยานหลักฐาน ทรัพย์สินของกลางเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจไม่คืนทรัพย์สินของกลางดังกล่าวให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นซึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอคืนทรัพย์สินของกลางนั้นปัญหาจึงมีอยู่ว่าเมื่อมีการร้องขอคืนของกลางระหว่างกรณีที่เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ นั้น ในกรณีของกลางเป็นสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางที่มีใช้เป็นผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และไม่ต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีและต้องเป็นการได้จากผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริง ด้วยการกระทำความผิดทางอาญา จะต้องให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางนั้น ๆ ให้เจ้าของที่แท้จริงและมีสิทธิครอบครองได้โดยถูกกฎหมาย ซึ่งก่อนเสนอขออนุมัติคืนของกลางต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหนังสือขอความเห็นชอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบก่อนว่าของกลางที่จะพิจารณาให้คืนแก่เจ้าของที่แท้จริงนั้น ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีหรือไม่ เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบแล้วจึงขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางต่อไป โดยเฉพาะของกลางที่เกิดจากการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ในกรณีหากมีผู้อื่นที่มีใช้ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือ พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ปฏิบัติต่อของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ต่อมาเมื่อคดีถึงที่สุดศาลมีคำพิพากษาไม่ยึดของกลาง หรือพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ไม่ว่าจะทรัพย์สินจะเป็นของผู้กระทำความผิด หรือผู้อื่นที่สงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หรือไม่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่คืนให้แก่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองที่แท้จริง โดยผู้เป็นเจ้าของจะต้องมีหนังสือเรียกร้องขอคืนภายในกำหนด 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ทราบคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการ หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในทางปฏิบัติก็คือว่าเมื่อพนักงานอัยการได้มีคำสั่งฟ้องคดี แต่มิได้มีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินของกลาง หรือแม้แต่มีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สิน แต่คดียังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งถือได้ว่าคดียังไม่สิ้นสุดก็ตาม พนักงานอัยการจะมีหนังสือแจ้งผลเกี่ยวกับการจัดการของกลางถึงพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินการจัดการของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา 85 วรรคท้าย ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะนำไปปรับใช้กับกรณีคดีถึงที่สุด หรือเสร็จคดีแล้วเท่านั้น แต่ในกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดจะสั่งให้คืนตามมาตรา 85 วรรคท้ายนั้นสามารถสั่งได้หรือไม่

จากการศึกษาหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่าหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมและสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้

ในเรื่องของการพิสูจน์ความเป็นเจ้าของที่แท้จริงและมีสิทธิครอบครองได้โดยถูกกฎหมาย หากก่อนการอนุมัติคืนของกลางนั้นผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีดังกล่าวควรนำเอาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่บนหลักการที่ว่า "เสรีภาพอันเป็นหลักพื้นฐานของเสรีภาพและสิทธิโดยธรรมชาติ (Essential Freedom and Natural Right) ของมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นและต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ" มาประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามหลักกฎหมายไทย ตามหลักการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2560 ได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย กล่าวคือการใช้อำนาจของหน่วยงานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา 2 (16) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพการละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือการจำกัดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามหลักรัฐธรรมนูญนั้นไม่อาจทำได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเฉพาะและเพียงพอที่จำเป็นเท่านั้นจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้ เหตุผลที่เห็นว่าควรนำเอาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการพิจารณาคืนของกลางระหว่างคดีก็เพราะว่าบางครั้งกระบวนการขึ้นตอนและระยะเวลาในการพิสูจน์ความเป็นเจ้าของที่แท้จริงและมีสิทธิครอบครองอาจกระทบสิทธิเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้ ดังนั้นการพิจารณาคืนของกลางระหว่างคดีนั้นต้องคำนึงด้วยว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือไม่ แต่เพื่อเป็นการถ่วงดุลการใช้สิทธิดังกล่าวเกินควรและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ผู้ศึกษาจึงเห็นควรนำเอาแนวคิดในการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย กล่าวคืออาจมีการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิในทรัพย์สินนั้นไว้ โดยเฉพาะ เพื่อรัฐจะได้จำกัดทรัพย์สินที่รัฐเห็นว่าถ้าหากให้ผู้อื่นผู้ใดมิไว้ในความครอบครองแล้วจะก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือภัยแก่สังคม หรือเพื่อรัฐจะได้ป้องกันไม่ให้เจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในการกระทำความผิดนั้นด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อมีการให้สิทธิก็ต้องมีการจำกัดสิทธิเพื่อความเป็นธรรมทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่และผู้ร้องขอด้วย

3. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยึดของกลาง

การยึดทรัพย์สินในทางอาญามีความมุ่งหมายเพื่อนำทรัพย์สินนั้นมาใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งคดี การยึดทรัพย์สินตามความมุ่งหมายนี้ไม่คำนึงว่าทรัพย์สินที่ยึดมานั้นจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดหรือไม่ การยึดทรัพย์สินในความหมายของการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นวิธีปฏิบัติกรอย่างหนึ่งที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการนำทรัพย์สินสิ่งของมาสู่การพิจารณาคดี แต่การที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจเช่นนั้นได้ย่อมหมายถึงว่าทรัพย์สินสิ่งของนั้นต้องมีมูลกรณีตามกฎหมายที่จะถูกยึดได้ด้วย ส่วนมูลกรณี

ใดที่เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจยึดทรัพย์สินของได้นั้น ก็อาจจำแนกได้ตามความมุ่งหมายของการยึดมา เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน ของกลางในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ได้แก่

1. ไม้ที่ยังมิได้แปรรูป (ไม้ท่อน)
2. ไม้แปรรูป, สิ่งประดิษฐ์เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้
3. ของป่า
4. สัตว์ป่าซากของสัตว์ป่า หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่า รังของสัตว์ป่า
5. บรรดาอาวุธปืนเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิด
6. วัตถุหรือสิ่งของอื่นๆที่ใช้เป็นหลักฐานในคดีได้

ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดของกลาง ที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดแล้ว ต้องจัดบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนำส่งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย และเก็บรักษาของกลางไว้ในที่ปลอดภัยต่อไป ของกลางที่ยึดไว้นั้นจะต้องทำบันทึกส่งมอบให้หน่วยงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดจับกุมเป็นผู้เก็บรักษา ตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เดิมกรมป่าไม้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ โดยให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2532 ข้อ 3 กำหนดให้ของกลางที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ทุกชนิด ยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ มอบให้กรมป่าไม้รับไปดูแล รักษา และจัดการตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเร็ว โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดของกลางไว้ จนกว่าคดีถึงที่สุดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 64 ทวิ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตาม มาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุดทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิด หรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ปัญหาก็คือว่าการที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานยึดของกลางนั้นไว้จนคดีถึงที่สุดนั้นเหมาะสมหรือไม่

จากการศึกษาหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่าหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมและสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้

ในเรื่องของการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในยึดของกลางนั้นผู้ศึกษาเห็นควรนำเอาแนวคิดการใช้ดุลพินิจมาปรับใช้ด้วยเพราะ หลักการใช้ดุลพินิจเป็นเรื่องของการที่กฎหมายมอบอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ในเรื่องใดไว้เฉพาะ โดยเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่นั้นมีเสรีภาพในการพิจารณาตามแต่ละสถานการณ์ว่าจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ และจะใช้อย่างไร ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจดุลพินิจ เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาและปรับให้เข้ากับสถานการณ์เฉพาะ และความเปลี่ยนแปลงอันเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นตลอดเวลาซึ่งเป็นเรื่องที่ยากกฎหมายไม่อาจคาดการณ์ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากปล่อยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีดุลพินิจมากเกินไปก็จะมีหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนเพราะเจ้าหน้าที่อาจใช้อำนาจตามอำเภอใจก็ได้ ดังนั้นการใช้ดุลพินิจนั้นจะต้องนำเอาแนวคิดการใช้อำนาจตามสมควรแก่เหตุมาประกอบด้วย

ส่วนกระบวนการยึดหนี้จากการศึกษากฎหมายเฉพาะนั้นผู้ศึกษาเห็นว่ากระบวนการตามพระราชบัญญัติศาลการมีกระบวนการเกี่ยวกับการยึด การดูแลรักษา รวมทั้งการขายทอดตลาดที่มีลักษณะที่ค่อนข้างชัดเจน รวดเร็ว และรัดกุม ดังจะเห็นได้จากการที่เปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวสามารถขอคืนทรัพย์สินของกลางภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ ซึ่งกฎหมายนี้ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธินั้นนานเกินสมควร หากพิจารณานำบทบัญญัติของพระราชบัญญัติศาลการมาใช้กับพระราชบัญญัติป่าไม้ ในแง่ของความรวดเร็วดังกล่าวอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เพราะจะเป็นการลดภาระ และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่กรมป่าไม้ โดยหากไม่มีผู้ใช้สิทธิดังกล่าว ทรัพย์สินของกลางก็จะถูกยึดโดยผลของกฎหมายให้ตกเป็นของแผ่นดินทันที อย่างไรก็ตามหากมีผู้ขอคืนทรัพย์สินที่ถูกยึดกระบวนการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นรวมทั้งการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเจ้าของหรือผู้มีสิทธินั้นเป็นระยะเวลายาวนาน กฎหมายจึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการขายทอดตลาดบรรดาทรัพย์สินที่อาจมีปัญหาในการจัดเก็บ เช่น บรรดาของเน่าเสียง่าย หรือบรรดาทรัพย์สินที่อยู่ในประเภทของที่หากหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสียหาย หรือเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา เช่น ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะ เครื่องจักร การบัญญัติแนวทางในการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและชัดเจนดังกล่าว จึงเป็นการลดภาระความรับผิดชอบทั้งด้านค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา รวมทั้งความรับผิดชอบเกี่ยวกับความเสียหายของทรัพย์สินดังกล่าวของหน่วยงานของรัฐได้มากพอสมควร

และทั้งนี้เห็นควรควรนำเอามาตรการดำเนินคดีทางแพ่ง หรือที่เรียกว่ามาตรการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture Measure) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรา 48 ถึงมาตรา 59 ซึ่งเป็นการดำเนินคดีต่อทรัพย์สินโดยการยึดหรืออายัดไว้ รวมถึงการระงับการทำธุรกรรม เป็นต้น ส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกับการดำเนินคดีทางอาญา โดยมาตรการนี้จะเป็นมาตรการพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐกำหนดให้ใช้การดำเนินการทางแพ่งในการดำเนินการต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นกรณีพิเศษ โดยมีเหตุผลจากหลักของการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะ ทำให้มาตรการนี้สามารถดำเนินคดีทางแพ่งต่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดได้ โดยให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน นอกจากนี้มาตรการนี้ยังใช้การกำหนดการในการพิสูจน์ให้เจ้าของทรัพย์สินมาแสดงตัวและพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนมิได้เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยมีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการได้ทรัพย์สินจากการกระทำความผิดในระดับ "เหตุอันควรสงสัย" เท่านั้น จึงสามารถดำเนินคดีจากทรัพย์สินที่สงสัยได้โดยไม่ต้องจับตัวผู้กระทำความผิดเพื่อมาฟ้องร้องคดีเสียก่อน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป มาบัญญัติเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ด้วยก็น่าจะเป็นผลดียิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้จะเป็นบทที่นำเอาผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในบทที่ 2 ถึงบทที่ 4 มาสรุปผล เพื่อให้มาซึ่งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการยึดและค้ำของกลางภายใต้พระราชบัญญัติ ป่าไม้ต่อไป

1. บทสรุป

เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ขึ้นพนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะต้องทำการตรวจยึดทรัพย์สินที่อยู่ภายในบริเวณที่เกิดเหตุ ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดหรือรับ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่ได้มา หรือได้ใช้ในการกระทำ ผิดแล้ว ต้องจัดบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนำส่งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินคดีตาม กฎหมาย และเก็บรักษาของกลางไว้ในที่ปลอดภัยต่อไป ของกลางที่ยึดไว้นั้นจะทำบันทึกส่งมอบให้ หน่วยงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึดจับกุมเป็นผู้เก็บรักษา ตามข้อตกลงระหว่าง กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เดิมกรมป่าไม้สังกัดกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์) เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ โดยให้ถือปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2532 ข้อ 3 กำหนดให้ของกลางที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ทุก ชนิด ยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ มอบให้กรมป่าไม้รับไปดูแล รักษา และ จัดการตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเร็ว โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดของ กลางไว้ จนกว่าคดีถึงที่สุด ทั้งนี้หากไม่สามารถนำของกลางออกจากสถานที่เกิดเหตุ หรือสถานที่ตรวจ ยึดได้ ให้บันทึกเหตุผลไว้เป็นหลักฐานพร้อมแจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบและรายงานผู้บังคับบัญชา โดยเร็ว ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจ้างเฝ้ารักษาของกลาง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจยึด หรือรับ ของกลางมาจากหน่วยงานอื่น มีอำนาจจ้างเฝ้ารักษาตามเล็งดูสัตว์พาหนะ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางได้ โดยใช้แบบสัญญาจ้างเฝ้ารักษาตามแบบอธิบดีกำหนด

ต่อมาหากมีการร้องขอคืนของกลางระหว่างคดี ในกรณีที่ของกลางเป็นสัตว์พาหนะ ยานพาหนะเครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลของกลางที่มีใช้เป็นของผู้กระทำความผิด หรือของ ผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และไม่ต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีและ ต้องเป็นการได้จากผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริง ด้วยการกระทำความผิดทางอาญา ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ เสนอขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคืนของกลางนั้น ๆ ให้เจ้าของที่แท้จริงและมีสิทธิครอบครองได้โดยถูกกฎหมาย ก่อนเสนอขออนุมัติคืนของกลางต่อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหนังสือขอความ เห็นชอบต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบว่า ของกลางที่จะพิจารณาให้คืนแก่ เจ้าของที่แท้จริงนั้น ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีหรือไม่ เมื่อพนักงาน สอบสวน หรือพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบแล้วจึงขออนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ทรัพย์สินของกลางต่อไป เฉพาะของกลางที่เกิดจากการกระทำผิด ตามมาตรา 11 มาตรา 48 และมาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ในกรณีที่มีผู้อื่น ที่มีผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือ พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ปฏิบัติต่อของกลางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ต่อมาเมื่อคดีถึงที่สุดศาลมีคำพิพากษาไม่ยึดของกลาง หรือ พนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ไม่ว่าทรัพย์สินจะเป็นของผู้กระทำผิด หรือผู้อื่นที่สงสัยว่าเป็น ผู้กระทำผิดนั้น หรือไม่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่คืนให้แก่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองที่แท้จริง โดยผู้เป็นเจ้าของจะต้องมีหนังสือเรียกร้องขอคืนภายในกำหนด ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่ทราบคำสั่งไม่ ฟ้องของอัยการ หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในทางปฏิบัติก็คือว่าเมื่อพนักงานอัยการได้มี คำสั่งฟ้องคดี แต่ไม่ได้มีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินของกลาง หรือแม้แต่มีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สิน แต่คดียังอยู่ใน ระหว่างกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งถือได้ว่าคดียังไม่สิ้นสุดก็ตาม พนักงานอัยการจะมีหนังสือ แจ้งผลเกี่ยวกับการจัดการของกลางถึงพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินการจัดการของกลางตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้า พนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิ เรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น” หากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา 85 วรรคท้าย ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าจะนำไปปรับใช้กับกรณีที่ดินคดีถึงที่สุด หรือเสร็จคดีแล้วเท่านั้น แต่ในกรณีที่ คดียังไม่ถึงที่สุดจะสั่งให้คืนตามมาตรา 85 วรรคท้ายนั้นสามารถสั่งได้หรือไม่ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้างต้น การอ้างบทบัญญัติของกฎหมายคนละฉบับมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเดียวกันนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า อาจก่อให้เกิดช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายได้

จากการศึกษาหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีของประเทศไทยและต่างประเทศที่ เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาเห็นว่าหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมและสามารถนำมาปรับใช้ในการ แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้

ในเรื่องของกระบวนการในการยึดและคืนของกลางตามกฎหมายเฉพาะนั้นผู้ศึกษาเห็น ว่ากระบวนการตามพระราชบัญญัติศุลกากรมีกระบวนการเกี่ยวกับการยึด การดูแลรักษา รวมทั้งการ ขายทอดตลาดที่มีลักษณะที่ค่อนข้างชัดเจน รวดเร็ว และรัดกุม ดังจะเห็นได้จากการที่เปิดโอกาสให้ เจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวสามารถขอคืนทรัพย์สินของกลางภายในระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนดได้ ซึ่งกฎหมายนี้ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธินั้นนานเกินสมควร หากพิจารณานำ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติศุลกากรมาปรับใช้กับพระราชบัญญัติป่าไม้ ในแง่ของความรวดเร็ว ดังกล่าวอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เพราะจะเป็นการลดภาระ และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่กรมป่าไม้ โดยหากไม่มีผู้ใช้สิทธิดังกล่าว ทรัพย์สินของกลางก็จะถูกยึด โดยผลของกฎหมายให้ตกเป็นของแผ่นดินทันที อย่างไรก็ตามหากมีผู้ขอคืนทรัพย์สินที่ถูกยึด กระบวนการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นรวมทั้งการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเจ้าของหรือผู้มีสิทธิ นั้นเป็นระยะเวลายาวนาน กฎหมายจึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการขายทอดตลาดบรรดาทรัพย์สินที่อาจ มีปัญหาในการจัดเก็บ เช่น บรรดาของเน่าเสียง่าย หรือบรรดาทรัพย์สินที่อยู่ในประเภทของ ที่หาก หนองซ้าไว้จะเป็นการเสียหาย หรือเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา เช่น ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะ เครื่องจักร การบัญญัติแนวทางในการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและชัดเจนดังกล่าว จึงเป็นการลดภาระ ความรับผิดชอบทั้งด้านค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา รวมทั้งความรับผิดชอบเกี่ยวกับความเสียหายของ ทรัพย์สินดังกล่าวของหน่วยงานของรัฐได้มากพอสมควร

ทั้งนี้เห็นควรควรนำเอามาตรการดำเนินคดีทางแพ่ง หรือที่เรียกว่ามาตรการยึดทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture Measure) ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 หมวด 6 มาตรา 48 ถึงมาตรา 59 ซึ่งเป็นการดำเนินคดีต่อทรัพย์สินโดยการยึดหรืออายัดไว้ รวมถึงการระงับการทำธุรกรรม เป็นต้น ส่งผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นคนละส่วนกับการดำเนินคดีทางอาญา โดยมาตรการนี้จะเป็นมาตรการพิเศษที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐกำหนดให้ใช้การดำเนินการทางแพ่งในการดำเนินการต่อทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นกรณีพิเศษ โดยมีเหตุผลจากหลักของการคุ้มครองประโยชน์ของสังคมหรือประโยชน์สาธารณะ ทำให้มาตรการนี้สามารถดำเนินคดีทางแพ่งต่อทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดได้ โดยให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน นอกจากนี้มาตรการนี้ยังใช้การกำหนดการระงับการพิสูจน์ให้เจ้าของทรัพย์สินมาแสดงตัวและพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนมิได้เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยมีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการได้ทรัพย์สินจากการกระทำความผิดในระดับ "เหตุอันควรสงสัย" เท่านั้น จึงสามารถดำเนินคดีจากทรัพย์สินที่สงสัยได้โดยไม่ต้องจับตัวผู้กระทำความผิดเพื่อมาฟ้องร้องคดีเสียก่อน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป มาบัญญัติเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ด้วยก็น่าจะเป็นผลดียิ่งขึ้น

จากการศึกษากฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐอินเดีย และกฎหมายป่าไม้ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ พบว่าทั้ง 2 ประเทศ ได้บัญญัติความรับผิดสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ได้กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ในกฎหมายป่าไม้โดยเฉพาะ เพื่อลดความเสี่ยงในการอาศัยอำนาจตามกฎหมายเข้มแข็งแก่ประชาชน ส่วนพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ของประเทศไทยนั้น มิได้มีบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดของเจ้าหน้าที่ไว้เฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งหากมีการกระทำความผิดอันเกิดจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบก็จะต้องนำประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ มาบังคับใช้โดยแล้วแต่กรณีต่อไป ในส่วนนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า หากสามารถเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดของเจ้าหน้าที่ไว้ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ด้วยก็จะทำให้กฎหมายป่าไม้ของไทยมีสภาพบังคับที่สมบูรณ์มากขึ้น

ในส่วนของปัญหาที่ว่า การอ้างบทบัญญัติของกฎหมายคนละฉบับมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงเดียวกันนั้น จากการศึกษาผู้ศึกษาก็เห็นว่า มีหลักกฎหมาย และแนวคิดทฤษฎีที่สามารถนำมาพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนี้ หากพิจารณาจากการตีความตามหลักภาษา (Grammatical Interpretation) ก็จะต้องเลือกตีความถ้อยคำของตัวบทกฎหมายซึ่งเป็นวัตถุแห่งการตีความตามปกติจะต้องพิจารณาหลักภาษาเป็นลำดับแรก ในกรณีมีการใช้ศัพท์เฉพาะ หรือคำนิยามก็ย่อมเป็นไปตามความหมายที่พึงเข้าใจกันตามรูปศัพท์นั้น และโดยที่ถ้อยคำที่ใช้อาจมีความหมายในเวลาทีตรากฎหมายขึ้น แตกต่างจากเวลาที่ปรับใช้และตีความกฎหมายนั้น

ดังนั้น การตีความกฎหมายตามหลักภาษาก็ต้องคำนึงถึงความเข้าใจถ้อยคำนั้นๆ ในเวลาที่ตรากฎหมายนั้นประกอบไปด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือต้องหาเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวให้เจอ และตีความให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเจตนารมณ์นั้น โดยนำเอาการตีความตามความมุ่งหมาย (Teleological Interpretation) หมายถึงการตีความตามความมุ่งหมายหรือคุณค่า หรือตามเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังบทกฎหมายนั้น โดยมีได้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทกฎหมายนั้นโดยตัวของบทกฎหมายนั้นเองมาประกอบด้วย เช่น ใน

กฎหมายอาญาก็อาจหมายถึง "สิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง" หรือ "หลักความสมควรแก่เหตุ" มุ่งควบคุม การกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด และ "ความมีดุลยภาพระหว่างประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ เอกชน" เป็นต้น การตีความตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะต้องดูเจตนารมณ์ของ กฎหมายฉบับนั้น มิใช่เจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย เอกสารในการร่างกฎหมายจึงเป็นเครื่องช่วยใน การตีความกฎหมาย เพราะแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งทีเรียกว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย แต่มี เจตนารมณ์ของกฎหมาย นอกจากนี้แล้วการค้นหาเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ ยากด้วย อีกทั้งรายงานการประชุมร่างกฎหมายก็ปะปนไปด้วยทัศนคติส่วนตัวของผู้ร่างหรือมีเหตุผล ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่ควรให้ผู้ใช้กฎหมายไปค้นหาทัศนคติของคนไม่ก็คน แต่ควรค้นหา เจตนารมณ์ของกฎหมายแทน และการนำเอาทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมายมาพิจารณาประกอบก็จะ ได้ความว่า กฎหมายนั้นมีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบก็จะ มีศักดิ์ของกฎหมายนั้นแตกต่างกัน บาง ตำราเรียกลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Hierarchy of Law) บางตำราเรียกว่า ลำดับชั้นของกฎหมาย ผล ของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย (Effects of the Legal Hierarchy) คือ เมื่อต้องทำการวินิจฉัย ตัดสิน (Adjudged) เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องทราบว่าสามารถนำกฎหมายฉบับใดเรื่องใดมาปรับใช้แก่ กรณี การจัดลำดับศักดิ์หรือลำดับชั้นแห่งกฎหมายจะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งแห่งกฎหมาย แล้วบอกให้ทราบว่าจะต้องใช้กฎหมายฉบับใดมาบังคับใช้แก่คดีซึ่งมีหลักการโดยสรุปดังนี้กรณีที กฎหมายเฉพาะเรื่อง (Special Law) ขัดแย้งกับกฎหมายทั่วไป (General Law) ต้องใช้บังคับ กฎหมายเฉพาะเรื่อง ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่าหากพิจารณาจากหลักกฎหมายและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นก็ จะสามารถตัดปัญหาในเรื่องของการอ้างบทบัญญัติของกฎหมายคนละฉบับมาปรับใช้กับข้อเท็จจริง เดียวกันได้ กล่าวคือ แม้ว่าพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 กับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาจะมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายที่เท่าเทียมกันก็ตาม แต่เมื่อพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่อง หรือกฎหมายพิเศษ เมื่อขัดแย้งกับประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมาย ทั่วไป ผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องใช้กฎหมายเฉพาะเรื่องก่อน ซึ่งหากกฎหมายเฉพาะเรื่องไม่มีบัญญัติ เรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ ก็ค่อยนำกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกรณีนั้น ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 64 ทวิ จากเดิมบัญญัติว่า

“ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำ ความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็น ผู้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลไม่ พิพากษาให้ยึด และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วัน ทราบ หรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แล้วแต่กรณี ให้ตกเป็น ของกรมป่าไม้

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สิน รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น”

เป็น “ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดบรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลได้ใช้หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดตามมาตรา 11 มาตรา 48 มาตรา 54 หรือมาตรา 69 ไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีได้จนกว่าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และหากมีการร้องขอคืนของกลางในระหว่างนี้ให้ปฏิบัติตามความในมาตรา 64 ตี

ทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามวรรคหนึ่ง ถ้าพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือศาลไม่พิพากษาให้ยึด และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันทราบ หรือถือว่าได้ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือวันที่คำพิพากษาถึงที่สุดแล้วแต่กรณี ให้ตกเป็นของกรมป่าไม้ เว้นเสียแต่ว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าความไม่ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีหรือคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นมีเหตุอันสมควรก็ให้ศาลหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีพิจารณาคำร้องขอคืนทรัพย์สินดังกล่าวนั้นต่อไป หากพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหตุอันสมควรก็ให้คืนทรัพย์สินดังกล่าว แต่หากไม่มีเหตุอันสมควรก็ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของกรมป่าไม้เพื่อใช้ในราชการต่อไป ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นของพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องไม่กระทบสิทธิของบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกระทำการใดโดยอาศัยอำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้จะเป็นการเสี่ยงความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินค่าของทรัพย์สิน รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดตามวรรคสองก็ได้ ได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใดให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น และให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

หากความปรากฏในระหว่างสอบสวน หรือระหว่างพิจารณา ไม่ว่าจะโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดแจ้งหรือพนักงานอัยการ หรือศาลเห็นเองว่าการยึดทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ได้กระทำไปโดยใช้อำนาจโดยมิชอบหากความปรากฏในชั้นศาลให้ศาลมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวไปพร้อมกัน แต่หากความปรากฏในระหว่างชั้นสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ส่งเรื่องดังกล่าวให้หน่วยงานต้นสังกัดของพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

2.2 ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา มาตรา 64 ตี จากเดิมบัญญัติว่า

“ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีคืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณีให้แก่เจ้าของก่อนถึงกำหนดมาตรา 64 ทวิได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึด และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้ ทรัพย์สินนั้น มาจากผู้เป็นเจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา” เป็น

“ในกรณีทรัพย์สินที่ยึดไว้ตามมาตรา 64 ทวิ มิใช่เป็นของผู้กระทำความผิดหรือของผู้มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้พนักงานเจ้าหน้าที่โดยได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรี คืนทรัพย์สินหรือเงินแล้วแต่กรณีให้แก่เจ้าของก่อนถึงกำหนดมาตรา 64 ทวิได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อทรัพย์สินที่ยึดมานั้นนั้นไม่จำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในการ พิจารณาคดีที่เป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นถูกยึดอีกต่อไป หลักเกณฑ์การพิจารณาว่าทรัพย์สินใดไม่ จำเป็นต้องใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดีนั้นให้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง และ

(2) เมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ได้ทรัพย์สินนั้น มาจากผู้เป็นเจ้าของโดยการกระทำความผิดทางอาญา ทั้งนี้ผู้เป็นเจ้าของต้องแสดง หลักฐานประกอบเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็น ผู้กระทำความผิดนั้น ได้ทรัพย์สินของตนไปเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา”

2.3 ผู้ศึกษาเห็นว่าเพื่อให้ไม่เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติจึงเห็นควร เพิ่มมาตรา 64 จัตวา ขึ้นมาอีกมาตราหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนด เกี่ยวกับการยึดและคืนของกลางไว้โดยเฉพาะ ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่ เกี่ยวข้องมาใช้โดยอนุโลม”

2.4 เมื่อมีการปรับแก้กฎหมายแล้วก็ควรออกระเบียบ ประกาศ ต่างๆ เพื่อใช้เป็น แนวทางในการปฏิบัติงานสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติงาน จัด อบรมจัดประชุมสัมมนาให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการ บังคับใช้กฎหมายอีกทั้งควรแจ้งเวียนเป็นหนังสือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงกฎหมายที่มีการ แก้ไขใหม่ รวมถึงส่งระเบียบ ประกาศ คู่มือ ไปด้วยถ้ามี เพื่อสร้างความชัดเจนในการใช้บังคับ กฎหมายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานอัยการ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติงาน และไม่ใช่อำนาจซ้ำซ้อนกัน อันจะส่งผลให้กระบวนการ ยุติธรรมดำเนินการเป็นไปอย่างเป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย มุ่งคุ้มครองผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากความไม่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว ต่อไป

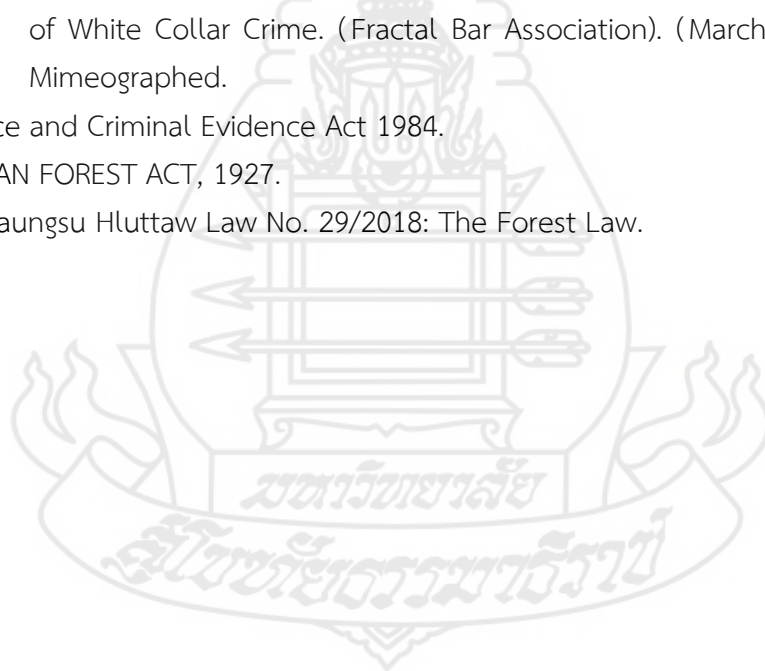
บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. (2563). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2563. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักจัดการที่ดินป่าไม้.
- _____. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2564. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักจัดการที่ดินป่าไม้.
- _____. วารสารการจัดการป่าไม้ Journal of Forest Management (2009). (2552) Journal of Forest Management (2009).กรุงเทพมหานคร: สำนักจัดการป่าไม้.
- กรมตำรวจ. (2527). หนังสือ ตร.ที่ ๐๖๐๓๓/๑๐๙๒๕ ลงวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๒๗ เรื่องการเก็บรักษาของกลางในคดีความผิดตามกฎหมายป่าไม้.กรุงเทพฯ.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2551). คู่มืออุทยานแห่งชาติเพื่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ , การป้องกันและการปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักอุทยานแห่งชาติ.
- กุลพล พลวัน. (2527). สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. กรุงเทพมหานคร: อักษรสัมพันธ์การพิมพ์.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2552). หลักทั่วไปเกี่ยวกับการใช้การตีความกฎหมาย ในหนังสือการใช้การตีความกฎหมาย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศม์ทิพย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2557). การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. *อัยการนิเทศ*. 3(31), 56-70.
- กระทรวงมหาดไทย. (2480). ข้อบังคับการเก็บรักษาของกลางกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2480. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- ข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้.
- คณิต ณ นคร, (2551). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน
- _____. (2533). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รามบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์.
- _____. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน
- จรงค์ จุฑานนท์, (2525). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อการถูกจับกุม และการตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรมในชั้นสืบสวนคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- จุมพต สายสุนทร. (2553). หนังสือสัญญาาระหว่างประเทศที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- จันทจิรา เอี่ยมมยุรา. (2547). เอกสารประกอบการบรรยาย วิชากฎหมายมหาชนเบื้องต้น. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

- ธานินทร์ กรัยวิเชียร วิชา มหาคุณ. (2539). *การตีความกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานิต วงศาโรจน์. (2558). กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*. 7(21), 45-51.
- ปรีชากรรณ์ รัตนสิริตระกูล. (2552). *การจัดการของกลางในคดีอาญาที่เป็นของสดของเสียได้ระดับดี*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์ ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชน.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- พิพัฒน์ จักรางกุล และภัทรพร จักรางกุล. (2539). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.
- พรชัย รัชมิแพทย์ (2553). กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน: แนวคิด ขอบเขต และรูปแบบ. *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช*. 15(1), 15-26.
- เพ็ญแข พรหมจินดา. (2527). สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลกับอำนาจยึดและยึดทรัพย์สินตามกฎหมายศุลกากร. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469.
- พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553.
- พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.
- พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.
- มานิต สิทธิผล, (2532). *ปัญหาทางกฎหมายในการยึดและยึดของกลางในคดีป่าไม้*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต .คณะนิติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- มิรันต์ ภู่พลับ. (2552). *มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับทรัพย์สินของผู้กระทำผิด: ศึกษาความผิดฐานกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2537). *พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.
- _____. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary>.
- ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยมาตรการควบคุม ตรวจสอบและเร่งรัดการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2552
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.
- วิชณุ เครื่องงาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ.

- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครองหลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (2555). คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18- 22/2555. ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2555.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2529). บันทึกความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง เสร็จที่ 77/2529 เรื่อง การคืนรถยนต์ของกลางตามมาตรา 64 ตรี แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และมาตรา 85 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- _____. (2530). หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือกรมตำรวจที่ นร 0601/2563 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2530. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. (2559). รวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 69 ปีการศึกษา 2559 เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- _____. (2559). ข่าวเนติบัณฑิตยสภา คอลัมน์ ปัญหาจากข้อหารือกฎหมายที่น่าสนใจ “การขอคืนของกลาง”. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- สมพร พรหมหิตาธร. (2551). คู่มือการคืนของกลาง. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- โสภณ รัตนากร. (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2538). รายงานวิจัยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อักษราทร จุฬารัตน์. (2553). การใช้และการตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- Elizabeth M. jarrell. (1990). *Drug agents' guide to forfeiture to assets. (1987 Revision). With supplement, United States: U.S. Government Printing office.*
- Heydon's Case. (1584). *Co Rep. 70. England and Wales. 76 – 637.*
- John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure. Germany. St. Paul: West Publishing Company.*
- Jame R. Richards, (1999). *Translation Criminally Organization Cybercrime and Money Laundering. A Handbook for Law Enforcement Officers. Auditors, and Financial Investigator. Florida: CRC Press LLC.*
- James R. Maxeiner, (August. 1997). *Bane of American fortitude law banished at last. Cornell Law Review 62.*
- John Brew. (1988). *State and Federal forfeiture of property involved in drug transaction. Dickinson Law Review 92 winter.*

- Kerry L. Milte and Thomas A .Webber, (1977). Police in Australia Development Function and Procedures. Sydney: Butterworth's.
- Leonard H Leigh and Lucia Zender. (1992). The Rival Commission on Criminal Justice: A Report on the Administration of Criminal justice in the Pre-Trial phase in France and Germany. London.
- Michael F. Zeldin and Roger G. Weiner. (1991). Innocent third parties and their rights in forfeiture proceeding. American Criminal Law Review. No.28.
- Pino Arlacchi. Nation Build Alliances to Stop Organized Crime. (2008). Retrieved from <http://usinfo.state.gov/journals0801/jge/gj08.htm>.
- Richard H.Ward, (1975). Introduction to Criminal Investigation. Menlo Park, California: Addison – Wesley Publishing Company.
Retrieved from <https://th.wikipedia.org/>.
- Retrieved from [https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC196311/Sussex Peerage Case. \(1894\). CI&Fin. England and Wales. 11 - 85](https://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC196311/Sussex%20Peerage%20Case.%20(1894).%20CI&Fin.%20England%20and%20Wales.%2011%20-%2085).
- Sonia C. Jaipaul. Asset Forfeiture: A Federal prosecutor's view taking the profit out of White Collar Crime. (Fractal Bar Association). (March/April 1993). Mimeographed.
- The Police and Criminal Evidence Act 1984.
- THE INDIAN FOREST ACT, 1927.
- The Pyidaungsu Hluttaw Law No. 29/2018: The Forest Law.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ - นามสกุล	นางสาวชนัญฎกานต์ กันทะเนตร
วัน เดือน ปีเกิด	24 เมษายน 2535
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2557 ประกาศนียบัตรสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสภานายความ สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีการศึกษา 2559 ประกาศนียบัตรเนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา ปีการศึกษา 2562
สถานที่ทำงาน	ศาลจังหวัดเชียงราย
ตำแหน่ง	นิติกร

